

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning om revidering av förmånsrättssystemet

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att förmånsrättssystemet som grundar sig på förordningen om förmånsrätt av år 1868 förnyas. Förmånsrättssordningen avgör i vilken ordning fordringarna betalas vid konkurs och utsökning, i det fall att den egendom som är föremål för verkställighet inte förslår till betalning av alla skulder. Förordningen om förmånsrätt föreslås bli upphävd och ersatt av en lag om den ordning i vilken borgenärerna skall få betalning. Förmånsrätterna föreslås bli avsevärt färre, vilket gör borgenärerna mera jämställda.

De allmänna förmånsrätterna som gäller gäldenärens hela exigibla egendom föreslås bli slopade, med undantag av förmånsrätten för underhållsbidrag till barn. Därmed skulle arbetslönefordringar, förskottsinnehållningsbetalningar, socialskyddsavgifter, arbetspensionsförsäkringspremier, premielånefordringar eller skatter inte längre ha förmånsrätt. De *särskilda förmånsrätterna* som gäller någon viss egendom förslås bli minskade. En hyresgivare skall inte längre ha förmånsrätt i hyrestagarens egendom som finns i lägenheten eller på området. Inte heller utmätning skall längre medföra förmånsrätt i den utmäta egendomen. Vidare upphävs vissa i praktiken numera betydelselösa förmånsrätter.

Enligt den nya lagen betalas fordringarna ut i följande ordning: då kostnaderna för verkställigheten har betalats har en borgenär med pant- eller motsvarande rätt i lös egendom även i fortsättningen rätt att få betalning ur denna egendom före de övriga borgenärerna. Därefter betalas sådant underhållsbidrag till barn som har förfallit under ett års tid innan konkursen inleddes eller utmätningen verkställdes. Denna förmånsrätt gäller inte kommunens regressfordran på grund av underhållsstöd som den betalat ut.

Den nästbästa förmånsrätten har en borge-

när som till säkerhet för sin fordran har en företagsinteckning. Vid konkurs får dock inteckningsinnehavarna bara 50 % av värdet av den egendom som är föremål för företagsinteckningen. På detta sätt vill man jämna ut den förmån som inteckningsinnehavarna annars får då de förmånsrätter försvinner som i dag har en bättre eller likvärdig ställning. Resten av den egendom som är föremål för företagsinteckningen fördelas med lika rätt mellan de borgenärer som saknar förmånsrätt. Också inteckningsinnehavarna får en andel av denna egendom, till de delar de inte har fått full betalning.

I lagen uppräknas också vissa fordringar för vilka borgenärerna har rätt till betalning först efter övriga fordringar. Hit hör bl.a. böter och andra i lagen nämnda fordringar av straff- eller sanktionskaraktär liksom även höjningar av skatter och försäkringspremier. En fordran som den ena maken har på den andra är däremot likställd med övriga fordringar.

Med ovan nämnda undantag har borgenärerna rätt att genom utsökning få betalt med lika rätt, dvs. i förhållande till fordringarnas belopp.

Vid exekutiv auktion av en fastighet iakttas dock även i fortsättningen den förmånsrättssordning som är fastställd i förordningen om inteckning i fast egendom. Enligt förslaget slopas dock förmånsrätten för vissa fordringar som har bättre förmånsrätt än de intecknade fordringarna, såsom lönefordringarna för de anställda inom fastigheten.

Lönegarantistadgandena föreslås bli ändrade så att i fråga om vissa ersättningsfordringar börjar den tre månaders tid inom vilken ansökan om lönegaranti skall göras löpa först efter det att saken har avgjorts genom dom som vunnit laga kraft eller att förlikning har nåtts. I syfte att göra förfarandet med lönegaranti

snabbare skall konkursboets förvaltare åläggas vissa skyldigheter i samband med utredandet av lönefordringarna. Under de förutsättningar som stadgas genom förordning kunde konkursboet ansöka om lönegaranti för arbetstagarnas räkning.

Hyreslagen och jordlegolagen föreslås bli ändrade så att hyresvärden inte längre har rätt att kvarhålla hyresgästens lösöre som finns i lägenheten eller på legoområdet.

Om förmånsrätten för lönefordringar upphävs ökar kostnaderna för lönegarantin, då det belopp som kan återindrivas av arbetsgivarna minskar. Ett hur stort belopp som på grund av reformen blir oindrivet beror helt på hur antalet konkurser kommer att utvecklas. I fråga om lönefordringarna skall de nya bestämmelserna tillämpas först efter en två års övergångsperiod. Den extra kostnaden medför ett motsvarande tryck på att höja den arbetslöshetsförsäkringspremie som uppbärs av arbetsgivarna. Arbetstagarnas ställning påverkas inte mycket om förmånsrätten slopas, eftersom det vid konkurser bevakas rätt litet sådana lönefordringar som inte betalas ut som lönegaranti. Statens ränteintäkter på återbetalade lönegarantier minskar.

Om förmånsrätten för förskottsinnehållningar och skatter slopas beräknas intäkterna av skatteuppbörden. Skatteintäkterna för kommunerna och andra enskilda skattetagare påverkas inte mycket av reformen. Om förmånsrätten för arbetspensionsfordringarna slopas minskar utdelningen för arbetspensionspremierna. Utgifterna för pensionskyddscentralens kreditförsäkringsverksamhet ökar. Detta medför ett motsvarande tryck på att höja pensionsförsäkringspremierna och kreditför-

säkringspremierna även utdelningen för de bankgarantier och andra motsvarande ansvarsförbindelser som gett för premierkrediter minskar.

För innehavarna av företagsinteckningar innebär reformen att inteckningens säkerhetsvärde i stort sett behålls oförändrad, då man beaktar det belopp som till dem delas ut med lika rätt som till de borgenärer som saknar förmånsrätt.

Om förmånsrätten för kommunernas underhållsstödsfordringar slopas ökar kommunernas nettoutgifter för underhållsstödet med uppskattningsvis 20 milj.mkr.

Avsikten är att de föreslagna lagarna skall träda i kraft från början av 1993. De tidigare stadgandena om förmånsrätt skall tillämpas om konkursen har inletts eller om utmätningen har verkställts innan lagen trätt i kraft. Vissa fordringar bibehåller sin förmånsrätt under en övergångsperiod. Lönefordringarna skulle ha förmånsrätt om konkursen har inletts efter utmätning förrättats före år 1995. Innehavare av företagsinteckning skulle i anslutning härtil med förmånsrätt i stället för 50 procent få 60 procent, om konkursen har inletts före denna tidpunkt. En fordran som en pensionsstiftelse har på en arbetsgivare och som täcker pensionsansvaret på grund av ett frivilligt tilläggspensionskydd har förmånsrätt vid arbetsgivarens konkurs, om denna har inletts före år 2000.

Propositionen har nära samband med den reform som gäller företagens skuldsanering, beträffande vilken en proposition har avlåtits till riksdagen samtidigt med denna proposition.

Propositionen ansluter sig till 1993 års budgetproposition och avser att bli behandlad i samband med den.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
ALLMÄN MOTIVERING	4	8. Propositionens verkningar på organisation och personal	23
1. Inledning	4	9. Övriga omständigheter som inverkar på propositionen	23
2. Den nuvarande förmånsrättsordningen	5	DETALJMOTIVERING	24
2.1. Förmånsrättsordningen i Finland	5	1. Motivering	24
2.2. Förmånsrättssystemen i vissa andra länder i Europa	5	1.1. Lag om den ordning i vilken borgenärerna skall få betalning	24
3. Förmånsrättssystemets ekonomiska betydelse ..	6	1.2. Lag om ändring av 10 kap. 1 § handelsbalken	34
3.1. Allmänt	6	1.3. Lag om ändring av 22 § förordningen om inteckning i fast egendom	34
3.2. Antalet konkurser	7	1.4. Lag om ändring av sjölagen	35
3.3. Konkursbonas tillgångar och skulder	7	1.5. Lag om ändring av 4 § lagen om inteckning i luftfartyg	36
3.4. Tillgångarnas fördelning mellan de olika grupperna av borgenärer enligt förmånsrättsordningen	7	1.6. Lag om ändring av 5 § lagen om inteckning i bil	37
3.5. Förmånsrätternas ekonomiska betydelse vid utsökning	8	1.7. Lag om ändring av 23 § lagen om pensionsstiftelser	37
4. Tidigare projekt för att förnya förmånsrättssystemet	9	1.8. Lag om ändring av konkursstadgan	38
4.1. Förslag av kommittén för revision av stadgandena om förmånsrätt	9	1.9. Lag om ändring av utsökningslagen	42
4.2. Kommittén för utvecklande av konkursrätten	10	1.10. Lag om ändring av lagen om lönegaranti	43
4.3. Princippromemorian om riktlinjerna för reformen	10	1.11. Lag om ändring av lagen om lönegaranti för sjömän	45
4.4. Arbetsgruppens förslag	11	2. Närmare stadganden och bestämmelser	45
4.5. Den fortsätta beredningen	12	3. Ikraftträdande	45
5. De allmänna förmånsrätterna	13	LAGTEXTER	46
5.1. Allmänt	13	1. Lag om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning	46
5.2. De viktigaste allmänna förmånsrätternas betydelse	13	2. Lag om ändring av 10 kap. 1 § handelsbalken ..	48
5.2.1. Förmånsrätten för fordringar på grund av ett arbetsförhållande	13	3. Lag om ändring av 22 § förordningen om inteckning i fast egendom	48
5.2.2. Förmånsrätten för skatter och offentliga avgifter	15	4. Lag om ändring av sjölagen	49
5.2.3. Förmånsrätt för fordringar på basis av arbetspensionslagstiftningen	15	5. Lag om ändring av 4 § lagen om inteckning i luftfartyg	49
5.3. Slopande av de allmänna förmånsrätterna vid utsökning	16	6. Lag om ändring av 5 § lagen om inteckning i bil	50
5.4. De allmänna förmånsrätternas betydelse för lagstiftningen om företagssanering ...	17	7. Lag om ändring av 23 § lagen om pensionsstiftelser	50
6. Reformförslaget	17	8. Lag om ändring av konkursstadgan	51
6.1. De allmänna förmånsrätterna	17	9. Lag om ändring av utsökningslagen	52
6.2. Förmånsrätten för företagsinteckningar ..	18	10. Lag om ändring av lagen om lönegaranti	53
6.3. Övergångsperioden	20	11. Lag om ändring av av lagen om lönegaranti för sjömän	54
6.4. Vissa särskilda förmåner	20	BILAGOR	56
6.4.1. Förmånsrätt vid utmätning	20	Paralleltext	56
6.4.2. Förmånsrätt för hyresfordringar och hyresvärdens retentionsrätt ...	21	Tabell	70
6.5. Efterställda fordringar	22		
6.6. Övriga förslag	22		
7. Propositionens ekonomiska verkningar	22		
7.1. Allmänt	22		
7.2. De allmänna förmånsrätterna vid konkurs ..	23		
7.3. Slopandet av förmånsrätten för kommunens regressfordran på grund av utbetalat underhållsstöd	23		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Förmånsrättsordningen bestämmer i vilken ordning fordringarna betalas vid tvångsverkställighet då den egendom som är föremål för utsökningen inte räcker till för att betala alla skulder. Om förmånsrättsordningen vid konkurs och vid utmätning av lös egendom stadgas i förordningen om förmånsrätt från år 1868. Om förmånsrättsordningen vid exekutiv auktion av en fastighet stadgas i förordningen om inteckning i fast egendom, vilken har status av lag. I dag uppräknas i förordningen om förmånsrätt 14 grupper av fordringar med olika förmånsrätt. Nästan alla de ändringar som gjorts i förordningen har inneburit att nya grupper av fordringar har givits förmånsrätt eller att förmånsrätten för en redan prioriterad fordran har förbättrats.

I många länder i Europa har en reform av förmånsrättssystemet under de senaste decennierna diskuterats i samband med att man har utvecklat konkurslagstiftningen. Också hos oss har man redan länge ansett att förmånsrättssystemet behöver förnyas. Man har dock inte varit enig om reformens innehåll. Detta beror bl.a. på att varje ändring av förmånsrättssystemet ohjälpligt gynnar någon grupp av borgenärer och missgynnar någon annan grupp.

En reform har ansetts nödvändig särskilt för att försätta de borgenärer som saknar förmånsrätt i en bättre ställning. Enligt det nuvarande systemet blir nämligen de borgenärer som saknar förmånsrätt vid en konkurs vanligen utan utdelning. Typiska borgenärer utan förmånsrätt är varuleverantörer och entreprenörer samt konsumenter. Till dessa hör också staten och andra offentliga samfund i fråga om oprioriterade skatter samt kreditinrättningarna i fråga om fordringar för vilka det inte finns någon realsäkerhet.

Då förmånsrättssystemet förnyas är det frågan om på vilka grunder förlusterna till följd av gäldenärens insolvens skall fördelas mellan de olika grupperna av borgenärer. Den grundläggande frågan är i vilken mån man borde iaktta jämlikhetsprincipen, och i vilken mån och på vilka grunder det å andra sidan är motiverat att försätta de olika grupperna av borgenärer i olika ställning sinsemellan. Frågan bör avgöras med hänsyn till rättvise- och riskfördelningsaspekterna. Man bör också be-

akta hur systemet påverkar näringslivets kreditgivning.

Det finns också ett nära samband mellan förnyandet av förmånsrättssystemet och utvecklandet av det saneringsförfarande som skall ersätta konkurs. Den nuvarande ackordlagstiftningen från 1930-talet har kommit att sakna praktisk betydelse mycket på grund av att ackordreglerna ger möjlighet till skuldsanering endast i fråga om de borgenärer som saknar förmånsrätt. För att man skall kunna skapa ett effektivt, fungerande och för de olika grupperna av borgenärer rättvist saneringsförfarande måste de nuvarande förmånsrätterna minskas avsevärt. Det har blivit ännu viktigare och mera brådskande att skapa ett saneringsförfarande i och med att antalet konkurser väsentligt har ökat under de senaste åren. Samtidigt med denna proposition avläts därför regeringens proposition med förslag till lagstiftning om företagssanering. Genom denna lagstiftning har man för avsikt att göra det möjligt att sanera ett företag som har ekonomiska svårigheter men som i grunden är livsdugligt, och därmed undvika onödiga konkurser. Reformförslaget har utarbetats utgående från att förmånsrättssystemet förnyas enligt förslaget i denna proposition.

Förmånsrättssystemet har betydelse också för hur konkursförvaltningen skall ordnas. Förmånsrättssystemet bestämmer fördelningsresultatet vid en konkurs och därmed bl.a. vilka grupper av borgenärer som har ekonomiskt intresse av att överhuvudtaget delta i förvaltningen av konkursboet. Enligt dagens system är den krets av borgenärer som i praktiken har intresse av konkursboets angelägenheter i allmänhet rätt liten och består av borgenärer som har förmånsrätt. Staten har som skatte- och lönegarantiborgenär med förmånsrätt en viktig ställning. Konkursbona är därför föremål för en viss offentlig övervakning, i och med att staten deltar i konkursen som en borgenär med förmånsrätt. Förnyandet av förmånsrättssystemet är därför av särskild betydelse för frågan om på vilken grund stadgandena om boförvaltarens befogenheter och övervakningen av boet skall utarbetas. Om de allmänna förmånsrätterna slopas betonas behovet att både öka boförvaltarens makt och effektivisera övervakningen av boet. Reglerna om konkursförvaltningen bereds i samband

med den fortsatta beredningen av konkurslagstiftningen.

En väsentlig fråga med tanke på borgenärernas jämställdhet är också de utanför konkursförfarandet stående pantborgenärernas särställning. De fordringar som säkerställts med pant rätt har mycket stor ekonomisk betydelse, och i en situation av insolvens inverkar dessa säkerhetsrätter därför minst lika mycket på fördelningen av gäldenärens tillgångar som de allmänna förmånsrätterna. Denna proposition begränsar sig dock till väsentliga delar endast till att reglera de allmänna förmånsrätterna och vissa särskilda förmånsrätter.

2. Den nuvarande förmånsrättsordningen

2.1. Förmånsrättsordningen i Finland

Förmånsrätterna kan indelas i allmänna och särskilda förmånsrätter. En fordran med *allmän förmånsrätt* har förmånsrätt till alla de gäldenärens tillgångar som kan bli föremål för verkställighet. En *särskild förmånsrätt* hänför sig endast till ett visst föremål eller en viss grupp av tillgångar. Om dessa tillgångar inte förslår till betalning av hela fordran har resten av fordran inte någon förmånsrätt i gäldenärens övriga tillgångar.

De *allmänna förmånsrätterna* är fastställda i lag. En *särskild förmånsrätt* grundar sig i allmänhet på ett avtal mellan gäldenären och borgenären och för att detta skall vara bindande gentemot borgenärerna krävs vissa åtgärder som skapar offentlighet. Som exempel kan här nämnas att lösöre skall överlätas i samband med pantsättning.

I förmånsrättsordningen går en fordran som nämns i en tidigare paragraf före fordringar som nämns i senare paragrafer. Med vissa undantag har fordringar i samma förmånsrättsgrupp (och således i samma paragraf) sinsemellan samma rätt. En fordran med allmän förmånsrätt skall i första hand tillgodoses av tillgångar till vilka inga särskilda förmånsrätter hänför sig.

Vid utmätning beaktas den allmänna förmånsrätten inte om egendom inte har utmätts också för en fordran med sådan förmånsrätt. En särskild förmånsrätt skall däremot beaktas vid utmätning, även om egendom inte har utmätts för de fordringar till vilka de hänför sig.

Förmånsrättsordningen presenteras med hjälp av en förenklad tabell i bilaga 2. För de viktigaste grupperna av fordringar nämns den tid som förmånsrätten gäller.

2.2. Förmånsrättsystemen i vissa andra länder i Europa

I detta avsnitt redogörs för huvuddragen i förmånsrättsystemen i de övriga nordiska länderna. Därtill berörs kortfattat läget i Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike, eftersom man i båda på 1980-talet har fäst mycket uppmärksamhet vid att förnya förmånsrättsystemet.

Sverige

Den svenska förmånsrättslagen trädde i kraft 1972. Enligt den är en förmånsrätt antingen allmän eller särskild. En särskild förmånsrätt gäller vid både konkurs och utsökning. En allmän förmånsrätt gäller endast vid konkurs.

Till de viktigaste särskilda förmånsrätterna hör förmånsrätterna i samband med pant- och retentionsrätter, företagsinteckning samt hyresfordringar. Också utmätning medför en särskild förmånsrätt.

I fråga om de allmänna förmånsrätterna bör det noteras att skatter och offentliga avgifter har bättre förmånsrätt än t.o.m. lönefordringarna. Orsaken är att förmånsrätten för arbetslöner inte längre i och med lönegarantisystemet ansågs vara lika viktig för arbetstagarna som tidigare. Efter skatterna ges den bästa allmänna förmånsrätten arbetstagarnas på arbetsförhållande grundade fordringar som har förfallit under det sista året innan konkursansökan gjordes.

Danmark

Danmarks konkurslag som trädde i kraft 1978 innehåller också bestämmelser om förmånsrätter. Då dessa förnyades var det viktigaste målet att minska förmånsrätterna. Pantborgenärer står utanför konkursförfarandet. Det finns ett lönegarantisystem.

Till den första viktiga gruppen av fordringar med förmånsrätt hör lönefordringar och vissa andra fordringar på grund av arbetsförhållan-

de, i regel dock bara för de sista sex månaderna före konkursens början. Efter lönefordringarna betalas vissa fordringsyrkanden av varuleverantörerna, om dessa gäller nyttigheter som leverantörerna under de sista 12 månaderna före konkursen har levererat till gäldenären för återförsäljning och för vilka varuleverantörerna skall betala skatter och andra offentliga avgifter.

Skatter och offentliga avgifter har inte längre förmånsrätt i Danmark.

Norge

Norges nuvarande bestämmelser om förmånsrätt trädde i kraft 1986 som en del av en omfattande reform av insolvensrätten. Genom reformen begränsades bl.a. förmånsrättstiden för skattefordringar.

De fordringar med förmånsrätt som skall betalas efter massaskulderna är indelade i två förmånsrättsklasser. Inom vardera klassen har fordringarna samma förmånsrätt. Till den första förmånsrättsklassen hör lönefordringar och vissa andra fordringar på grund av arbetsförhållandet samt underhållsbidrag till make och barn, alla i regel endast för de sista sex månaderna före konkursens början. Till den andra förmånsrättsklassen hör inkomst- och förmögenhetsskatt till stat och kommun, förskottsinnehållningar, mervärdesskatter och socialskyddsavgifter. Normalt krävs dock för att fordringarna skall ha förmånsrätt att de har förfallit under de sista sex månaderna före konkursen. I undantagsfall kan förmånsrättstiden också vara längre.

Förbundsrepubliken Tyskland

Förbundsrepubliken Tyskland finns det vid konkurs fem grupper av fordringar med förmånsrätt, av vilka den första och andra gruppen är viktigast. Till den första gruppen hör arbetstagarnas fordringar på grund av arbetsförhållandet under det sista året före konkursen, vissa provisionsfordringar för handelsrepresentanter samt vissa vårdersättningar. Till den andra gruppen hör skatter och tullar till förbunds- och delstaten, kommunen och offentliga samfund vilka har förfallit under det sista året före konkursen.

I Förbundsrepubliken Tyskland gavs i april i år en proposition med förslag till en ny

insolvenslagstiftning (Insolvenzordnung; Gesetz der Bundesregierung). I propositionen föreslås att alla allmänna förmånsrätter slopas.

Österrike

Också i Österrike genomförs en totalrevidering av konkurs- och ackordlagstiftningen. Den första delreformen medförde att det i Österrike sedan 1984 inte finns några allmänna förmånsrätter vid konkurs. Förmånsrätterna slopades bl.a. för skattefordringar och arbetstagarnas fordringar på grund av arbetsförhållandet. Arbetstagarnas fordringar tryggas genom ett lönegarantisystem.

3. Förmåns rättssystemets ekonomiska betydelse

3.1. Allmänt

Den verkliga betydelsen av förmånsrättssystemet å ena sidan vid konkurs och å andra sidan vid utsökningsförfarande är inte densamma. Konkurs och utsökning skiljer sig från varandra däri att en konkurs är generalexécution där gäldenärens alla utmättningsbara tillgångar samtidigt används för att tillgodose de i konkursen deltagande borgenärernas fordringar. Utsökning däremot är en separat exekution som gäller endast ett visst föremål eller en viss grupp av tillgångar. I en konkurs deltar vanligen flera borgenärer, både sådana som innehar fordringar som hör till de olika grupperna av förmånsrätter och sådana som saknar förmånsrätt. Vid en utsökning är antalet samtidigt konkurrerande borgenärer mindre. Ofta finns det bara en utmättningsborgenär, och då uppstår det ingen konkurrens mellan olika grupper av borgenärer. De flesta konkursgäldenärerna är bolag. Av utsökningsgäldenärerna är de flesta fysiska personer; här utgör de juridiska personerna bara ca 10 %.

Då man reder ut den ekonomiska betydelsen av förmånsrättssystemet bör man beakta åtminstone

— i hur många fall förmånsrättssystemet kommer att tillämpas,

— hur stora de tillgångar är som skall fördelas med tillämpning av förmånsrättssystemet,

— hur många och hur stora de prioriterade fordringarna är och

— hur tillgångarna fördelas mellan de olika grupperna av förmånsrätter.

3.2. Antalet konkurser

Antalet konkursansökningar började öka från och med mitten av 1980-talet. Då ansökningarna 1980 var 856, var de 1987 redan 2 816. Antalet konkurser fördubblades under åren 1983—1987. Efter 1987 sjönk antalet konkursansökningar åtminstone tillfälligt något, men sedan 1990 har de väsentligt ökat; 1990 gjordes 3 588 och 1991 rent av 6 138 ansökningar. Det är uppenbart att antalet konkurser åtminstone 1992 ännu kommer att förbli stort. Till utgången av juni gjordes 3407 konkursansökningar. En stor del av konkursansökningarna leder inte till konkursförfarande. I allmänhet förfaller ca två tredjedelar av ansökningarna på grund av att tillgångarna är så små eller för att behandlingen av ärendet lämnas därhän.

3.3. Konkursbonas tillgångar och skulder

Enligt den statistik som förs av statistikcentralen har konkursboets tillgångar länge utgjort ungefär hälften av skulderna vid de konkurser som leder till dom. I de konkurser som 1991 utmynnade i dom var boenas tillgångar likväl 7,5 miljarder mark (1988 1,5 miljarder mk) och skulderna ca 12 miljarder mark (1988 3 miljarder mk).

Ovan nämnda uppgifter om bonas tillgångar grundar sig på de boförteckningar som uppgjorts i början av konkursen. Det är ett känt faktum att realiseringsresultatet i allmänhet blir avsevärt mindre än vad som antecknats i boförteckningen. I den utredning som utarbetats vid justitieministeriet beträffande åren 1974—1975, 1977—1978 och 1980—1981 (nedan kallad justitieministeriets utredning) konstaterades att man vid realiseringen för boets tillgångar fick knappt hälften (49 %) av det värde som antecknats i boförteckningen.

Det är uppenbart att konkursgäldenärernas verkliga skulder i allmänhet är minst lika stora som det sammanlagda beloppet enligt boförteckningarna. Då boförteckningen görs upp känner man ännu inte till alla de skulder som berörs av konkursfördraget, varför konkursfordringarnas slutliga belopp kan bli t.o.m.

större. Också räntan på skuldkapitalet ökar skuldernas totalbelopp. Särskilt är det skäl att beakta att man till boets skulder skall lägga konkurskostnaderna eller de s.k. massaskulderna, vilka inte finns med bland uppgifterna i boförteckningen. Dessa kostnader kan bli betydande. Enligt justitieministeriets utredning var konkurskostnaderna i genomsnitt 27 % av konkursboets tillgångar.

Totalt sett kan man bedöma att det belopp som inflyter då konkursbonas tillgångar realiserar blir betydligt mindre än det belopp som syns i statistiken över boförteckningarna. Beloppet av de tillgångar som skall utdelas till borgenärerna i enlighet med förmånsrättsordningen minskas ytterligare av kostnaderna för boförvaltningen och av andra massaskulder som först skall betalas ur boet.

Statistiken ger vissa uppgifter om hur konkursbonas skulder fördelas mellan de olika grupperna av borgenärer. I konkursstatistiken indelas borgenärernas fordringar i tre grupper beroende på om det är frågan om en säkerhetsfordran, dvs. en fordran som till säkerhet har panträtt i fast eller lös egendom (dock inte en företagsinteckning), en prioriterad fordran eller en oprioriterad fordran. För säkerhetsskuldernas del kan de verkliga beloppen vara större än vad statistiken utvisar, eftersom de statistiska uppgifterna grundar sig på materialet från konkursfördraget. Alla säkerhetsskulder behöver inte nödvändigtvis synas i detta material, eftersom de kan drivas in utanför konkursfördraget. Enligt konkursstatistiken har vid de konkurser som lett till dom säkerhetsskulderna och de prioriterade fordringarna under åren 1987—1991 i förhållande till samtliga skulder varierat enligt följande (beloppen i milj. mk):

År	Alla skulder	Säkerhets skulder	Prioriterade skulder
1987	2 990	500	500
1988	2 700	500	330
1989	3 500	660	500
1990	6 100	500	430
1991	12 000	1 700	1 020

3.4. Tillgångarnas fördelning mellan de olika grupperna av borgenärer enligt förmånsrättsordningen

De viktigaste förmånsrätterna är förmånsrätten för lönefordringar (4 § förordningen om

förmånsrätt), förskottsinnehållningar och socialskyddsavgifter (4 a § 1 mom.), arbetspensionsfordringar (4 a § 2 mom.), företagsinteckning (4 a § 3 mom.) samt för skatter (7 §). Vid konkurser bevakas endast ett mindre antal sådana fordringar som är förenade med någon annan förmånsrätt. Den allmänna ekonomiska betydelsen av dessa fordringar är liten.

Det förs ingen officiell statistik över hur tillgångarna vid en konkurs fördelas mellan de olika förmånsrättsgrupperna. Denna fråga undersöktes närmare i justitieministeriets utredning. På basen av den kan man inte längre uppskatta fördelningen av tillgångarna. Från början av 1986 trädde företagsinteckningslagen i kraft, och den ersatte den lag om lösöreinteckning som var i kraft ännu då utredningen gjordes. En företagsinteckning medför en bättre förmånsrätt än en lösöreinteckning, som hade förmånsrätt enligt 6 a § förordningen om förmånsrätt. Reformen försämrade således relativt sett ställningen för de övriga grupper av fordringar som fanns uppräknade i samma 4 a §, dvs. förskottsinnehållningar, socialskyddsavgifter och arbetspensionsanstaltarnas fordringar. Det faktum att en företagsinteckning medför en bättre förmånsrätt än en lösöreinteckning liksom det att föremålet för företagsinteckningarna utvidgades, har ökat användningen av denna säkerhet, vilket åter ytterligare har försämrat ställningen för de borgenärer som saknar förmånsrätt.

Särskilt på grund av lönegarantistatistiken kan man beräkna att för de fordringar som baserar sig på arbetsförhållanden var utdelningen 40 — 50 %. Den genomsnittliga utdelningen för de fordringar som dömdes att betalas med förmånsrätt enligt 4 a § förordningen om förmånsrätt varierar. Detta beror delvis på att borgenärskategorier med olika förmånsrätt bevakar fordringar i bon med olika förmögenhetsstruktur. T.ex. enligt skattestyrelsen statistik har utdelningen för arbetsgivaravgifter som avses i 4 a § under de senaste åren stannat under 15 % och under första hälften av 1992 rent av under 7 %. Utdelningen för de fordringar som betalas enligt 7 § förmånsrättsförordningen och de fordringar som saknar förmånsrätt har varit i storleksklassen tre — fem procent. Arbetspensionsanstaltarnas bevakningar har i medeltal gett en utdelning på ca tio procent. När antalet bevakade fordringar är litet, men fordringarnas belopp är stort (t.ex. arbetspensionslån och företagsinteckningarna)

kan utdelningarna i medeltal variera mera.

Utdelningen för de borgenärer som saknar förmånsrätt kan anses vara betydelselös och en oprioriterad fordran vid en konkurs därmed i det närmaste värdelös.

3.5. Förmånsrätternas ekonomiska betydelse vid utsökning

År 1991 inkom 3,16 milj. ärenden till utsökning och i utsökningsväg behandlades 2,82 milj. ärenden. För indrivning i utsökningsväg inkom år 1991 penningfordringar till ett belopp av nästan 17,6 mrd. mk (1990 ca 11 mrd. mk). Den största gruppen fordringar utgjordes av privaträttsliga fordringar (exklusive underhållsbidrag), ca 7,8 mrd. mk. Skatterna utgjorde 6,6 mrd. mk. Av de 14,6 mrd. mk som behandlades lyckades man driva in 3,3 mrd. mk (1990 2,8 mrd. mk).

I slutet av 1991 fanns fordringar att driva in genom utsökning hos sammanlagt 379 000 gäldenärer. Av dessa var 285 000 fysiska personer och 42 000 juridiska personer. Per gäldenär var antalet fordringar i utsökning i genomsnitt 4,6. Det genomsnittliga fordringsbeloppet var 27 000 mk (frånsett underhållsbidragsfordringarna).

Då man undersökte hur indrivningsåtgärder påverkade avkastningen konstaterade man att största delen eller 70 % fås in med hjälp av en betalningsuppsmaning och en betalningsplan. Genom utmätning av lön, skatteåterbäring och annat lösöre får man in ca 20 % av fordringarna. Åtgärderna för indrivning av små fordringsbelopp lyckas bäst.

För utsökningens del har man inte undersökt eller fört statistik över hur ofta man vid utmätning måste beakta de allmänna förmånsrätterna. På basis av statistiken över utsökningsväsendet och en separat utredning från 1985 kan man dra försiktiga slutsatser om förmånsrätternas betydelse genom att granska de olika grupperna av gäldenärer vid utsökning.

— Det är främst *fysiska personer* som selsätter utsökningsväsendet. Dessa utgör ca 90 % av alla utsökningsgäldenärer. De fysiska personernas skulder består vanligen av obetalade underhållsbidrag och andra privaträttsliga fordringar samt av skatter. Fordringsbeloppen är inte stora. De största skulderna utgörs av

underhållsbidrag. Av underhållsbidragsgäldenärerna är åtminstone hälften medellösa. En del av gäldenärerna hör till dem som glömmer bort saken men som betalar när de har fått en betalningsuppmaning. I de fall då man kan vidta indrivningsåtgärder när man i allmänhet resultat genom utmätning av lön och skatteåterbäring. En skatteåterbäring används till skattekvittning om det finns skatter som utsetts. Skattekvittningen och förmånsrätten har inget samband.

— vid utmätning har underhållsbidrag förmånsrätt i fråga om de bidragsrater som har förfallit högst ett år innan ansökan om utmätning gjordes (20 § 3 mom. förordningen om förmånsrätt). Efter underhållsbidraget kommer skatterna på andra plats, om de allmänna förmånsrätterna tillämpas. Andra skulder med förmånsrätt har dessa gäldenärer i allmänhet inte.

— *Fysiska personer som bedriver företagsverksamhet* av något slag är stamkunderna hos utsökningsmyndigheterna då fråga är om gäldenärer med flera skulder. Dessa gäldenärer kännetecknas av att de inte har några tillgångar men nog både många och stora skulder. Skulderna är huvudsakligen arbetsgivarprestationer, försäkringspremier och skatter.

— I allmänhet ger indrivningen hos personer med flera skulder dåligt resultat. Av indrivningsåtgärderna lyckas betalningsuppmaningarna och betalningsplanerna bäst. Sådana tillgångar eller inkomster som utmätningen kunde riktas mot har dessa gäldenärer inte. Då man tillsammans med gäldenären gör upp en betalningsplan beaktas fordringarnas förmånsrättsordning. Först kommer då arbetsgivarprestationerna och pensionsförsäkringspremierna, därefter kommer skatterna.

— *Aktiebolagen* utgör endast ca 10 % av utsökningsgäldenärerna. I den separata undersökningen konstaterades att bolagens andel av utsökningskulder sammanlagda belopp var ca 40 %. Företagens kreditgivare begär i allmänhet inte utsökning, utom i de fall då det är frågan om realisering av en säkerhet för en kredit. Inte heller kontoborgenärerna tyr sig i allmänhet till utsökning för att driva in sina fordringar. Huvudsakligen är utsökningskulder fordringar hos borgenärer med förmånsrätt, dvs. arbetsgivarprestationer, pensionsförsäkringspremier samt omsättnings-, förskotts- och andra skatter. Största delen av prestationerna inflyter som så kallade frivilliga betal-

ningar, dvs. med hjälp av en betalningsuppmaning och en betalningsplan. Utmätning av företagets egendom innebär i allmänhet ett överlåtelseförbud. Om man måste realisera egendomen kan företaget knappast fortsätta med sin verksamhet, vilket i allmänhet leder till konkurs.

4. Tidigare projekt för att förnya för månsrättssystemet

4.1. Förslag av kommittén för revision av stadgandena om förmånsrätt

Statsrådet tillsatte år 1964 en kommitté för att utreda en revision av förmånsrättsinstitutet och för att utarbeta de förslag till lagstiftning som den ansåg att behövdes. I kommitténs II delbetänkande som blev färdigt 1972 (komm. bet. 1972:A 27) ingick ett förslag till ny förmånsrättslag. Kommitténs viktigaste ändringsförslag var följande:

— förmånsrättstiden för arbetstagarnas fordringar på grund av arbetsförhållan det förkortas så att fordringar som förfallit under det sista året före konkur sen har förmånsrätt,

— förmånsrätten för arbetsgivaravgifter, arbetspensionspremier och skatter slopas,

— vissa förmånsrätter av ringa betydelse slopas och

— förmånsrättssystemet omstruktureras så att de allmänna förmånsrätterna tillämpas endast vid konkurs, men inte vid utmätning.

I de utlåtanden som gavs om förmånsrättslagskommitténs betänkande förhöll man sig på två olika sätt till kommitténs viktigaste förslag, sloandet av förmånsrätten för skatter och offentliga avgifter samt arbetspensionsfordringar. I största delen av utlåtandena ställde man sig positivt till att förmånsrätten för skatter och avgifter skulle slopas, bland dessa kan nämnas näringslivets organisationer och vissa arbetsmarknadsorganisationer. Däremot motsatte sig bland annat de myndigheter som företrädde finansförvaltningen att förmånsrätterna skulle slopas. Mot ett slopande av förmånsrätten för pensionsanstaltarnas fordringar var branschens anstalter och organisationer samt en del arbetsmarknadsorganisationer (Justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 3/1974 s. 9 ff.).

4.2. Kommittén för utvecklande av konkursrätten

I det betänkande som gavs av kommittén för utvecklande av konkursrätten (komm.bet. 1978:37) ingick inget förslag till reform av förmånsrättssystemet, eftersom ett separat förslag om saken hade lagts fram (betänkandet av kommittén för revision av stadgandena om förmånsrätt). Kommittén ansåg att man borde förnya förmånsrättsordningen och slopa eller kännbart begränsa förmånsrätten för de stora grupperna av prioriterade fordringar i syfte att utveckla ett s.k. skuldutredningsförfarande som ersätter ackordförfarandet.

I de många utlåtanden som inkom om betänkandet betonades behovet av att revidera förmånsrättssystemet på det sätt som kommittén för revision av stadgandena om förmånsrätt hade föreslagit.

4.3. Princippromemorian om riktlinjerna för reformen

I en promemoria som utarbetats vid justitieministeriet 1990 utvärderas det nuvarande förmånsrättssystemet och behovet och möjligheterna att ändra det (Etuoikeusjärjestelmän uudistamisen suuntaviivoista. Justitieministeriets lagberedningsavdelnings promemoria 28.6.1990. Duplicerad). I promemorian beaktas särskilt hur ställningen för de borgenärer som saknar förmånsrätt kunde förbättras, vilket skulle göra borgenärerna mera jämställda vid en konkurs. I slutet av promemorian framläggs följande huvudalternativ till revidering av förmånsrättssystemet:

1. Förmånsrättsordningen bibehålls oförändrad.

2. Förmånsrättsordningen justeras närmast så att vissa förmånsrättstider förkortas men inga andra ändringar görs i innehållet.

3. De allmänna förmånsrätterna begränsas selektivt — t.ex. så att förmånsrätten för skatter upphävs — men inga andra ändringar görs.

4. De allmänna förmånsrätterna slopas helt, men ställningen för borgenärer med företagsinteckning eller andra pantborgenärer (separatist) bibehålls oförändrad.

5. De allmänna förmånsrätterna slopas och ställningen för borgenärer med företagsinteckning justeras till förmån för de fordringsägare

som saknar säkerhet (t. ex. så att en viss del av de betalningar som inflyter med stöd av en företagsinteckning skall användas till förmån för de borgenärer som saknar säkerhet).

6. De allmänna förmånsrätterna slopas och systemet med företagsinteckningar avskaffas.

7. De allmänna förmånsrätterna slopas och ställningen för de borgenärer som innehar en säkerhet (också andra än borgenärer med företagsinteckning) justeras till förmån för de borgenärer som saknar säkerhet, t.ex. så att endast en viss del av realiseringsvärdet av en pant kan användas för att betala pantborgenärernas fordringar medan resten skall delas mellan de övriga borgenärerna.

I fråga om utsökning konstateras i promemorian att den reform som genomförs i fråga om konkurser också bör utsträckas till förmånsrättssystemet vid utsökning.

Utlåtanden om justitieministeriets promemoria gavs av finansministeriet, handels- och industriministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbetsministeriet, skattestyrelsen, folkpensionsanstalten, Helsingfors exekutionsverk, delegationen för utsökningsärenden, Finlands Stadsförbund, Suomen Kunnallisliitto, Finlands svenska kommunförbund rf, AKAVA r.f., Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC r.f., Finlands Tekniska Funktionärsorganisationers Centralförbund FTFC r.f., Tjänstemannaorganisationernas Centralförbund TOC r.f., Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund, Affärsarbetsgivarnas Centralförbund AAC r.f., Arbetspensionsanstaltens Förbund r.f., pensionsskyddscentralen, Pensionsstiftelseföreningen PSF, Handels Centrallutskott, centralhandelskammaren, Bankföreningen i Finland, Företagarnas Centralförbund i Finland r.f., Industrins Centralförbund, Centralförbundet för hantverk och småindustri r.f., Partihandels Centralförbund, Vähittäiskaupan Keskusliitto r.y., Luottomies — Kreditmännen r.f., Suomen Perimistöimistöjen Liitto r.y., Kera Ab, Industrialiseringsfonden Ab samt Finlands Advokatförbund.

I många av utlåtandena ansågs att förmånsrättssystemet borde revideras så att antalet förmånsrätter skulle skäras ned och ställningen för de borgenärer som saknar förmånsrätt förbättras. För ett slopande av förmånsrätterna uttalade sig de instanser som närmast företrädde de borgenärer som saknar förmånsrätt. I en del av utlåtandena tog man endast ställning till de förmånsrätter som var viktigast för dem

som givit utlålandet. I utlåndena av dem som har fördel av de nuvarande förmånsrätterna understöddes inte ett slopande av förmånsrätterna, åtminstone till den del som den egna förmånsrättsställningen skulle försvagas. Det förekom två sätt att förhålla sig en ändring av ställningen för borgenärer med företagsinteckning. I en del utlånden understöddes en försämring av ställningen för borgenärer med företagsinteckning i det fall att de allmänna förmånsrätterna slopas. I de utlånden där man motsatte sig en sådan försämring motiverades denna ståndpunkt med att företagets finansieringsmöjligheter förbättras om företagsinteckningen får ett bättre säkerhetsvärde. I vissa utlånden tog man inte alls ställning till frågan om slopande av förmånsrätterna vid utsökning. Av dem som tog ställning till denna fråga var det bara en liten del som motsatte sig ett slopande av förmånsrätterna.

4.4. Arbetsgruppens förslag

Den av justitieministeriet tillsatta arbetsgruppen lade fram sitt förslag till revidering av förmånsrättslagstiftningen i januari 1992. Samtidigt blev förslaget till lagstiftningen om rekonstruktionsförfarande för företag färdigt.

Arbetsgruppen föreslog att förmånsrättsförordningen skall upphävas och att den skall ersättas med en lag om borgenärernas inbördes rätt till betalning. Enligt förslaget skall de centrala allmänna förmånsrätterna slopas. Arbetslönefordringarna, förskottsinnehållningsbetalningarna, socialskyddsavgifterna, arbetspensionsförsäkringspremierna, premiecredifordringarna och skatterna skall inte längre ha förmånsrätt. Inte heller en hyresvärd skall enligt förslaget ha förmånsrätt i hyresgästens egendom som finns i lägenheten. Vidare skall inte heller en utmätning medföra förmånsrätt i den utmäta egendomen. Dessutom skall vissa i praktiken betydelselösa förmånsrätter slopas.

Enligt lagförslaget är huvudregeln att borgenärerna har lika rätt att få betalning från den egendom som är föremål för tvångsverkställighet. Från denna huvudregel finns vissa undantag. Pantfordringar har bästa förmånsrätt. Därefter betalas sådant underhållsbidrag till barn som har förfallit till betalning under ett års tid innan konkursen inleddes eller utmätningen verkställdes. Denna förmånsrätt skulle inte gälla kommunens regressfordran på grund

av underhållsstöd som den betalat ut. Den nästbästa förmånsrätten har en fordran för vilken fastställts företagsinteckning. Inteckningshavarna skulle dock få endast 50 % av den intecknade egendomens värde, och resten skulle delas med lika rätt mellan de borgenärer som saknar förmånsrätt.

I lagförslaget räknas även upp vissa fordringar för vilka borgenärerna har rätt till betalning först efter övriga fordringar. Hit hör enligt förslaget räntor på fordringar för tiden efter det konkursen inlemts samt vissa fordringar av straff- och sanktionskaraktär.

Dessutom föreslog arbetsgruppen ändringar i ett flertal lagar, bl.a. i konkurslagen och lönegarantilagen. Hyreslagen och jordlegolagen föreslogs bli ändrade så att hyresvärderna inte längre skall ha retentionsrätt i hyresgästens egendom som finns i den hyrda lägenheten eller på det hyrda området.

Över 50 myndigheter, organisationer eller andra samfund uttalade sig om förslaget. Huvudparten av remissinstanserna nämns i avsnitt 4.3. I utlåndena togs inte på en allmän nivå särskilt mycket ställning till behovet att ändra förmånsrättssystemet eller till de principer som reformen motiverats med.

Allmänt taget var remissinstanserna av den åsikten att förmånsrättssystemet bör ändras. I flera utlånden accepterades den uppfattningen att ett fungerande rekonstruktionsförfarande för företag förutsätter att i synnerhet de allmänna förmånsrätterna slopas. Vissa remissinstanser ansåg att rekonstruktionsförfarandet inte nödvändigtvis förutsätter att samtliga eller vissa angiva förmånsrätter slopas. T.ex. enligt skattestyrelsen torde det inte föreligga hinder för att borgenärerna oavsett sina förmånsrätter skulle förhålla sig positivt till saneringsprogrammet, om det med hjälp av det är möjligt att ens delvis betala skulderna utan att skuldsättningen samtidigt ökar.

Bl.a. arbetsministeriet, Affärsarbetsgivarnas centralförbund samt de centrala arbetstagarorganisationerna motsatte sig arbetsgruppens förslag att slopa lönefordringarnas förmånsrätt. Ställningstagandet motiverades närmast med att reformen ökar kostnaderna för lönegarantin och försämrar arbetstagararnas ställning samt att den kontroll om lönegarantimyndigheterna utövar i konkursboena försvagas. Enligt arbetstagarorganisationerna kan inte löneborgnärerna jämföras med övriga borgenärer. Reformen av lönegarantisystemet kompenserar inte

helt de förluster som arbetstagarna lider, om lönefordringarnas förmånsrätt slopas. Arbetsministeriet ansåg det möjligt att förmånsrättstiden för de fordringar som grundar sig på arbetsförhållanden förkortas t.ex. till sex månader före konkursen.

Arbetsgivarnas i Finland Centraförbund, Industrins centraförbund, Handelsn centralutskott och Företagarnas Centraförbund i Finland avstyrkte inte i och för sig i sitt gemensamma utlåtande förslaget. De uttryckte likväl i likhet med Småindustrins Centraförbund sin oro för förslagens konstnadsverkningar.

Skattestyrelsen och folkpensionsanstalten avstyrkte förslaget att slopa förmånsrätten för skatter och avgifter. Skattestyrelsen ansåg att reformen skulle försvåra indrivningen av skatter, försvaga indrivningsresultatet och minska skatteintäkterna. Enligt folkpensionsanstaltens uppfattning är det inte befogat att slopa förmånsrätten för den centrala delen av finansieringen av grundtryggheten, dvs. för de försäkrades och arbetsgivarnas försäkringsavgifter. Enligt Finlands stadsförbund kan skatternas förmånsrätt inte längre motiveras med fiskala skäl. Suomen Kunnallislitto ansåg att reformen kan ha betydande inverkan på skatteintäkterna.

I fråga om förmånsrätten för arbetspensionsfordringarna ansåg social- och hälsovårdsministeriet att i lagen borde tas in tillräckligt långa övergångsstadganden för att pensionsanstalterna i egenskap av borgenärer och pensionskyddscentralen i egenskap av beviljare av kreditförsäkringar tillräckligt skulle kunna förbereda sig på den kommande reformen. Statsgaranticentralen och Finlands Bankförening krävde likaså en tillräckligt lång övergångsperiod för regressfordringar som ansluter sig till premiekrediten. *Arbetspensionsanstalternas Förbund och Pensionsstiftelse förening* motsatte sig slopandet av förmånsrätten eller krävde en tillräckligt lång övergångsperiod. Enligt *Arbetspensionsanstalternas Förbund* har förmånsrätten för obetalda försäkringspremier alltjämt relevans. Enligt remissinstanserna skulle de kreditförsäkringar som används som säkerhet för premiekrediten och övriga säkerheter bli förlustbringande och priset på säkerheterna stiga, om försäkringspremielånens förmånsrätt slopas. Pensionsskyddscentralen hänvisade i detta sammanhang till sin särställning som beviljare av kreditförsäkringar. Enligt *Pensionsstiftelseföreningen* borde för tackandet av det pension-

sansvar som grundar sig på arbetsavtalsförhållanden stadgas åtminstone en lika lång övergångsperiod som stadgades för tackandet av det ansvar som baserar sig på dem som lyfter pension.

Finlands stadsförbund och Suomen Kunnallislitto meddelade att de kan acceptera förslaget att slopa den förmånsrätt som grundar sig på det underhållstöd som kommunen betalar endast om den kostnadsökning som detta medför för kommunerna beaktas i statsandelarna. De myndigheter som representerar utskönningsväsendet förhöll sig avvisande till förslaget av den orsaken att reformen ytterligare skulle försvåra indrivningen av underhållsbidrag.

En avsevärd del av remissinstanserna tog ställning till förslagen om företagsinteckningens förmånsrätt. Den springande punkten var en hur stor del av den egendom som inteckning fastställts i skall delas mellan inteckningshavarerna. I och för sig avstyrktes inte införandet av en fördelningsregel. Handels- och industriministeriet samt de remissinstanser som representerar arbetsgivarna, industrin och kreditväsendet ansåg att den andel av realisationsresultatet som föreslagits var för liten och att den därför borde höjas. Dessa remissinstanser ansåg att den föreslagna andelen på 50 % skulle försvaga företagsinteckningens ställning. Detta skulle försvåra särskilt småindustrins och den medelstora industrins kreditmöjligheter och höja kreditkostnaderna.

Ett flertal remissinstanser ansåg att den föreslagna andelen var lagom stor eller rent av för stor. Bl.a. finansministeriet och skattestyrelsen var av den uppfattningen.

Vissa remissinstanser fäste uppmärksamheten vid att slopandet av de allmänna förmånsrätterna skulle kunna minska borgenärernas intresse för konkursboena, eftersom fordringarna inte längre får någon nämnvärd utdelning. I detta sammanhang hänvisades särskilt till den övervakning som utövas av skatte- och lönegarantimyndigheterna. Remissinstanserna ansåg att övervakningen bör fortsätta även framgent och reformen får inte leda till en ökning av ohederlig affärsverksamhet.

4.5. Den fortsatta beredningen

Propositionen baserar sig på det ovan nämnda betänkandet av justitieministeriets arbetsgrupp. Den största skillanden i förhållande till

arbetsgrupperns förslag är att i fråga om arbetslönefordringarna och företagsinteckningen föreslås en övergångsperiod på två år. Dessutom har på grund av remissutlåtandena gjorts flera tillägg och justeringar.

5. De allmänna förmånsrätterna

5.1. Allmänt

Förmånsrätterna innebär ett undantag från konkursrättens centrala princip att borgenärerna är jämställda och får betalt ur konkursboets medel i förhållande till fordringarnas belopp. De borgenärer som deltar i konkursförfarandet har direkt eller indirekt bidragit till konkursgäldenärens verksamhet i form av varuleveranser, arbetsprestationer, finansiering eller samhällets för alla tillgängliga allmänna tjänster. Om man tillämpar ett förmånsrättssystem kommer den insats som gjorts av de borgenärer som blir utan andel att användas till förmån för de borgenärer som får ut en andel.

Orsakerna till att vissa fordringar har fått förmånsrätt har särskilt varit av social och socialpolitisk art (fordringar på grund av arbetsförhållande, underhållsbidrag och arbetspensioner) och av fiskal art (skatter) eller haft att göra med att man velat göra det lättare att få krediter (förmögenhetsrättigheter som kan verkställas oberoende av en anhängiggjord konkurs samt fordringar med en lösöreintekning, eller senare en företagsintekning som säkerhet). Genom de särskilda förmånsrätterna har man också velat trygga vissa rättighetsinnehavares ställning (t.ex. hyresvärdens rätt till hyresgästens egendom som finns i hyreslagenheten).

De motiveringar som angavs då de allmänna förmånsrätterna instiftades har till största delen förlorat sin betydelse. Beskattningssystemet har förändrats under decenniernas lopp och den statsekonomiska betydelsen av förmånsrätten för skatter är numera liten. Utvecklingen inom sociallagstiftningen har lett till att de förmånsrätter som ursprungligen inrättades av socialpolitiska skäl inte längre påverkar medborgarnas grundtrygghet. Arbetstagarnas rätt till lagstadgad pension är tryggad också om arbetsgivaren blir insolvent. Förmåner enligt folkpensionslagen, sjukförsäkringslagen och lagen om barnbidrag betalas av offentliga medel. Även om arbetsgivarna deltar i finansieringen av dessa system äventyrar inte en

enskild arbetsgivares konkurs någons rätt till dessa förmåner. Genom lönegarantisystemet säkerställs att lönefordringarna betalas även om arbetsgivaren blir insolvent. Arbetstagarens lönefordringar betalas ut som en lönegaranti för en så lång tid att han inte råkar i ekonomiskt trångmål om hans arbetsgivare går i konkurs.

Eftersom arbetsgivarna deltar i finansieringen av socialskyddssystemet blir intäkterna av deras avgifter mindre om antalet konkurser bland dem ökar, och detta skapar på längre sikt ett behov att höja de avgifter genom vilka systemet finansieras. Den tilläggsbörda som konkurserna innebär fördelas dock jämnt mellan alla de instanser som deltar i finansieringen av systemet. Därmed blir betydelsen av den allmänna förmånsrätten liten för den enskilda betalningsskyldiga. De risker som ansluter sig till det ansvar som grundar sig på pensionsstiftelser och försäkringspremielån kan minimeras genom säkerheter och genom att fastställa de avgifter som påförs på grund av åtagandena i förhållande till riskerna.

Det är skäl att understryka att en förmånsrätt inte är någon garanti för att man får ut en andel av gäldenärens tillgångar. En stor del av konkurserna förfaller på grund av brist på tillgångar och även en god förmånsrätt kan ge endast en obetydlig utdelning. I de fall då gäldenärens insolvens kan äventyra någon viss borgenärgrupps utkomst eller andra väsentliga förmåner måste man för att trygga fordringarna utveckla andra system som ger större säkerhet än förmånsrätten.

5.2. De viktigaste allmänna förmånsrätternas betydelse

5.2.1. Förmånsrätten för fordringar på grund av ett arbetsförhållande

Den bästa allmänna förmånsrätten gäller för arbetstagarnas löne- och andra fordringar på grund av arbetsförhållande. Förmånsrätten gäller fordringar för innevarande och föregående år. Med innevarande år förstås det kalenderår under vilket arbetsgivaren har försatts i konkurs. Förmånsrättstidens längd varierar således slumpmässigt beroende på vid vilken tid på året gäldenären har försatts i konkurs.

Lönefordringarna har haft förmånsrätt av

sociala skäl. Lönen är i allmänhet arbetstagarens enda inkomstkälla. Utkomsten för honom och hans familj är beroende av den.

Lönegarantisystemet enligt lagen om lönegaranti (649/73) som trädde i kraft 1974 har för arbetstagarna väsentligt minskat betydelsen av lönefordringarnas förmånsrätt. Enligt lagen om lönegaranti tryggar staten betalningen av arbetstagarnas löner eller andra på arbetsförhållandet grundade fordringar vid arbetsgivarens konkurs och annan betalningsoförmåga (1 §). I lönegaranti betalas de på arbetsförhållandet grundade löne- och andra fordringar som förfallit inom tre månader före lönegarantiansökans inlämnande och som i arbetsgivarens konkurs skulle ha förmånsrätt enligt 4 § 1 mom. förordningen om förmånsrätt. Lönegarantins högsta belopp per arbetstagare på basen av arbete som utförts för en och samma arbetsgivare är 75 000 mark (förordningen om lönegaranti 1 §; 1138/90).

Lönegarantin sköts av arbetsministeriet, men i sista hand är det arbetsgivarna som måste bekosta den. Enligt lagen om lönegaranti skall nämligen centralkassan för arbetslöshetskassorna årligen i efterskott ersätta staten för skillnaden mellan de belopp som betalats till arbetstagarna enligt lönegarantin och de hos arbetsgivarna uppburna kapitalbeloppen. De medel som behövs för betalningen av lönegarantierna insamlas av arbetsgivarna i form av arbetslöshetsförsäkringspremier, vilka uppbärs som en tilläggsavgift till försäkringspremien enligt lagen om olycksfallsförsäkring.

De belopp som utbetalats enligt lönegarantin har under de par senaste åren stigit avsevärt. År 1991 utbetalades enligt lönegarantin ca 375 milj. mk och till utgången av augusti detta år rent av 382 milj. mk, då det enligt lönegarantin åren 1987 och 1988 betalades något över 90 milj. mk.

Den fordran som överförs till staten genom utbetalningen av lönegarantin, och som drivs in av arbetsgivaren har samma förmånsrätt som en lönefordran. Det belopp som återindrivs av arbetsgivarna har under en längre tid varit ca 30—40 milj. mk. Under de senaste åren har även dessa belopp vuxit. I utbetalad lönegaranti återindrevs av arbetsgivarna år 1991 70 milj. mk. I år inflöt detta belopp fram till augusti. Frånsett de senaste åren har det återindrivna beloppet varit ca en tredjedel av den utbetalade lönegarantin. Den största delen dvs. 90 %

härör från konkurser. I medeltal är utdelningen 40—50 procent.

Förmånsrätten för lönefordringarna påverkar resultatet av återindrivningen av lönegarantin. Följaktligen har förmånsrätten för lönefordringar sin största ekonomiska betydelse just i detta avseende. Skillnaden mellan den utbetalade lönegarantin och det återindrivna beloppet skall betalas av arbetsgivarna. Ju mera staten lyckas återindriva av betalningsoförmögna arbetsgivare, desto mindre behöver arbetslöshetskassornas centralkassa ersätta till staten och desto mindre är den betalningsskyldighet som ankommer på de arbetsgivare som är skyldiga att ha olycksfallsförsäkring. Eftersom lönefordringen har en hög förmånsrätt är utdelningen i konkurs rätt stor.

Samma förmånsrätt som lönefordran har även den ränta som löper på det belopp som återindrivs av arbetsgivaren. Denna ränta tillkommer staten. I budgeten för 1992 har den uppskattats till 11 miljoner mark.

Lönefordringarnas förmånsrätt har betydelse även såtillvida att den gör det möjligt att betala förskott ur konkursboet för lönefordringarna i det fall att konkursboets tillgångar räcker till för det då konkursen börjar. Det förekommer rätt allmänt att syssломännen genast då konkursen inlemts tar ett kortfristigt banklån för att betala lönefordringarna. På detta sätt kan man undvika att betala lön för väntetiden samt se till att halvfärdiga arbeten slutförs och företagsverksamheten fortsätter. Detta förfarande, som konkursstadgandet inte känner till, används endast då det kan förväntas att det genom realiseringen av boet inflyter ett belopp som täcker det som betalats i förskott för löner. Bruket har fått mindre användning, eftersom utbetalningen av lönegarantin har gjorts snabbare vilket innebär att i många fall har lönegarantin trots konkursen kunnat betalas inom normal tid för löneutbetalning.

I de fall som ovan avses syns inte de lönefordringar som boet betalat i lönegarantistatistiken. Enligt vissa uppskattningar kan det vara fråga om t.o.m. tiotals miljoner mark. Uppenbarligen har beloppen minskat p.g.a. att lönegarantin betalas ut snabbare.

För arbetstagarna innebär förmånsrätten för lönefordringar att de kan få utdelning på en lönefordran som inte utbetalas som lönegaranti. Lönegarantin omfattar inte sådana lönefordringar för vilka ansökan inte har gjorts inom den fastställda tiden om tre månader som gäller

för lönegarantin eller som överstiger lönegarantins maximibelopp 75 000 mark. Vid arbetsgivarens konkurs bevakas rätt få sådana äldre lönefordringar som inte berörs av lagen om lönegaranti. Vid lönegarantiförfarandet förekommer fall där lönefordran överstiger maximibeloppet. Dessa stora fordringar har i allmänhet varit uppsägningsersättningar. Det är uppenbart att arbetstagarna bevakar dessa fordringar som överstiger lönegarantins maximibelopp vid arbetsgivarens konkurs.

5.2.2. *Förmånsrätten för skatter och offentliga avgifter*

Förmånsrätten för skatter och offentliga avgifter är fastställd i två olika paragrafer. I 4 a § förordningen om förmånsrätt stadgas om förmånsrätt för fordringar enligt lagen om förskottsuppbörd och lagen om arbetsgivarens socialskyddsavgift, och i 7 § stadgas om skatter till staten, kommunen och kyrkan, inklusive arvs- och gåvoskatt, omsättningsskatt samt acciser. De fordringar som avses i förordningens 4 a § har förmånsrätt för det år konkursen inletts och året därförinnan medan de skatter som avses i 7 § har förmånsrätt för det år konkursen inletts och de tre närmast föregående åren.

Skatternas förmånsrätt är av ganska central betydelse i förmånsrättssystemet, då skatterna utgör ca 10 — 20 % av de vid konkurserna bevakade fordringarna. Skatternas förmånsrätt bidrar till att de borgenärer som saknar förmånsrätt inte får någon utdelning. Däremot är skatternas förmånsrätt av liten betydelse för staten och de andra skattetagarna. Vid de 635 konkurser som slutfördes 1991 bevakades sammanlagt ca 500 milj. mk i skattefordringar. Av de bevakade fordringarna fick man in ca 5 % eller 23 milj. mk. Förmånsrätten enligt 4 a § förordningen om förmånsrätt gav en utdelning på ca 10 % eller ca 16 milj. mk och förmånsrätten enligt 7 § gav en utdelning på ca 3 % eller ca 7 milj. mk. För 1990 var siffrorna av samma storleksklass. I de konkurser som slutbehandlades fram till utgången av juni detta år bevakades allt som allt fordringar till ett belopp av 355 milj. mk. För de fordringar som bevakades enligt 4 a § förmånsrättsförordningen var utdelningen endast 7 % av fordringarna (9 milj. mk.) och för de fordringar som bevakades enligt 7 § 3 % (7 milj. mk).

Beloppen av de fordringar som bevakas med

förmånsrätt har ökat betydligt på senaste tid. Under den första hälften av detta år bevakades med i 4a eller 7 § avsedd förmånsrätt tillsammans över två miljarder mk. Hur stor utdelningen blir framgår först senare då boenas tillgångar realiserats.

De skatter som 1990 indrevs med hjälp av utsökning uppgick till 1,2 mrd. mk. För utsökningens del finns det inte exakta siffror att tillgå som skulle visa hur förmånsrätten har inverkat på indrivningsresultatet, men den kan inte vara betydande.

Den ekonomiska betydelsen av skatternas förmånsrätt kan totalt sett anses vara liten för staten, kommunerna och de övriga skattetagarna, även om förmånsrättens betydelse ökar p.g.a. att beloppen som bevakas i konkurs växer.

5.2.3. *Förmånsrätt för fordringar på basis av arbetspensionslagstiftningen*

En fordran som en pensionsstiftelse, en i lagen om pension för arbetstagare avsedd annan pensionsanstalt, pensionskyddscentralen, en arbetspensionskassa eller sjömanspensionskassan har hos en arbetsgivare har förmånsrätt enligt 4 a § förordningen om förmånsrätt vid arbetsgivarens konkurs, om fordran inte kan utfås ur en inteckning eller pant som utgör säkerhet för den. Fordringar enligt lagen om pension för företagare eller lagen om pension för lantbruksföretagare har inte förmånsrätt.

Förmånsrätt har för det första de arbetspensionspremier som arbetsgivarna skall betala till pensionsanstalterna för att finansiera arbetstagarnas pensionskydd. Förmånsrätten gäller det år arbetsgivaren har försatts i konkurs och föregående kalenderår. En pensionsanstalt kan ta emot pensionsförsäkringspremier också i form av en skuldsedel utfärdad av arbetsgivaren. Dessa premielånefordringar har förmånsrätt oberoende av vilket års pensionsförsäkringspremier det är frågan om. De medel som pensionsanstalten inte genast behöver för att betala ut pensioner återinvesteras huvudsakligen i form av lån till näringslivet. Dessa placeringslånefordringar har inte förmånsrätt.

Arbetsgivaren måste till säkerhet för ansvarsbristen i pensionsstiftelsens verksamhet enligt lagen om pension för arbetstagare ta en premiekreditförsäkring (13 § 1 mom. lagen om pension för arbetstagare). Med ansvarsbrist förstås här skillnaden mellan stiftelsens pen-

sionsansvar och tillgångar. Till säkerhet för placeringarna och fordringarna för pensionsstiftelser och pensionskassor som lyder under lagen om pension för arbetstagare skall det finnas en placeringskreditförsäkring (13 § 2 mom.). Premie- och placeringskreditförsäkringarna skall i regel upptas i pensionsskyddscentralen.

Arbetstagarnas rätt till lagstadgad pension är tryggad oberoende av pensionsfordringarnas förmånsrätt. Arbetstagarna får således sina pensioner enligt arbetspensionslagarna även om arbetsgivaren försummar att betala arbetspensionsförsäkringspremien och premielånet.

Om en pensionsanstalt går i konkurs ansvarar de övriga pensionsanstalterna gemensamt för de pensioner som på grund av konkursen inte fås ut.

För tilläggspensionsskyddets del är situationen en annan. Enligt 4 § 2 mom. lagen om pensionsstiftelser har en pensionsstiftelse rätt att, utan att kräva säkerhet, ge lån åt arbetsgivare av de medel som utgör täckning för det frivilliga tilläggspensionsansvaret. Förmånsrätten för pensionsstiftelsens fordran hos arbetsgivaren har därför betydelse också för de personer som omfattas av tilläggspensionsskyddet. Genom den ändring av lagen om pensionsstiftelser som trädde i kraft från början av april 1991 ger pensionsstiftelsernas tilläggspensionsskydd en större trygghet än tidigare. För tilläggspensionsförmånanernas del måste pensionsstiftelserna täcka minst 75 % av det pensionsansvar som följer av redan pensionerade personers löpande och framtida pensioner, deras förmånstagares framtida pensioner och andra förmåner. Detta ansvar skall dock täckas stegvis under en övergångsperiod på nio år.

Arbetspensionernas förmånsrätt har en direkt betydelse för arbetspensionsanstalterna, pensionsskyddscentralen samt för bankerna och andra som åtagit sig ansvar för betalningen av arbetspensionsavgifterna. Indirekt inverkar förmånsrätten även på arbetsgivarnas ställning.

Arbetspensionsanstalternas totala premieinkomster var 1991 nästan 23 mrd. mk. Vid konkurser bevakade medlemsanstalterna i Arbetspensionsanstalternas förbund under samma år ca 350 milj. mk i arbetspensionsfordringar. För de bevakade fordringarna väntas utdelningen bli drygt 10 %. För utsökningens del kan förmånsrättens inverkan inte bedömas exakt. Om förmånsrätten slopas kommer det att medföra ett visst tryck på en höjning av

premierna. Denna tilläggsbörda fördelas jämnt på arbetsgivarna i allmänhet.

Pensionsskyddscentralens ansvar p.g.a. pensionskassor och -stiftelser samt p.g.a. kreditförsäkringar på basen av försäkringspremielånen är över 35 mrd. mk. Det att ersättningsbeloppen för kreditförsäkringarna har ökat har även medfört att beloppen av de fordringar som bevakas med förmånsrätt ökar.

Pensionsskyddscentralen hade år 1991 med förmånsrätt bevakade fordringar till ett belopp av 109 milj. mk. Fram till den 15 september i år hade dessa fordringar bevakats tillsammans till ett belopp av ca 360 miljoner mk. Beloppet kan i år stiga till 0,5 mrd. mk. Den utdelning som pensionsskyddscentralen fått på fordringar med förmånsrätt har varierat rätt mycket. Pensionsskyddscentralen driver i någon mån in gottgörelser som avses i 15 § 1 mom. arbetspensionslagen. Slopandet av förmånsrätten för pensionsfordringarna medför ett behov att höja kreditförsäkringspremierna.

De åtaganden som grundar sig på borgensförbindelser vilka givits som säkerheter för arbetspensionsförsäkringslånen är betydande. T.ex. beloppet av bankernas (KOP, FBF, PSB, andelsbankerna och sparbankerna) gemensamma borgensförbindelser är 25,5 miljarder mk. Borgensförbindelserna är långvariga, ofta t.o.m. 15 år. Det finns inte exakta uppgifter om hur mycket kreditinrättningarna har bevakat fordringar med pensionsfordrings förmånsrätt och hur stora utdelningarna har varit. Under senaste tider har beloppen av dessa bevakningar ökat i och med att konkursernas antal vuxit.

5.3. Slopande av de allmänna förmånsrätterna vid utsökning

De principiella skäl som har anförts för att förmånsrätterna skall slopas eller begränsas i samband med konkurs är också tillämpliga på utsökning: förmånsrättssystemet innebär också vid utsökning att de borgenärer som saknar förmånsrätt måste vara med om att betala fordringarna för de borgenärer som har förmånsrätt.

Skillnaden mellan konkurs och utsökning är för det första att antalet fordringar med förmånsrätt som blir föremål för verkställighet är av olika storleksklass vid konkurs och utsökning: antalet fordringar som drivs in vid

utsökning är större än antalet konkursfordringar. En annan avgörande skillnad är att vid utsökning har förmånsrätterna en annan praktisk betydelse än vid konkurs av den anledningen att antalet borgenärer som vid ett givet tillfälle deltar i utsökningsförfarandet varierar. Vid en utsökning blir det således mera slumpmässigt vilka borgenärer och med vilken förmånsrätt som konkurrerar sinsemellan än vid en konkurs, där i princip alla gäldenärens borgenärer deltar.

Som en internationell jämförelse kan det konstateras att vårt förmånsrättssystem är ovanligt därigenom att man vid utmätning av lös egendom tillämpar både allmänna förmånsrätter som gäller borgenärens alla tillgångar och särskilda förmånsrätter som endast hänför sig till vissa tillgångar, dvs. är bundna till föremål. Det vanliga är att förmånsrättssystemen har utformats så att man vid utsökning tillämpar endast särskilda förmånsrätter.

5.4. De allmänna förmånsrätternas betydelse för lagstiftningen om företagsanering

De allmänna förmånsrätterna har stor betydelse för förfarandet vid sanering av företag. De borgenärer som har förmånsrätt, och därmed en starkare ställning än andra borgenärer vid konkurs, har också ett mindre behov att gå med på frivilliga eftergifter för att undvika konkurs. Eftersom en stor del av företagets tillgångar vid en konkurs i allmänhet går till att betala borgenärer med pant- eller förmånsrätt har dessa viktigaste borgenärer inget ekonomiskt intresse av saneringsarrangemang. Detta försämrar avsevärt saneringsmöjligheterna.

Man anser det inte möjligt med ett arrangemang där en borgenär vid en konkurs har rätt till betalning före de andra borgenärerna men vid en sanering blir tvungen att nöja sig med en mindre betalning. De eftergifter som krävs för saneringssystemet kunde därmed bara i mycket begränsad utsträckning gälla andra borgenärer än dem som saknar förmånsrätt, så länge det nuvarande förmånsrättssystemet är i kraft. Med det nuvarande förmånsrättssystemet kan saneringslagstiftningen i själva verket ytterligare försämra ställningen för de borgenärer som saknar förmånsrätt. En borgenär utan förmånsrätt, som då saneringsförfarandet inleds i annat fall ännu kunde ha fått betalt för sin förfallna fordran, får finna sig i samma be-

gränsningar beträffande betalningar och indrivningsåtgärder som de andra borgenärerna. Om saneringen misslyckas och gäldenärsföretaget försätts i konkurs har en borgenär utan förmånsrätt mycket små möjligheter att få någon utdelning vid den. Möjligheterna försämrats ytterligare av att enligt förslaget om företagsanering är de skulder som uppkommer under saneringsförfarandet massaskulder som betalas före de skulder som uppkommit före saneringsförfarandet.

6. Reformförslaget

6.1. De allmänna förmånsrätterna

Förmånsrättssystemet föreslås förnyas så att de allmänna förmånsrätterna slopas vid konkurs och utsökning, med undantag av förmånsrätten för underhållsbidrag för barn. En allmän förmånsrätt är motiverad endast om den har betydelse för medborgarnas grundtrygghet eller övriga väsentliga ekonomiska intressen. I detta avseende bör man ännu granska vilken ställning lönefordringarna, fordringar i samband med tilläggs pensionsskyddet och underhållsbidragsfordringarna har.

De lönefordringar som förfallit under tre månaders tid före ansökan om lönegaranti gjorts betalas ut enligt lönegarantin. Lönegarantin ger således arbetstagaren ett grundskydd vid arbetsgivarens konkurs. Det är bara i sällsynta fall som en arbetstagare bevakar lönefordringar som inte omfattas av lönegarantin. Inte ens förmånsrätten garanterar att dessa fordringar blir till fullo betalda. Arbetstagarens ställning kan närmast förbättras genom att man utvecklar förfarandet med lönegaranti. Därför ingår i denna proposition ett förslag till ändring av lagen om lönegaranti, genom vilket man vill påskynda och effektivisera utbetalningen av lönegarantin vid konkurs. Därtill föreslås att den tid inom vilken man kan driva in vissa ersättningsfordringar förlängs.

För tilläggs pensionsskyddets del bibehålls pensionsfordringarnas förmånsrätt under den övergångsperiod då reformen i fråga om pensionsansvarets täckning stegvis träder i kraft. Särskilt utreds hur tilläggs pensionsskyddet skall ordnas för personer i arbetsavtalsförhållande efter den nämnda övergångsperioden.

Enligt 20 § 3 mom. förordningen om förmånsrätt har underhållsbidrag som avses i

förordningens 4 § 2 mom. vid utmätning samma förmånsrätt som en lönefordran i fråga om de underhållsbidragsrater vilka förfallit till betalning tidigast ett år före ansökan om utmätning gjordes. Underhållsbidragsfordringar från tiden före en konkurs har inte förmånsrätt vid konkursen. Om kommunen i enlighet med lagen om tryggnad av underhåll för barn har betalat underhållsstöd på grund av att den underhållsskyldige har underlåtit att betala underhållsbidrag, har den regressfordran som övergått på kommunen motsvarande förmånsrätt. I enlighet med de principer som omfattats i propositionen har fordringar på underhållsbidrag till barn förmånsrätt både vid utmätning och vid konkurs, också för tiden före konkursen. Däremot har kommunens regressfordran inte längre företräde. Till denna del kommer den extra belastning som sloandet av förmånsrätten innebär att öka kommunernas utgifter. För de enskilda kommunernas ekonomi blir dock denna utgiftsökning av liten betydelse.

6.2. Förmånsrätten för företagsinteckningar

Den särskilda förmånsrätt som en företagsinteckning har enligt 4 a § 3 mom. förordningen om förmånsrätt är av stor praktisk betydelse. Till föremål för en företagsinteckning duger nästan vad som helst av näringsidkarens med näringsverksamheten förknippade lösa anläggnings-, omsättnings- och finansieringstillgångar, varför den förmånsrätt som inteckningen medför i sak snarare kan betraktas som en allmän än som en särskild förmånsrätt. Genom lagstiftningen om företagsinteckningar ville man öka företagets möjligheter att utnyttja lös egendom som säkerhet för krediter och därmed förbättra deras finansieringsmöjligheter. Samtidigt ville man förbättra kreditgivarnas ställning genom att ge en fordringsrätt som tryggas av en företagsinteckning en bättre förmånsrätt än den som den tidigare lösöreinteckningen medförde (reg.prop. 190/1983 rd. s.1).

Det sammanlagda kapitalet av alla fastställda företagsinteckningar i slutet av 1991 var ca 40 mrd. mk. Inteckningarna innehades närmast av kreditinrättningarna. Den utdelning som en företagsinteckning ger varierar. På drivningsresultatet inverkar t.ex. företagets arbetskraftsintensitet, eftersom beloppet av de

fordringar som är anknytna till lönerna påverkar den utdelning som fås på grund av företagsinteckningen. Enligt en utredning som Kera Ab gjort över vissa konkursföretag blev den genomsnittliga utdelningsprocenten 20. En företagsinteckning kan inte betraktas som någon trygg säkerhet, men dess säkerhetsvärde har trots det visat sig vara betydligt bättre än det säkerhetsvärde som en lösöreinteckning medförde. I bankpraxis godkänns en företagsinteckning i allmänhet inte som enda säkerhet utan bara som en kompletterande säkerhet. Företagsinteckningen är likväl ofta företagets enda säkerhet och därför har dess användning ökat.

Slopas man de allmänna förmånsrätterna enligt 4 och 4 a §§ förordningen om förmånsrätt innebär det att den utdelning som tillfallit dessa borgenärsgrepp övergår till de borgenärer som har en företagsinteckning, dvs. närmast till kreditinrättningarna, ifall företagsinteckningens förmånsrätt behålls oförändrad. Härvid skulle de borgenärer som inte har förmånsrätt — även de som gått miste om sin förmånsrätt — alltså bli utan utdelning. För att förbättra dessa borgenärers ställning måste man samtidigt också ändra den förmånsrätt som en företagsinteckning medför. I justitieministeriets princippromemoria granskades olika alternativ enligt vilka företagsinteckningens ställning kunde regleras.

Avsikten med förslaget är att företagsinteckningens relativa ställning i förmånsrättsordningen skall förbli oförändrad. Detta innebär att inteckningshavarna trots att de allmänna förmånsrätterna slopas skall få en i stort sett lika stor utdelning som förmånsrättsordningen enligt förordningen om förmånsrätt skulle ha gett dem. Nyttan av att de allmänna förmånsrätterna slopas får således inte som sådan överföras på inteckningshavarna, men å andra sidan får företagsinteckningens säkerhetsvärde inte försämrats på ett sätt som äventyrar företagets finansieringsmöjligheter.

Enligt förslaget skall företagsinteckningsfordringar vid en konkurs, omedelbart efter de fordringar som har bättre förmånsrätt än företagsinteckningen och före övriga fordringar, få en utdelning om 50 % av den intecknade egendomens värde. Av den intecknade egendomens värde skall således enbart hälften användas för att betala de intecknade fordringarna. Den andra hälften av den intecknade egendomens värde fördelas mellan de borgenä-

rer som saknar förmånsrätt. I fördelningen av dessa medel deltar också de borgenärer som har en företagsinteckning, men utan förmånsrätt, till de delar som de inte har fått full betalning för sina fordringar.

Förslagets målsättning är att de borgenärer som har företagsinteckning, som en grupp av borgenärer, får en ungefär lika stor utdelning som de skulle ha fått enligt systemet i förordningen om förmånsrätt. För en enskild inteckningshavare kan utdelningen dock bli en annan. Det anses inte möjligt att skapa ett system där varje inteckningshavare får exakt samma utdelning som han skulle ha fått enligt de tidigare bestämmelserna. Detta skulle kräva komplicerade bestämmelser och beräkningsförfaranden. Totalt sett får inteckningshavarna med stöd av förmånsrätt en mindre utdelningskvot än för närvarande, men den totala utdelningen kan dock bli större än deras andel enligt det nuvarande systemet, då man beaktar också den utdelning som de får som borgenärer utan förmånsrätt.

Eftersom företagsinteckningsfordringarna i allmänhet utgör en betydande del av företags samtliga skulder, är den andel som dessa får även utan förmånsrätt betydande. Om den återstående delen av företagsinteckningsfordringarna är t.ex. hälften av den övriga fordringarnas belopp, får företagsinteckningsfordringarna allt som allt 75 % av boets nettotillgångar.

Såsom ovan konstaterats, krävde närmast de remissinstanser som representerar arbetsgivarerna, industrin och kreditgivarna att procentandelen skulle höjas till 70 eller t.o.m. 75 %. En så stor procent skulle likväl innebära att den andel som fordringsägarna utan förmånsrätt får skulle bli mycket liten, i synnerhet om man beaktar att den proportionella fördelning som iakttas mellan de förmånsrättslösa borgenärerna kan innebära att fordringarna med företagsinteckning kan få en betydande utdelning även bland de förmånslösa fordringarna. Genom reformen skulle man inte sålunda förbättra t.ex. ställningen för kontoborgenärer, småföretagare och andra borgenärer, som inte i praktiken har möjligheter att kräva säkerheter för sina fordringar. Reformens centrala målsättning, att öka borgenärernas jämlikhet, skulle inte förverkligas. Även med tanke på sådana borgenärer som för nuvarande har förmånsrätt, men inte har möjlighet att använda företagsin-

teckning, är det ovan nämnda systemet ofördelaktigt.

Den andel som borgenärerna utan förmånsrätt får har naturligtvis inte samma säkerhetsvärde som den andel som har förmånsrätt, eftersom inteckningshavarens andel minskas av vilken som helst skuldsättning. Det måste likväl beaktas att, i motsats till vad som nu är fallet, får även borgenärer utan förmånsrätt alltid utdelning, vilket bör ges en viss betydels då säkerhetens värde bestäms.

Då reformen träder i kraft kan det bland kreditgivarna anses, att reformen försämrar företagsinteckningens säkerhetsvärde och att säkerhetspraxis måste skärpas. I samma riktning kan verka även företagssaneringen som träder i kraft samtidigt. Det bör beaktas att kreditförlusterna, försämringen av säkerheternas värde och övriga omständigheter i samband med den ekonomiska utvecklingen oavsett de ovan nämnda reformerna har skärpt säkerhetspraxisen.

Dessutom måste man lägga märke till att förmånsrättsreformen gör det lättare att beräkna företagsinteckningens säkerhetsvärde, eftersom de fordringar som f.n. tävlar med företagsinteckningen och har samma eller bättre förmånsrätt mister sin förmånsrätt. Därför kan kan det antas att när den nya lagstiftningen trätt i kraft och man lyckats fastställa ett visst säkerhetsvärde för företagsinteckning på basen av den totalutdelning som den ger, kommer det inte att ske någon betydande förändring av användningen av företagsinteckning i förhållande till vad som nu är fallet.

Den föreslagna betalningsordningen iakttas bara vid konkurs. Vid utmätning får en inteckningshavare betalt enligt förmånsrättsordningen av den utmäta egendomens fulla värde. Om en borgenär som saknar förmånsrätt anser att utmätningen äventyrar hans möjligheter att få betalt kan han ansöka om att gäldenärens egendom skall avträdas till konkurs, där sedan det ovan förklarade förfarandet iakttas.

Vissa remissinstanser ansåg att det inte är befogat att ha skilda regleringar för de olika verkställighetsformerna och att fördelningsregeln borde gälla även vid utmätning. Detta förslag har likväl inte godkänts, eftersom samtliga borgenärer i allmänhet inte tar del samtidigt i utsökningen och fördelningsregeln inte därför skulle ha samma betydelse som i konkurs. Förfarandet skulle även kunna leda till flera upprepade utmätningar. Dessutom

måste man beakta att om ett företags egendom utmäts i större omfattning, så är även sannolikheten för konkurs stor.

6.3. Övergångsperioden

I propositionen föreslås i fråga om lönefordringarna att de skall ha förmånsrätt även efter det att lagen trätt i kraft, om konkursen inletts eller utmätning verkställt före den 1 januari 1995. Det har inte ansetts befogat att slopa lönefordringarnas förmånsrätt innan lönegarantiförfarandet reviderats och övervakningen av konkurserna ordnats på ett betryggande sätt. Avsikten är att reformerna skall beredas så att de kan träda i kraft vid ingången av år 1995.

Då innehavarna av företagsinteckning skulle få 50 % med förmånsrätt av egendomens värde, har utgångspunkten även härvid varit att lönefordringarna inte skulle ha förmånsrätt. När förmånsrätten för lönefordringarna behålls minskar detta den del av egendomen i fråga om vilken fördelningsregeln tillämpas. Avsikten är att behålla inteckningshavarnas relativa ställning oförändrad under övergångsperioden. Därför skulle till inteckningshavarna på grund av förmånsrätten betalas 60 % i stället för 50 % från den del av den intecknade egendomen från vilken lönefordringarna dragits av.

De remissinstanser som representerade de förmånsberättigade arbetspensionsfordringarna ansåg det vara mycket viktigt att förmånsrätten behålls under övergångsperioden för de fordringar som uppkommit före lagen trätt i kraft. T.ex. Bankföreningen i Finland föreslog att den förmånsrätt som grundar sig på återlåningen av arbetspensionsavgifterna skulle vara i kraft lika länge som lånen eller åtminstone en så lång tid att säkerheterna under en skälig tid kan ordnas på nytt, t.ex. till utgången av årtusendet. Detta krav grundar sig på att stora ansvarsåtaganden baserar sig på kreditförsäkringar och bankgarantier och att dessa kan ge upphov till en betydande betalningsskyldighet i arbetsgivarens konkurs. Även om förmånsrätten inte kan jämföras med en säkerhet, så är den kalkylerbara utdelning som förmånsrätten ger en beräkningsgrund vid uppskattningen av risken.

En reform av förmånsrättssystemet innebär alltid att borgenärernas inbördes förhållanden ändras. Det är mycket svårt att förverkliga en totalreform så att reformen träder ikraft vid

olika tider för olika grupper av fordringar och i sin helhet först efter förloppet av flera år. Från principen att reformen träder i kraft på en gång föreslås endast några, huvudsakligen kortvariga undantag, som relateras separat. Innehavarna av arbetspensionsfordringar är rätt bärkraftiga, och åtagandena har i och för sig inneburit risktagande, eftersom även den utdelning som ankommer på fordringar med förmånsrätt ofta är liten. Det att någon på förhand beräknat att få en viss utdelning är inte ett tillräckligt skäl att behålla förmånsrätten för vissa grupper av fordringar. Pensionsskyddscentralen som innehar en särställning som utövar av kreditförsäkringsverksamhet kan med ett visst dröjsmål flytta över den ökade risken på avgifter som den uppbär för sin verksamhet. Dessutom måste man beakta att de som gett borgensförbindelser i vissa fall kan trygga sin position med företagsinteckning. De kreditinrättningar som gett borgensförbindelser har ofta företagsinteckning som generalpant för företagets skulder. Om beloppet av de övriga fordringarna är mindre än det intecknade skuldebrevet, så kan borgensmannen få prestation även på grund av företagsinteckningen.

6.4. Vissa särskilda förmåner

6.4.1. Förmånsrätt vid utmätning

Enligt 8 § förordningen om förmånsrätt har en borgenär för vars fordran lös egendom har blivit utmätt förmånsrätt till betalning ur den utmäta egendomen. Den förmånsrätt som grundar sig på utmätning har rätt liten betydelse vid en konkurs, eftersom borgenären då har rätt att av den utmäta egendomen få betalt först efter de skatter som nämns i 7 § förordningen om förmånsrätt. Förmånsrätten vid utmätning har större betydelse vid utsköning, där den avgör i vilken ordning betalning skall ske till de borgenärer för vilkas fordringar det inte finns någon annan förmånsrättsgrund.

Om utmätning på samma sätt som i dag medför en förmånsrätt och de allmänna förmånsrätterna slopas samtidigt som förmånsrätten för företagsinteckningar begränsas till förmån för de borgenärer som saknar förmånsrätt, kunde detta leda till att utmätning allt oftare utnyttjas för att skapa en god förmånsrätt. En särskilt god ställning får då de borge-

närer som har en fordran som kan verställas direkt utan dom. Till dessa fordringar hör bl.a. skatter och offentliga avgifter samt försäkringspremier. En utveckling i denna riktning anses inte vara önskvärd och den kunde försvåra saneringsförfarandet och skuldsaneringsförfarandet. Enligt förslaget skall också den förmånsrätt som en utmätning medför slopas.

Vissa remissinstanser som närmast representerar utsökningsväsendet föreslog att man skulle överväga att utmätningen fortsättningsvis åtminstone vid utsökning skulle medföra förmånsrätt från tidpunkten för utmätningen. Om man avstår från det nuvarande systemet, så försvåras i synnerhet utmätningförfarandet vid utmätning av lön och pension, eftersom utmätningmännen skulle vara tvungna att redovisa små belopp till ett flertal borgenärer.

Vid justitieministeriet bereds separat en revidering av realiserings- och redovisningsstadgandena vid utmätning. Avsikten är att i utsökningslagen tas in stadganden om bl.a. betalningsprogram och utdelningsförfarandet förenklas och görs klarare. Redan i detta skede föreslås likväl att i utsökningslagen tas in specialstadganden om redovisning av tillgångar i sådana fall då det finns flera borgenärer och utdelningsandelarna är små. Detta underlättar utmätningförfarandet.

6.4.2. *Förmånsrätt för hyresfordringar och hyresvärdens retentionsrätt*

Hyresvärden har förmånsrätt i hyresgästens egendom som finns i de utrymmen som uthyrt för hyra som förfallit till betalning under det sista året före konkursens början eller som förfaller under de närmaste sex månaderna därefter (5 § förordningen om förmånsrätt). Motsvarande förmånsrätt har en arrendegivare för arrende (6 § förordningen om förmånsrätt, förmånsrättstiden 3 år). Denna förmånsrätt kan i praktiken ha betydelse närmast bara då det gäller hyresförhållandet i samband med affärslokaler.

Då det gäller hyresförhållanden för affärslokaler är det nästan regel att hyresvärden tryggar sin hyresfordran genom att kräva att hyresgästen betalar hyran i förskott eller ger en säkerhet för den händelse hyresbetalningen uteblir. I detta sammanhang bör man också observera att den egendom som är föremål för en företagsinteckning i många fall är samma

egendom som kunde bli föremål för hyresvärdens förmånsrätt. Företagsinteckningarna har delvis också vid arrendeförhållanden minskat betydelsen av arrendegivarens förmånsrätt. Särskilt i de fall då någon idkar näringsverksamhet på arrendemark, behöver arrendatorn i allmänhet en inteckning till säkerhet för att arrenderätten skall bestå, och då kan man till säkerhet för arrendefordran ansöka om en s.k. anläggningsinteckning. Vid arrendatorns konkurs och också vid utmätning säljs arrenderätten och byggnaden som en helhet i den ordning som gäller för exekutiv auktion av fastighet.

Huvudsakligen på ovan nämnda grunder föreslås ett upphävande av de stadganden i hyreslagen, jordlegolagen samt lagen om bostadsrättsbostäder enligt vilka hyres- eller arrendegivaren eller husets ägare har rätt att till säkerhet för sin fordran kvarhålla lös egendom som tillhör hyresgästen, arrendatorn eller innehavaren av bostadsrätten, om egendomen finns i den lägenhet till vilken hyresgästen eller bostadsrättsinnehavaren har nyttjanderätten eller på arrendeområdet (102 och 125 §§ hyreslagen, 20 § jordlegolagen och 43 § lagen om bostadsrättsbostäder).

Miljöministeriet och Finlands Fastighetsförbund konstaterade i sina utlåtanden att hyresvärdens retentionsrätt används mera i och med att den ekonomiska läget försämrats. Därför föreslog de att man skulle överväga ersättande eller alternativa ordningar för att trygga hyresfordringar.

Om hyresgästen har sådan egendom i hyresobjektet från vilken hyresfordran kan drivas in på hyresobjektet, kan hyresvärden vända sig till överexekutor och anhålla om att egendomen tas i beslag. Hyresvärden har denna möjlighet även om han inte har en exekutionstitel för sin fordran. År 1993 träder ett nytt 7 kap. i rättegångsbalken i kraft och enligt kapitlet anhålls om säkerhetsåtgärder av domstol. Domstolen kan besluta om säkerhetsåtgärder, om det finns risk för att hyresgästen förfar på ett sätt som äventyrar sökandens fordran. I brådska fall kan domstolen besluta om interrimistiska säkerhetsåtgärder enligt 7 kap. 5 § 2 mom. rättegångsbalken (1065/91). Avsikten är att beslutet i dylika fall skulle kunna fattas samma dag som ansökan inkommit till domstolen. Det kan anses att det ovan relaterade effektiva och snabba förfarandet ger tillräckligt skydd för hyresvärden.

6.5. Efterställda fordringar

I propositionen föreslås att vissa fordringar skall betalas först efter de övriga fordringarna. Här avviker man från principen att borgenärerna skall vara jämställda. Enligt det nya systemet kommer också de borgenärer som saknar förmånsrätt att få utdelning oftare än tidigare. Därför blir frågan om vilka fordringar som skall efterställas av större betydelse än tidigare. Vissa sådana fordringar har redan nu än sämre ställning än övriga fordringar enligt förmånsrättssystemet.

Det nya i förhållande till det nu gällande systemet är bl.a. att böter och vissa andra penningpåföljder av straffkaraktär skall betalas först efter de övriga fordringarna. Sådana offentligrättsliga betalningspåföljder är bl.a. överlastavgifter och sådan konkurrensbrottsavgift som anses i lagen om konkurrensbegränsningar (480/92). Detsamma gäller förhöjningar av skatt, försäkringspremier eller andra avgifter som påförts på grund av försummelse av lagstadgade skyldigheter. Ekonomiskt kan dessa påföljder vara betydande. Det är inte motiverat att dessa penninganspråk av närmast straff- eller konfiskationskaraktär vid verkställighet skall konkurrera med övriga fordringar, t.ex. konto- eller skadeståndsfordringar.

Efterställda fordringar är även ränta för tiden efter att konkurs inlemts eller någon annan påföljd för betalningsdröjsmål som bestäms enligt tid. Efterställda skulle likaså vara kapitallån som getts till ett företag, t.ex. konsoliderade lån.

Med stöd av 57 § äktenskapslagen får den ena maken för en fordran hos den andra maken vid utmätning och konkurs betalt först efter alla andra fordringar. Maken kan i allmänhet inte få pant- eller förmånsrätt för sin fordran och inte heller retentionsrätt i den andra makens egendom. Syftet med detta stadgande har varit att förhindra makarna från att genom inbördes arrangemang kränka borgenärernas rätt vid konkurs eller utmätning.

Stadgandena i lagen om återvinning till konkursbo skyddar rätt effektivt borgenärerna vid konkurs och utmätning från rättshandlingar av detta slag. Att borgenärerna behöver skyddas är därför inte längre en tillräcklig orsak att efterställa makens fordran. I detta avseende finns det inte heller skäl att göra en skarp skillnad mellan andra närstående, t.ex. barn och föräldrar samt personer som lever i äktenskapsliknande förhållande. Därför före-

slås i detta sammanhang att 57 § äktenskapslagen, som stadgar att makes fordran är efterställd, skall upphävas.

6.6. Övriga förslag

I propositionen föreslås dessutom ändringar i många andra lagar. De regleringar som gäller förmånsätter i fastigheter och transportmedel skall ses över och göras överskådligare enligt de principer som denna proposition bygger på. På grund av förmånsrättsreformen bör konkursstadgans bestämmelser om betalning av förskott på utdelning ses över. I detta sammanhang skall man även göra det möjligt för konkursboet att ur köpeskillingen för pant få ersättning för nödvändiga kostnader för skötsel och försäljning av pantsatt egendom, vilket är en reform som redan länge ansetts nödvändig. Likaså föresås att bestämmelserna om konkursförutsättningarna och överlåtande av företags egendom ses över.

De revideringar som föreslås i utsökningsslagen har relaterats ovan. Rättsverkningarna av utsökning skall göras klarare. Även lönegarantilagstiftningen skall ändras. Dessutom föreslås att ansökningstiden för lönegaranti skall förlängas i fråga om vissa ersättningsfordringar.

Behovet av dessa ändringar och deras innehåll behandlas närmare i dessa lagars motiveringar.

7. Propositionens ekonomiska verkningar

7.1. Allmänt

Om de allmänna förmånsrätterna slopas, minskar utdelningen för de grupper av borgenärer som har förmånsrätt vid konkurs och utsökning. Det är svårt att exakt bedöma reformens ekonomiska verkningar eftersom beloppet av varje borgenärs utdelning är beroende av antalet konkurser och konkursboens tillgångar och skulder. I det nuvarande ekonomiska läget är det speciellt svårt att komma med prognoser. Reformens inverkan på t.ex. utgifterna för lönegarantin beror i hög grad på det allmänekonomiska läget 1995 och på vilken nivå utgifterna för lönegarantin därefter stabiliserar sig. Man bör också beakta det att konkursborgenärerna ofta erhåller sin utdelningskvot först en lång tid efter att konkursen inlemts.

Vid utsökning är utdelningen beroende av gäldenärens tillgångar och det antal borgenärer som deltar i utmätningen. För utsökningens del beräknas reformen inte särskilt mycket påverka utdelningen för de borgenärer som har förmånsrätt. Vid utmätning konkurrerar ofta de borgenärer som har förmånsrätt sinsemellan, och reformen väntas inte medföra någon större omfördelning dem emellan. Å andra sidan bör det också noteras att borgenärerna vid utsökning ofta får sina betalningar efter betalningssupplanering eller med hjälp av en betalningsplan. Vidare bör man minnas att företagen utgör en rätt liten del av utmätningsgäldenärerna.

I fråga om konkurser har man vid bedömningen av de ekonomiska verkningarna utgått från beloppet av de fordringar som de olika grupperna av borgenärer med förmånsrätt har bevakat i konkurs och utdelning för dem.

7.2. De allmänna förmånsrätterna vid konkurs

Om man utgår från tillgängliga uppgifter för år 1991 och 1992 kan man göra en försiktig bedömning enligt vilken på grund av reformen i de konkurser som inleds år 1993

— skatteförvaltningens skatteintäkter och övriga avgifter kommer att minska med 50 — 70 miljoner mark,

— den utdelning som arbetspensionsanstalterna får för arbetspensionsavgifterna kommer att minska med 20 — 30 miljoner mark,

— pensionskyddscentralens utgifter på grund av kreditförsäkringsverksamheten kommer att öka med ca 40 — 50 miljoner mark.

Slopandet av förmånsrätten för pensionsfordringar medför också förluster för de enskilda kreditinrättningarna då utdelningen för regressfordran på grund av bankgaranti eller någon annan säkerhet minskar. Om totalbeloppet är det vanskligt att göra tillförlitliga uppskattningar.

I detta sammanhang framläggs ingen beräkning av hur dessa kostnadsverkningar påverkar behovet att höja olika avgifter.

7.3. Slopandet av förmånsrätten för kommunens regressfordran på grund av utbetalat underhållsstöd

Den statistik som i dag finns tillgänglig gör det inte möjligt att lägga fram tillförlitliga uppgifter om de ekonomiska verkningarna av

att förmånsrätten för kommunens regressfordran slopas.

Slopandet av förmånsrätten för regressfordran har betydelse i de fall där utmätning överhuvudtaget kan verkställas hos den underhållsskyldiga och där den verkställs för att också driva in en eller flera andra fordringar än underhållsstödet. Då kommer underhållsstödsfordran att konkurrera med de andra skulderna och den utmätta egendomen skall enligt förslaget fördelas i förhållande till fordringarnas belopp.

Kommunerna uppbar 1990 i underhållsbidrag av de underhållsskyldiga 206,07 milj. mk (146,08 milj. i underhållsstöd, 42,16 milj. i underhållsbidrag). I utsökningsväg indrevs 1990 i underhållsbidragsfordringar 138,5 milj. mk.

Av siffrorna framgår att kommunerna lyckas driva in en del av underhållsbidraget på frivillig väg. Det finns inga uppgifter om hur mycket av de i utsökningsväg indrivna betalningarna som redovisas till kommunerna. Man kan dock förmoda att endast en liten del av de underhållsbidragsborgenärer som ansökt om utmätning är privatpersoner (10 %).

Enligt den tillgängliga utredningen kan man försiktigt bedöma att kommunernas nettoutgifter för underhållsstödet på grund av reformen kommer att öka med sammanlagt 20 milj. mk år 1993.

8. Propositionens verkningar på organisation och personal

Slopandet av förmånsrätterna leder till att de icke förmånsberättigade borgenärernas intresse att delta i konkursförfarandet ökar. Därför ökar antalet konkursbevakningar och kanske även bestridanden och separata rättegångar. Detta påverkar i viss mån domstolarnas arbetsbörda. Reformen har likväl inga omedelbara organisatoriska eller personalverkningar.

9. Övriga omständigheter som inverkar på propositionen

Propositionen ansluter sig nära till lagstiftningen om företagssanering och skuldsanering för privatpersoner som avläts samtidigt. Avsikten är att dessa reformer skall träda i kraft samtidigt.

Såsom ovan konstaterades, uttryckte flera remissinstanser sin oro för att reformen kan minska övervakningen av konkurser. Då lönefordringarnas förmånsrätt skulle kvarstå under en två års övergångsperiod, förändras inte lönegarantimyndigheternas ställning som borgenärer under den tiden. Reformen av konkursförfarandet och konkursförvaltningen kommer att beredas skyndsamt så att reformen skulle kunna träda i kraft redan vid ingången av år 1995. Vid den beredningen är avsikten att

fästa särskild vikt vid övervakningen av konkurserna. Samtidigt bereds även en reform av lönegarantieförfarandet som går ut på att handläggningen av ansökningarna och utbetalningen av lönegarantin vid konkurs görs snabbare.

För närvarande är flera offentligrättsliga betalningar och andra fordringar som riktar sig mot fastigheter förmånsberättigade. Behovet att behålla dessa förmånsrätter kommer att utredas separat i enlighet med de principer som denna proposition bygger på.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Lag om den ordning i vilken borgenärerna skall få betalning

1 §. *Lagens tillämpningsområde.* Den förslagna lagen skall bestämma den ordning i vilken borgenärerna får betalt vid konkurs och utsökning i de fall då medlen inte förslår till full betalning för alla fordringar. Detta är i regel fallet vid konkurs, där gäldenärens medel samtidigt används för att tillgodose samtliga hans borgenärer. Vid utsökning är det däremot inte ovanligt att den utmäta egendomen förslår till full betalning av alla fordringar.

Tillämpningsområdet för den föreslagna lagen är allmänt. Den bestämmer den ordning i vilken borgenärerna skall få betalning, om det inte i annan lag stadgas annat om en fordran av ett visst slag eller om inte annat följer av 2 mom.

Av 2 mom. framgår att lagen inte tillämpas till de delar som det till säkerhet för fordran finns en fastighet, ett registrerat fartyg eller luftfartyg eller någon annan i 2 mom. nämnd in-teckningsbar egendom. En sådan fordrans prioritet vid verkställighet som riktar sig mot den egendom som utgör säkerhet för fordran bestäms fortfarande enligt de särskilda stadganden som gäller för dessa slag av säkerheter. Fordringarna betalas av den egendom som utgör säkerhet för dem, oberoende av konkurs, enligt det förfarande med exekutiv auktion om vilket det stadgas i utsökningslagen.

Vid exekutiv auktion av en fastighet tillämpas fortfarande förmånsrättsordningen enligt

22 § förordningen om in-teckning i fast egendom (nedan in-teckningsförordningen) då det gäller där avsedda pantfordringar och fordringar med bättre prioritet. In-teckningsförordningens 22 § föreslås dock bli ändrad så att förmånsrätten för vissa fordringar med bättre förmånsrätt än de in-tecknade fordringarna slopas, och vid en exekutiv auktion av fastigheten får dessa då samma ställning som andra oprioriterade fordringar. Inte heller de kommunal- och kyrkoskatter som debiterats på basis av inkomsten från fastigheten skall längre åtnjuta förmånsrätt enligt 22 § in-teckningsförordningen, då lagen om förmånsrätt för dem föreslås bli upphävd (7 § 2 mom. 2 punkten). Likaså föreslås att 38 § i fastighetsskattelagen (654/92) upphävs i vilken beträffande förmånsrätt för fastighetsskatten hänvisas till IntF 22 § (7 § 2 mom. 7 punkten).

Inom rättspraxis har man följt den principen att efter de prioriterade fordringar som avses i in-teckningsförordningen skall övriga fordringar betalas med lika rätt, utan hänsyn till förmånsrättsordningen enligt förordningen om förmånsrätt. Så har inte andra skattefordringar än de som nämns i 22 § 4 mom. in-teckningsförordningen förmånsrätt till den summa en fastighet inbringat vid exekutiv auktion, även om de vid konkurs eller utmätning av lös egendom enligt 7 § förordningen om förmånsrätt åtnjuter förmånsrätt i gäldenärens hela egendom.

Den föreslagna lagen skall tillämpas vid exekutiv auktion av fastighet efter det att de i 22 § in-teckningsförordningen nämnda prioriterade fordringarna har betalats. Enligt 2 § blir huvudregeln då att resten av köpesumman för

fastigheten fördelas på de övriga fordringarna med lika rätt, således enligt samma grunder som i dag. Reformens betydelse ligger närmast däri att de i 6 § nämnda fordringarna också vid exekutiv auktion av en fastighet betalas först efter alla andra fordringar.

För de fordringar som till säkerhet har ett i fartygsregistret antecknat fartyg, bestäms förmånsrätten vid exekutiv auktion av fartyget enligt stadgandena i lagen om fartygsregister (211/27) och stadgandena om sjöpanträtt i sjölagens 8 kap. (646/75). För övriga fordringars del skall vid fördelningen av köpesumman iakttas den ordning som föreslås i den nya lagen. Också i dag iakttas vid exekutiv auktion av fartyg flera förmånsrättsordningar, eftersom förordningen om förmånsrätt tillämpas efter den förmånsrättsordning som lagen om fartygsregister och sjölagen anger.

Om ett registrerat luftfartyg blir föremål för verkställighet i exekutiv väg tillämpas på samma sätt i första hand förmånsrättsordningen enligt 4 § lagen om inteckning i luftfartyg (211/28). En fordran som intecknats i en bil enligt lagen om inteckning i bil (810/72) och de i lagens 5 § 2 mom. nämnda fordringar som har bättre förmånsrätt går likaså före den allmänna förmånsrättsordningen vid en verkställighet som gäller en bil som intecknats enligt lagen om inteckning i bil och dess utrustning.

Den föreslagna lagen bestämmer inte i vilken ordning kostnaderna för verkställigheten skall tas ur den egendom som är föremål för verkställighet i exekutiv väg eller om vad som betraktas som godtagbara kostnader vid sådan verkställighet. Därför ingår i 3 mom. bara en hänvisning som gäller kostnaderna för verkställighet.

I propositionen föreslås inte heller ändringar i fråga om vilka fordringar som överhuvudtaget skall betraktas som konkursfordringar, vilka fordringar som är massaskulder och vilka fordringar som kan betalas först efter konkursförandet.

2 §. *Borgenärernas lika rätt till betalning.* I denna paragraf stadgas att vid verkställighet i exekutiv väg skall gäldenärens tillgångar fördelas mellan de borgenärer som deltar i förandet i förhållande till fordringarnas belopp. Vissa i lagen nämnda fordringar skall dock betalas före andra fordringar (3 — 5 §§) eller efter övriga fordringar (6 §). Dessutom gäller beträffande den ordning i vilken borgenärerna

skall få betalning vad som särskilt stadgas i annan lag.

Om det i den föreslagna lagen eller någon annan lag inte särskilt stadgas annat om vissa slag av fordringar, har borgenärerna således lika proportionell rätt till de medel som skall fördelas. Principen är i sig densamma som enligt gällande rätt. Då de borgenärer som enligt lag har förmånsrätt har fått full betalning av de medel som skall fördelas och det ännu återstår medel att fördela, skall de återstående medlen enligt 18 § i den nuvarande förordningen om förmånsrätt fördelas mellan de övriga borgenärerna med lika rätt. Slopandet av förmånsrätterna leder till att ställningen för allt flera fordringar vid verkställighet kommer att bestämmas enligt principen i denna paragraf. Man har också velat understryka principens betydelse genom att placera stadgandet i början av lagen i 2 §.

Av paragrafen framgår också hur borgenärernas lika rätt skall förverkligas. Varje borgenär får av de medel som skall fördelas en lika stor andel som hans fordran utgör av samtliga fordringar. Denna samma fördelningsprincip skall tillämpas på alla fordringar med samma förmånsrätt. Om man t.ex. av en gäldenär utmäter egendom till betalning av flera understödsbidragsfordringar med förmånsrätt enligt 4 §, skall de vid utmätningen influtna medlen också i detta fall fördelas i förhållande till de prioriterade fordringarnas storlek. I fråga om de i lagförslaget 6 § nämnda efterställda fordringarna nämns denna fördelningsgrund uttryckligen i paragrafens 2 mom.; i samma punkt nämnda fordringar har lika rätt till de medel som skall fördelas.

Paragrafen tillämpas så att fordran omfattar inte bara kapitalet utan också ränta. Räntan beaktas dock inte för tiden efter konkursen eller förrättandet av utmätningen. Detta framgår av 6 § 1 mom. 1 punkten i lagförslaget. Enligt den skall ränta för den ovan nämnda tiden betalas först efter övriga fordringar. Räntan beaktas inte heller vid beräkning av andelen enligt 2 §.

3 §. *Förmånsrätt med stöd av pant- och retentionsrätt.* Pant- och retentionsrätt i lösöre medför den bästa förmånsrätten i föremålet för pant- eller retentionsrätten. Pant- eller retentionsborgenärens ställning förblir i detta avseende oförändrad.

Paragrafen gäller panträtt i allt lösöre utom sådant som avses i 1 § 2 mom. Om den

förmånsrätt som inteckningsbaserade panträtter grundar i sådant lösöre som nämns i lagrummet i fråga, t.ex. i ett registrerat fartyg eller luftfartyg, stadgas särskilt. Ifrågavarande 3 § gäller all lös egendom som kan utgöra pantföremål såsom fysiska föremål, fordringar, immaterialrättigheter och samfunds rättigheter oberoende av om pantsättningen förutsätter att förmålet överläts, ett meddelande om pantsättningen (denuntiation) eller inteckning, förutsatt att panträtten har uppkommit på ett giltigt sätt. Paragrafen gäller, på samma sätt som 3 § förordningen om förmånsrätt, lika väl på avtal som direkt på lag grundade så kallade legala panträtter.

Enligt 3 § 1 mom. 2 meningen förordningen om förmånsrätt har en hantverkare för arbete på gods som "hos honom kvar är" samma rätt som en panthavare. Om någon annars innehar en vara och har rätt att kvarhålla den som säkerhet för sin fordran, har han enligt 3 meningen i samma moment lika rätt till den som en hantverkare i ovan nämnda fall. Hantverkarens förmånsrätt är grundad på stadgandena i 12 kap. 12 § 1 mom. (390/73) handelsbalken.

Också enligt den nu aktuella paragrafen får en retentionsborgenär samma förmånsrättsställning som en pantborgenär. Den som har retentionsrätt till ett föremål som han har i sin besittning har rätt att före andra fordringar få betalning ur det föremål som är objekt för retentionsrätten. Det finns inte längre skäl att särskilt nämna den förmånsrätt som hantverkarnas retentionsrätt medför. En borgenär får enligt paragrafen den bästa ställningen i förhållande till konkurrerande borgenärer i de fall då han har en enligt lag giltig retentionsrätt i det föremål som han har i sin besittning. Det finns ingen allmän lagstiftning om retentionsrätt, utan denna kan uppkomma på grundvalen av olika lagar. Viktigast är den nämnda retentionsrätten enligt handelsbalkens 12 kap. 12 § 1 mom. (390/73). Enligt detta lagrum får den som på beställning åt annan förfärdigat eller iståndsatt lösöreföremål, till säkerhet för den fordran som arbetet givit upphov till kvarhålla föremålet till dess fordran betalats. Stadganden om retentionsrätt finns dessutom särskilt inom transporträtten.

En retentionsborgenär har retentionsrätt i enlighet med denna paragraf oberoende av om han har rätt att sälja det föremål som är objekt

för retentionsrätten enligt en särskild lag (Lag om näringsidkares rätt att sälja saker som inte har hämtats, 688/88).

Enligt 5 § förordningen om förmånsrätt har en hyresvärd i ett hyresförhållande för sin hyresfordran förmånsrätt i lösöre som finns i den uthyrda byggnaden eller en del av den. I arrendeförhållanden har arrendegivaren enligt 6 § förordningen om förmånsrätt på motsvarande sätt för sin arrendefordran förmånsrätt i gäldenärens egendom som finns på arrendeområdet. Enligt rådande rättspraxis har en hyres- eller arrendegivare för sin hyres- eller arrendefordran nämnda förmånsrätt, vilken således är sämre än den förmånsrätt som en retentionsrätt medför, även om han har utnyttjat sin retentionsrätt enligt hyreslagen (653/87) eller jordlegolagen (258/66) och i sin besittning tagit den gäldenärens egendom som är objekt för retentionsrätten.

Hyres- eller arrendefordringar har enligt den nya lagen inte längre en förmånsrätt som motsvarar 5 eller 6 § förordningen om förmånsrätt. Därtill föreslås i denna proposition att stadgandena om retentionsrätt enligt hyreslagen, jordlegolagen samt lagen om bostadsrättsbostäder (650/90) skall upphävas. Därmed kunde förmånsrätten för hyres- eller motsvarande fordringar inte heller grunda sig på den nu aktuella 3 §, varför rätten till betalning för dessa fordringar skall bestämmas i den ordning som anges i det allmänna stadgandet i 2 §.

I den sista meningen i 1 mom. stadgas om förmånsrätten för ränta. Enligt 14 § förmånsrättsordningen har också räntan på en fordran med förmånsrätt samma rätt dock inte för en längre tid före konkursens början än tre år om inte borgenären visat att han försökt driva in räntan men inte kunnat få den i ett tidigare skede. Detta lagrum torde inte ha tillämpats på den ränta på en pantfordran som avses i 3 § förmånsrättsförordningen vilken har kunnat tas ut ur försäljningspriset för panten för en längre tid. Enligt förslaget har räntan på en fordran som avses i denna paragraf förmånsrätt för en tid av högst tre år innan konkursen börjar eller utmätningen verkställs. I detta avseende begränsar förslaget alltså förmånsrätten för ränta på en pantfordran. Den föreslagna förmånsrättstiden för ränta påverkas inte av det om borgenären därförinnan har sökt ut sin fordran. Då panten säljs utsökningsvägen räknas tiden om tre år från den utmätning som

ledde till att panten såldes. Såsom för närvarande är räntan förmånsberättigad till dess medlen redovisas.

Om förmånsrätten för företagsinteckningar stadgas i 5 §, och i 2 mom. hänvisas till detta lagrum.

4 §. *Förmånsrätt för underhållsbidrag.* Efter de fordringar som nämns i 3 § föreslås en fordran som avser underhållsbidrag till barn få den bästa förmånsrätten. En underhållsbidragsfordran har således fortfarande en rätt god ställning vid verkställighet som avser gäldenärens egendom. Till vissa delar avviker förslaget från den gällande lagen. Skillnaderna gäller bl.a. tillämpningen av förmånsrättsreglerna vid konkurs, regressfordringarna på grund av underhållsstöd som kommunen betalat ut samt fastställandet av förmånsrättstiden för underhållsbidragsfordringar.

Enligt 4 § 2 mom. förordningen om förmånsrätt har endast underhållsbidrag som hänför sig till tiden mellan konkursens början och konkursdomen förmånsrätt, och då bara under förutsättning att barnets utkomst är beroende av underhållsbidraget. För tiden före konkursen har en underhållsbidragsfordran inte förmånsrätt. Den nu gällande lagen avviker i detta avseende från förslaget eftersom förmånsrätten enligt detta skall gälla underhållsbidragsfordringar som förfallit under det sista året före konkursen. De underhållsbidragsrater som förfallit under tiden mellan konkursens början och konkursdomen har fortfarande förmånsrätt. Som en förutsättning för förmånsrätten nämns inte längre att barnets utkomst är beroende av underhållsbidraget.

I denna proposition föreslås att till 10 § konkursstadgan fogas ett nytt 4 mom. enligt vilket utmätning av gäldenärens lön även under konkurs kunde fortgå i syfte att driva in en underhållsbidragsfordran.

Enligt 19 § 2 mom. lagen om tryggnad av underhåll för barn (122/77) övergår rätten till underhållsbidraget till den del som motsvarar underhållsstödets belopp på kommunen om underhållsstöd utbetalas på grund av att den underhållsskyldige har försummat att betala underhållsbidrag. En regressfordran som grundar sig på det underhållsstöd som kommunen betalat ut samt den del av underhållsbidragsfordran som överstiger underhållsstödet och skall betalas till barnet har samma förmånsrätt enligt 4 § förordningen om förmånsrätt. Av dessa två har det underhållsbidrag som barnet

skall få en bättre ställning än kommunens regressfordran. Av de underhållsbidragsbelopp som drivits in av den underhållsskyldige betalas nämligen enligt 23 § lagen om tryggnad av underhåll för barn först, till den som är berättigad att lyfta underhållsbidraget, den del av de förfallna obetalda underhållsbidragen som överstiger beloppet av de utbetalda underhållsstöden. Resten av de influtna medlen används för att ersätta de utbetalade underhållsstödsraterna.

Enligt förslaget skall en regressfordran som grundar sig på underhållsstöd som kommunen betalat ut inte längre ha förmånsrätt, utan förmånsrätten gäller endast den del av underhållsbidraget som överstiger underhållsstödet och skall betalas till barnet. Utdelningen för kommunens regressfordran bestäms enligt den grund som framgår av 2 § i lagförslaget. Då underhållsbidrag till barn och regressfordringar på grund av underhållsstöd som kommunen betalat ut föreslås få olika ställning i den ordning enligt vilken betalning utfås, definierar den aktuella 4 § också det inbördes förhållandet mellan dessa fordringar. Därför skall 23 § lagen om tryggnad av underhåll för barn tillämpas endast till den del det är fråga om underhållsbidrag som indrivits av den underhållsskyldige annat än vid konkurs eller utsökning eller om underhållsbidragsfordringar som hänför sig till tiden före den i lagrummet avsedda förmånsrättsperioden.

Efter det att socialnämnden har beslutat att bevilja underhållsstöd på grund av att den underhållsskyldige har försummat att betala underhållsbidrag, har den rätt att driva in alla obetalda underhållsbidrag till dess de betalda underhållsstödsbeloppen har drivits in hos den underhållsskyldige (20 § 1 mom. lagen om tryggnad av underhåll för barn). Eftersom kommunens regressfordran inte längre kommer att vara prioriterad borde det av övervaknings- eller verkställighetshandlingarna framgå till vilka delar den av socialnämnden indrivna fordran har förmånsrätt. Socialnämndens indrivningsfullmakt enligt 20 § 1 mom. lagen om tryggnad av underhåll för barn kan kvarstå under en längre tid än i dag, eftersom kommunen på grund av att förmånsrätten slopas allt mera sällan får full betalning för sin regressfordran.

Enligt 20 § 3 mom. förordningen om förmånsrätt har underhållsbidrag vid utmätning förmånsrätt i fråga om de underhållsbidragsra-

ter som då ansökan om utmätning görs har förfallit högst ett år tidigare. Förmånsrätt har de underhållsbidragsrater som har förfallit under ett år före ansökan om utmätning samt de underhållsbidragsrater som förfaller under tiden mellan ansökan om utmätning och verkställandet av utmätningen.

I 4 kap. 9 a § 1 mom. utsökningenslagen stadgas att om utmätning av lön har verkställts för indrivning av underhållsbidrag som avses i samma kapitel 6 § 2 mom. och som skall betalas på bestämda tider, är utmätningen i kraft utan särskild förrättning till dess borgenären anholder om återkallande av utmätningen eller gäldenären har betalat de rater som redan förfallit samt ett belopp som motsvarar underhållsbidraget för den närmast följande månaden eller på annat sätt gör troligt att han i framtiden kommer att uppfylla sin underhållsskyldighet. En utmätning av lönen kan således utan avbrott vara anhängig under en lång tid, om utmätningen av lönen inte ger borgenären betalning enligt nämnda lagrum. Utmätningens giltighet bryts närmast bara om gäldenären vid utmätningen konstateras vara medellös, t.ex. om han har blivit arbetslös, och då räknas en förmånsrättstid på ett år på nytt då en ny ansökan har gjorts. I detta sammanhang är det dock skäl att nämna att enligt 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningenslagen får utmätning av lön inte verkställas för indrivning av sådant underhållsbidrag som förfallit för mer än tre år sedan.

Det faktum att förmånsrättstiden för underhållsbidrag räknas från den dag då ansökan om utmätning gjorts leder till slumpmässighet. Enligt lagförslaget skall därför förmånsrättstiden på ett år för underhållsbidrag räknas från det utmätningen har verkställts. I praktiken förkortar reformen förmånsrättstiden för underhållsbidrag med en tid som motsvarar perioden mellan ansökan om utmätning och verkställandet av utmätningen. Längden av denna period varierar från fall till fall. Vid utmätning av lön skall förmånsrättstiden på ett år räknas skilt för varje utmätt lönerat. Underhållsbidragsrater som förfallit mer än ett år före utmätningen av respektive lönerat har därmed inte förmånsrätt.

Också vid konkurs iakttas i fråga om tiden före konkursen den nämnda förmånsrättstiden på ett år. Förmånsrätt har då de underhållsbidragsrater som har förfallit under ett år före

konkursen eller som under konkursen förfaller innan konkursdomen avkunnats.

Förmånsrätten gäller på samma sätt som i dag underhållsbidrag som på bestämda tider betalas till barn och som den underhållsskyldige genom domstolsutslag ålagts att betala eller som han genom ett av socialnämnden fastställt avtal har förbundit sig att betala. Ett underhållsbidrag som fastställts att betalas som ett engångsbelopp har inte förmånsrätt enligt 4 §.

I paragrafens 3 mom. har intagits ett stadgande som motsvarar 4 § 2 mom. sista meningen i förordningen om förmånsrätt. Samma rätt som förmånsrättsbidragen får därmed skadestånd som någon har ålagts att betala till ett barn med stöd av 5 kap. 4 § skadeståndslagen på grund av att den underhållsskyldige har avlidit och den som har rätt till underhåll eller underhållsbidrag därför har blivit utan nödvändig försörjning. Om staten med stöd av 6 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel i stället för den som är ansvarig för olyckan har betalat ersättning till den som är berättigad till underhåll eller underhållsbidrag, har statens regressfordran inte motsvarande förmånsrätt.

5 §. *Förmånsrätt på grund av företagsinteckning.* Enligt 14 § 1 mom. lagen om företagsinteckning har inteckningshavaren rätt att vid utmätning och konkurs få betalning för sin fordran ur den egendom företagsinteckningen omfattar enligt den förmånsrättsordning som är särskilt stadgad i lag. Företagsinteckningsfordringarnas ställning i den allmänna förmånsrättsordningen är bestämd i 4 a § 3 mom. förordningen om förmånsrätt. Före en företagsinteckningsfordran beaktas i förmånsrättsordningen fordringar på grund av arbetsförhållande (4 §) och i samma ställning är fordringar enligt lagen om förskottsuppbörd och lagen om arbetsgivares socialskyddsavgift, vilka nämns i 4 a § 1 mom. förordningen om förmånsrätt samt arbetspensionsförsäkringspremie- och premielånefordringar enligt 2 mom. i samma paragraf.

Enligt lagförslaget skall en företagsinteckningsfordran vid konkurs och utmätning betalas med den intecknade egendomen efter de fordringar som avses i 3 och 4 §§. En företagsinteckning medför därmed en högre placering i betalningsordningen än i dag, eftersom det inte finns andra konkurrerande fordringsgrupper med samma förmånsrätt och grupperna av fordringar med en bättre ställning är färre än i

dag. Under övergångstiden skall en fordran på arbetslön alltså ha en bättre ställning än en fordran med företagsinteckning (9 § 1 mom.).

För företagsinteckningsfordringar utdelas dock vid konkurs före övriga fordringar endast 50 % av den intecknade egendomens värde, efter det att man ur den har tagit eller reserverat ett tillräckligt stort belopp för verkställighetskostnader och betalning av fordringar med bättre förmånsrätt. Den egendom som företagsinteckningen enligt företagsinteckningslagen hänförs sig till skall således inte i sin helhet användas till betalning av inteckningshavarnas fordringar, utan endast ovan nämnda procentuella andel. Denna andel är alltid lika stor, oberoende av den intecknade egendomens värde eller fordringarnas belopp.

Den utdelning som företagsinteckningsborgenärerna får med förmånsrätt ur den intecknade egendomens värde fördelas mellan inteckningshavarna enligt hänvisningen i paragrafens 4 mom., i den ordning som är fastställd i 8 § 2 mom. företagsinteckningslagen. Enligt denna har en inteckning som sökts tidigare företräde framför en inteckning som sökts senare, och inteckningar som sökts samma dag medför lika rätt, om inte annat på grundvalen av ansökan har bestämts då inteckningen fastställdes. Hur stor utdelning en företagsinteckningsfordran ger med stöd av förmånsrätten beror således å ena sidan på hur mycket företagsinteckningsfordringarna över huvud taget får dela på enligt ovan nämnda grund och å andra sidan på vilken placering företagsinteckningen har i företagsinteckningarnas inbördes förmånsrättsordning.

Exempel 1

De realiserade tillgångarna i ett företags konkursbo uppgår till 1 milj. mk, efter det att massaskulderna har betalats. Vid konkursen har bevakats tre fordringar med en företagsinteckning som säkerhet: A) 200 000 mk, B) 600 000 mk och C) 400 000 mk. Av dessa har A den bästa förmånsrätten och B och C lika rätt. Enligt 5 § i lagförslaget skall för företagsinteckningsfordringarna med förmånsrätt delas ut 50 % av 1 milj. mk, dvs. 500 000 mk. Detta belopp delas mellan företagsinteckningsfordringarna enligt deras inbördes förmånsrättsordning. A får således full betalning. B och C får av återstoden, 300 000 mk, en utdelning i

förhållande till fordringarnas belopp, vilket gör att B får 180 000 mk och C får 120 000 mk.

Av den egendom som är föremål för inteckningen skall den del som inte enligt ovanstående delas ut med förmånsrätt till företagsinteckningsfordringarna, fördelas mellan de oprioriterade fordringarna enligt den grund som framgår av 2 §, i förhållande till fordringarnas belopp. I fördelningen av dessa tillgångar deltar också företagsinteckningsfordringarna till den del som de inte får full betalning ur den andel som har förmånsrätt. Till denna del iaktas vid fördelningen av medlen inte den inbördes förmånsrättsordningen inteckningarna emellan, utan också för företagsinteckningsfordringarna fördelas den oprioriterade andelen med lika rätt.

Av den egendom som är föremål för inteckning har den del av värdet som inte berörs av inteckningen inte för inteckningshavarna samma säkerhetsvärde som den del som är föremål för förmånsrätten. Beloppet av den utdelning som en sådan borgenär får utan förmånsrätt påverkas av varje skuldsättning som sker också efter det inteckningen fastställdes, med undantag av de fordringar som avses i 6 §. Enligt den nuvarande lagen försvagas en inteckningshavares ställning i förhållande till övriga borgenärer efter det inteckningen fastställts endast om gäldenärens skulder till borgenärer med bättre eller lika förmånsrätt ökar. Då hälften av den intecknade egendomen alltid överförs att med lika rätt delas mellan de oprioriterade fordringarna, får å andra sidan också företagsinteckningsfordringarna en andel härav, till den del de inte redan har fått full betalning.

Exempel 2

Anta, i ovanstående exempel att det sammanlagda beloppet av övriga oprioriterade skulder är 800 000 mk. Då blir beloppet av de fordringar som skall få utdelning enligt grunden i 2 § $800\,000 + 420\,000 + 280\,000 = 1\,500\,000$ mk. Fordran B får då utöver de 180 000 mk som delats ut med förmånsrätt ytterligare 140 000 mk utan förmånsrätt och fordran C får utöver de 120 000 mk som delats ut med förmånsrätt ytterligare 93 333 mk utan förmånsrätt.

I propositionen föreslås att fordran på arbetslön skall ha förmånsrätt om konkursen har börjat då lagen trätt i kraft men före den

1 januari 1995. På en fordran med företagsinteckning skall i dessa fall utdelas 60 % av den in-tecknade egendomens värde i stället för 50 %. Till den återstående delen av egendomens värde skall in-teckningshavarna ha en likadan rätt som de övriga borgenärerna.

Exempel 3

Anta att de fordringar på arbetslöner som har förmånsrätt utgör 100 000 mk av fordringarna i exempelfallet. I så fall får in-teckningshavarna med förmånsrätt 60 % av 900 000 mk dvs. 540 000 mk. Åt A skall erläggas hela fordran, åt B 204 000 mk och åt C 136 000 mk. Av den återstående delen av egen domen dvs. 360 000 mk fördelas åt B ytterligare ca 104 800 mk och åt C 69 900 mk.

Vid utmätning har in-teckningshavaren enligt 2 mom. rätt att få betalt också före övriga fordringar, genast efter de fordringar som avses i 3 och 4 §§. Vid utmätning får in-teckningshavarna dela på den utmäta egendom som varit föremål för in-teckning, till dess fulla värde, och inte som vid konkurs endast en viss del av egendomens värde. En borgenär som saknar förmånsrätt kan, för att säkerställa sina möjligheter att få betalning, ansöka om att gäldenärens egendom skall avträdas till konkurs, och då kommer 1 mom. att tillämpas. Till detta anknyter sig den nya 15 a § som föreslås fogad till utskottets lagens 6 kap. Om det belopp som in-flutit vid realiseringen av den egendom som är föremål för in-teckning är större än det i förordning stadgade beloppet skall om realiseringen kungöras i Officiella tidningen. Medel får inte betalas åt borgenären innan en månad har förflutit från att kungörelsen publicerades. Om egendomen avträds till konkurs skall de utmäta tillgångarna överlåtas åt konkursboet.

Sådan rätt till den egendom som är föremål för in-teckning som avses i 5 § i lagförslaget, skall också ges in-drivningskostnaderna samt räntan på en företagsin-teckningsfordran för högst tre år före den dag då konkursen inleddes, till dess medlen redovisats. Vad be-träffar förmånsrättstiden för räntan avviker förslaget från den gällande lagen såtillvida att denna tid räknas från det att konkursen inleds i stället för från den tidpunkt då ansökan inlämnas. På så sätt kommer regleringen att vara enhetlig med 3 §. Förmånsrättstiden blir sålunda något kortare i de konkurser som

inleds på initiativ av borgenären. Enligt para-grafens 3 mom. gäller den förmånsrätt som företagsin-teckning medför också pantskuldse-delns ränta och de i pantskuldse-deln nämnda in-drivningskostnaderna. I rättspraxis har man ansett att på företagsin-teckningsfordringar tillämpas inte bara det nämnda lagrummet utan också 14 § förordningen om förmånsrätt, enligt vilken den ränta som "till utdelningsdagen upplöper" åtnjuter samma förmånsrätt som fordrans kapital "till utdelningsdagen upplöper". Till denna del motsvarar förslaget sålunda gällande rätt. Den föreslagna ordal-delsen visar nu klart att förmånsrätten gäller det belopp som pantskuldse-deln utvisar. Borgenären kan givetvis inte driva in mera än fordrans verkliga belopp.

Vad beträffar förmånsrätten för räntan och in-drivningskostnaderna följs samma principer som vid konkurs. Förmånsrättstiden för räntan bestäms då enligt den dag då utmätningen verkställts.

Om en borgenär enligt 4 eller 4 a § förordningen om förmånsrätt har förmånsrätt i all gäldenärens egendom, får han enligt förordningens 15 § inte förmånsrätt i det i vilket någon annan har särskild förmånsrätt, även om denna är sämre, för mera än vad som i den övriga egendomen brister. Detta lagrum stadgar också om i vilken ordning bristen skall fyllas. Man har ansett att ett motsvarande stadgande inte längre behövs, eftersom de allmänna förmånsrätterna, med undantag av förmånsrätten för underhållsbidrag, föreslås bli slo-pade. Ett sådant stadgande kunde ha betydelse endast om betalning vid samma för-farande utkrävs för en prioriterad underhålls-bidrag-fordran och en företagsin-teckningsfordran. Dessa fall kommer dock att vara sällsynta, och då kan man anse att redan de allmänna principerna förutsätter att betalningen för underhållsbidrag-fordran tas ut först ur den del av den enskilda näringsidkarens egendom som företagsin-teckningen inte gäller.

6 §. *Efterställda fordringar.* I paragrafen uppräknas de fordringar som har rätt till betalning först efter övriga oprioriterade fordringar. I paragrafen bestäms också dessa efterställda fordringars ställning i förhållande till andra fordringar samt den in-bördes ordning i vilken man skall erhålla betalning för dem (2 mom.).

Efterställd är enligt 1 mom. 1 punkten en sådan ränta på fordran för tiden efter konkursens början eller en sådan på-följd av en

betalningsförsening vilken bestäms enligt dröjsmålets längd och som inte omfattas av förmånsrätten. Stadgandet gäller således inte ränta som enligt 3 eller 5 § har förmånsrätt. Räntelagen (633/82) tillämpas inte på underhållsbidragsskulder som avses i 4 § (1 § 2 mom. 3 punkten räntelagen) och i den föreslagna lagen stadgas därför inte om ränta på prioriterade underhållsbidragsfordringar, eftersom det inte i lag finns någon grund som förpliktar till betalning av sådan.

Efterställd är såväl en egentlig ränta som en dröjsmålsränta. Med påföljder av betalningsförsening vilka bestäms enligt dröjsmålets längd avses t.ex. betalningspåföljder som baserar sig på skattelagstiftningen såsom restavgift och skattetillägg.

Enligt den nuvarande lagen kan man vid konkurs för räntan på en oprioriterad fordran få utdelning lika väl som för kapitalet för en något längre tid, också efter konkursens början ända till dagen för den offentliga stämningen. Därtill stadgas att efter den sistnämnda tidpunkten får borgenärerna ut ränta endast om boets tillgångar förslår till betalning av ränta för alla godkända fordringar (18 § förordningen om förmånsrätt). Då oprioriterade fordringar enligt det nu gällande förmånsrättssystemet får en utdelning endast i undantagsfall, har det i praktiken inte haft någon betydelse för vilken tid räntan är jämställd med kapitalet. Enligt det nya systemet har tidsbegränsningen en större betydelse då det finns väsentligt färre grupper av prioriterade fordringar och en del av värdet av den egendom som är föremål för företagsintekning överförs att fördelas mellan de borgenärer som saknar förmånsrätt.

Den föreslagna 1 punkten gäller inte utsökning. Räntan är i samma ställning som kapitalet fram till den tidpunkt till vilken ränta räknas vid utmätning.

Momentets 2 punkt gäller böter och andra avgifter av straffkaraktär samt vissa övriga i lagrummet nämnda offentligrättsliga betalningspåföljder. Dessa avgifter har i dag samma ställning som andra oprioriterade fordringar. Genom en lag av år 1977 (597/77) upphävdes 19 § förordningen om förmånsrätt, enligt vilken böter hade den sämsta förmånsrätten. Enligt förslaget återgår man således i detta avseende till vad som gällde enligt tidigare lag. Utom böter nämns i stadgandet vite, överlastavgift, konkurrensbrottsavgift samt ett penningbelopp som dömts förverkat. Det är då frågan om att

värdet av ett föremål som på grund av ett brott dömts förverkat eller vinningen av ett brott har dömts förverkade. Med vite avses här både vite utdömt som straff och vite utdömt som tvångsmedel. Efterställda är också andra motsvarande offentligrättsliga betalningspåföljder som påförts eller ådömts till följd av ett brott eller lagstridigt handlande. Sådana är bl.a. ordningssbot och parkeringsbot. Samfundsbot som baserar sig på den lagstiftning som är under beredning kommer också att vara en efterställd fordran. Skadestånd som utdömts på grund av ett brott omfattas inte av detta stadgande utan beträffande detta bestäms den ordning i vilken man får betalt enligt 2 §.

En förhöjning av en skatt eller en avgift på grund av brott mot bestämmelserna om skatt- eller försäkringsskyldighet eller andra motsvarande stadganden är också placerad som en efterställd fordran. En sådan förhöjning av en skatt eller avgift har påföljdskaraktär och kan påföras t.ex. då någon har försummat sin skyldighet att göra skattedeklaration eller att ordna ett lagstadgat försäkringsskydd. Om sådana förhöjningar stadgas t.ex. i 77 § beskattningsslagen, 25 b och 62 §§ lagen om förskotts- och uppskattningsskatt, 36 § tullagen, 15 § lagen om pension för arbetstagare, 10 § 4 mom. lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden samt 36 § lagen om olycksfallsförsäkring. Enligt 3 punkten i detta moment är också riskdebenturelån som avses i 15 § 2 mom. lagen om obligations- och debenturelån samt övriga masskuldebrevslån (553/69) efterställda. Ett motsvarande stadgande ingår också i dag i 16 § 2 mom. förordningen om förmånsrätt.

Momentets 4 punkt gäller kapitallån dvs. sådant lån som enligt lånevillkoren har en sämre förmånsrätt än alla andra borgenärer då företaget upplöses eller i företagets konkurs. Dylåna lån som kan vara s.k. konsoliderade lån används speciellt för att förhindra en i aktiebolagslagens 13 kap. 2 § avsedd tvångslikvidation samt för att förbättra bolagets självfinansieringsgrad. I samband med den reform av aktiebolagslagen som är under utarbetande har man för avsikt att i aktiebolagslagen inta detaljerade stadganden om under vilka förutsättningar ett kapitallån kan upptas som eget kapital i bolagets bokslut. Tillämpningsområdet för det nu föreslagna stadgandet skall vara allmänt och gälla lån som beviljats med mot-

svarande villkor åt företag som inte har aktiebolagsform.

Enligt momentets 5 punkt är också en fordran som grundar sig på en gåvoutfästelse efterställd. Det faktum att en gåvofordran har en sämre ställning än andra fordringar framgår redan av 1 § 2 mom. lagen om gåvoutfästelser (625/47). Enligt detta lagrum är en gåvoutfästelse ogiltig i förhållande till givarens borgenärer om gåvan ej har fullbordats. Därmed kan man på grundvalen av en ouppfylld gåvoutfästelse inte kräva betalning ur gåvogivarens tillgångar innan alla skulder är betalda. Gåvoutfästelsefordringarna nämns ännu särskilt i detta sammanhang för att förteckningen över alla efterställda fordringar skall vara fullständig och för att den ordning i vilken de ger rätt till betalning skall kunna fastställas entydigt.

Det bör noteras att det i denna proposition föreslås att 57 § äktenskapslagen (234/29) skall upphävas (7 § 2 mom. 3 punkten). Enligt nämnda 57 § skall makes fordran hos andra maken vid utmätning och konkurs stå tillbaka för varje annan borgenärs fordran hos denne. Därmed är en fordran som den ena maken har hos den andra inte längre efterställd.

Enligt paragrafens 2 mom. bestäms den inbördes ordningen för de fordringar som nämns i 1 mom. enligt punkternas nummerordning så att de i 1 punkten nämnda fordringarna betalas först och de i 5 punkten nämnda fordringarna först då alla i 1—4 punkterna nämnda fordringar är betalda. Fordringar som nämns i samma punkt betalas med lika rätt, i förhållande till fordringarnas belopp om man inte beträffande det i 4 punkten avsedda kapitallånet har överenskommit om annat. Ränta är i betalningsordningen jämställd med kapitalet.

7 §. *Ikraftträdelsestadgande.* I paragrafens 1 mom. stadgas om den tidpunkt då lagen träder i kraft.

I paragrafens 2 mom. uppräknas de lagar och lagrum som skall upphävas genom den föreslagna lagen. Den nya lagen ersätter förordningen om förmånsrätt i sin helhet, vilken nu upphävs (1 punkten). Likaså upphävs lagen om förmånsrätt för kommunala och kyrkliga utskylder, som påförts på grund av inkomst från fastighet (347/37) (2 punkten). Denna lag har förlorat största delen av sin betydelse till följd av den nya fastighetsskatten.

Fastighetsskattelagen trädde i kraft den 1

augusti 1992. Fastighetsskatten är en självständig årlig objektskatt som bestäms på basis av fastighetens beskattningsvärde. Den ersätter prövningsbeskattningen av fastigheter, beskattningen för bostadsinkomst och gatuavgiften. Skattskyldig är i huvudsak den som äger fastigheten vid början av kalenderåret. Fastighetsskatt påförs första gången 1993. Fastighetsskatten tillfaller kommunerna.

Enligt 38 § fastighetsskattelagen gäller beträffande förmånsrätt för fastighetsskatten samt därtill ansluten skatteförhöjning, ränta som motsvarar dröjsmålsränta, dröjsmålsränta och restavgift vad som stadgas om offentligrättsliga avgifter som skall utgå ur en fastighet. Fastighetsskattens förmånsrätt i exekutiv auktion av en fastighet bestäms med stöd av nämnda lagrum sålunda i enlighet med IntF 22 § 4 mom. Detta betyder att en obetald fastighetsskatt skall betalas före in-tecknade fordringar.

Av samma orsaker som skatter inte längre skall ha förmånsrätt i det allmänna förmånsrättsystemet borde den särskilda förmånsrätt vid exekutiv auktion av fastighet som den för kommunernas fiskala behov stiftade fastighetsskatten har upphävas. Därför föreslås det att lagens 38 § upphävs (7 punkten).

Med stöd av fastighetsskattelagens 36 § 2 mom. har man panträtt i fastigheten för en fordran på en fastighetsskatt också i det fallet att äganderätten till fastigheten har övergått på någon annan. Frågan om i vilka fall fastigheten svarar direkt med stöd av lag för den tidigare ägarens skuld kommer att utredas särskilt också beträffande övriga fordringar. Av denna anledning är det inte meningen att i detta sammanhang behandla nämnda lagrum.

Enligt momentets 3 punkt upphävs 57 § äktenskapslagen, som stadgar att den ena makens fordran hos den andra maken skall betalas efter övriga fordringar, enligt vad som nämnts ovan.

Enligt förslaget upphävs också jordlegolagen 20 § (4 punkten) samt hyreslagen 102 och 125 §§ (5 punkten). I dessa lagrum stadgas om hyresvärdens eller arrendegivarens retentionsrätt i hyresgästens eller arrendatorns egendom som befinner sig i hyreslägenheten eller på arrendeområdet. Likaså upphävs lagen om bostadsrättsbostäder 43 § (6 punkten) i vilken stadgas om motsvarande retentionsrätt i egendom som tillhör innehavaren av bostadsrätten.

8 §. *Tillämpning av tidigare lag.* Paragrafens 1 mom. innehåller huvudregeln för när man skall

tillämpa stadgandena i tidigare lag. Vid konkurs tillämpas de tidigare stadgandena om konkursen har börjat innan den nya lagen trätt i kraft. Konkursen anses ha börjat vid den tidpunkt då gäldenären har lämnat in konkursansökan eller på en borgenärs ansökan har försatts i konkurs.

Vid konkurs är det tidpunkten för konkursens början som är avgörande, oberoende av när en särskild förmånsrätt i gäldenärens egendom har uppkommit. Om en borgenär t.ex. innan lagen har trätt i kraft har fått en förmånsrätt enligt 8 § förordningen om förmånsrätt i den utmäta egendomen och gäldenärens konkurs börjar först efter det lagen trätt i kraft, tillämpas den nya lagen, enligt vilken utmätning inte medför någon särskild förmånsrätt. Om konkursen har börjat efter det den nya lagen trätt i kraft tillämpas den nya lagen på motsvarande sätt även om en företagsintekning i gäldenärens egendom har fastställts innan lagen trädde i kraft.

Vid fördelning av utmäta medel bestäms den ordning i vilken borgenärerna får betalning enligt de stadganden som var i kraft den dag då utmätningen verkställdes för ifrågavarande fordran. Om utmätning innan den nya lagen trätt i kraft verkställs för en fordran som enligt den tidigare lagen åtnjuter förmånsrätt, bibehålls denna rätt också om de utmäta medlen fördelas efter det den nya lagen trätt i kraft. Men om gäldenärens egendom överlämnas i konkurs efter det lagen trätt i kraft och innan de utmäta medlen har fördelats, innebär det som ovan sagts att förmånsrätten enligt den tidigare lagen inte längre gäller i denna konkurs. Beträffande de fordringar för vilka borgenären har rätt att få betalning utan utmätning tillämpas tidigare lag om borgenärens fordran har uppkommit samt utmätning för annan skuld har verkställts innan denna lag träder i kraft.

Enligt paragrafens 2 mom. skall de lagrum som skall upphävas och som nämns i 7 § 2 mom. 4 — 6 punkten tillämpas om dessa stadganden har gett borgenären retentionsrätt i hyresgästens egendom eller i den egendom som innehavaren av en bostadsrätt har innan denna lag trätt i kraft.

9 §. *Övergångsstadganden.* I paragrafen ingår de undantagsstadganden som skall iaktas under en övergångsperiod. Det finns övergångsperioder av två slag: övergångsperioden enligt 1 och 2 mom. gäller konkurser som

inleds och utmätningar som verkställs före utgången av 1994 och övergångsperioden enligt 3 mom. konkurser som inleds och utmätningar som verkställs före utgången av 1999.

Den i 4 § 1 mom. förmånsrättsförordningen avsedda löne- och annan fordran som arbetstagare har till följd av arbetsförhållandet för det innevarande och det föregående året har förmånsrätt enligt 4 § i lagförslaget i de fall då konkursen inleds eller utmätningen verkställs under åren 1993 eller 1994 (1 mom. 1 punkten).

Om en arbetsgivare inom ramen för den intresserörelse som han ordnat, med arbetstagarens samtycke har undantagit en viss del av den lön eller pension som härrör av arbetsförhållandet för att sköta vissa av arbetstagarens betalningar, har arbetstagarens fordran på de så samlade hos arbetsgivaren inestående medlen enligt 4 § 3 mom. förordningen om förmånsrätt samma förmånsrätt som lönefordringar. Många arbetsgivare ordnar fortfarande sådan intressekontorsrörelse, som också har drag av bankverksamhet. Arbetstagarna kan ha avsevärda depositioner i intressekontoret. Om det till skydd för arbetstagarnas depositioner inte finns säkerhets- eller andra arrangemang, kan deras förluster bli kännbara. Dessa fordringar betalas inte ut enligt lönegarantin.

Enligt den nya lagen skall förmånsrätten för dessa intressekontorsfordringar bestå endast under en kort övergångsperiod. Om arbetsgivarens konkurs har börjat eller utmätningen verkställts före den 1 januari 1995, har fordran förmånsrätt enligt 4 § (1 mom. 2 punkten). Under denna övergångsperiod kan man vidta behövliga åtgärder för att täcka den risk som uppstår då förmånsrätten slopas och för att på annat sätt trygga arbetstagarnas depositioner.

Enligt paragrafens 2 mom. utdelas åt innehavare av en företagsintekning under den ovan avsedda övergångsperioden 60 % av den intecknade egendomens värde i stället för 50 % efter det att man avdragit de i 3 och 4 §§ avsedda fordringarna och fordringar som är jämförbara med dem.

Om en konkurs börjar eller en utmätning verkställs före den 1 januari 2000 skall det kapitaliserade beloppet av en sådan pension som avses i 5 § lagen om socialhjälp enligt 3 mom. 1 punkten ha förmånsrätt i enlighet med 4 §. Denna pensionsfordran bibehåller därmed sin ställning under övergångsperioden, eftersom den enligt 4 § 1 mom. förordningen om

förmånsrätt har samma rätt som fordringar grundade på ett arbetsförhållande. Rätt till pension enligt 5 § lagen om socialhjälp har inte kunnat uppkomma på årtionden, och det är mycket osannolikt att det finns behov att återropa den vid en arbetsgivares konkurs efter övergångsperioden.

Motsvarande förmånsrätt och övergångsperiod gäller enligt 2 punkten för en pensionsstiftelsens fordran hos en arbetsgivare, då fordran täcker pensionsansvaret på grund av frivilliga tilläggsförmåner enligt 7 a § lagen om pensionsstiftelser, till de delar som betalning för denna fordran inte kan fås ur pant som utgör säkerhet för den. Med de här nämnda tilläggsförmåner avses ett annat pensionsskydd enligt pensionsstiftelsens stadgar än det som uppfyller minimivillkoren enligt lagen om pension för arbetstagare (7 a § lagen om pensionsstiftelser).

Detta övergångsstadgande har samband med den reform som trädde i kraft den 1 april 1991, då man till lagen om pensionsstiftelser fogade ett nytt 2 a kapitel om pensionsstiftelsens frivilliga tilläggsförmåner och täckningen av dem (466/91). Enligt den nya 7 b § lagen om pensionsstiftelser skall pensionsstiftelsen i fråga om frivilliga tilläggsförmåner täcka minst 75 % av det pensionsansvar som följer av redan pensionerade personers löpande och framtida pensioner och andra förmåner, deras förmåntagares framtida pensioner och andra förmåner. Enligt ikraftträdelsestadgandet för lagen skall stiftelsen uppfylla kraven i 7 b § inom nio år från ikraftträdandet, enligt en tidtabell som ingår i stadgandet.

Syftet med den reform som gäller täckningen av tilläggsförmåner är att trygga ställningen för dem som åtnjuter en pension som faller inom tilläggspensionsskyddet, i händelse av arbetsgivarens insolvens. Om arbetsgivaren råkar i konkurs och stiftelsens pensionsansvar inte är täckt, kan de som hör till stiftelsens verksamhetsområde bli utan pensionsskydd. Detta är särskilt oskäligt för de arbetstagare som med stöd av en tilläggspension har gått i pension före den lagstadgade pensionsåldern eller för vilka tilläggsförmånen utgör en betydande del av det totala pensionsskyddet.

Enligt förordningen om förmånsrätt åtnjuter pensionsstiftelsens fordran hos arbetsgivaren förmånsrätt enligt 4 a § vid arbetsgivarens konkurs. Om denna förmånsrätt slopas minskar pensionsstiftelsens utdelning vid arbetsgivarens konkurs, vilket påverkar ställningen för

den som omfattas av ett tilläggspensionsskydd. Därför föreslås förmånsrätten för pensionsstiftelsens fordran som avser tilläggspensionsskyddet kvarstå under en övergångsperiod som är nästan lika lång som den tid som reserverats för att stegvis genomföra den reform som gäller täckningen av tilläggsförmåner. Under övergångsperioden blir förmånsrätten för en sådan fordran t.o.m. bättre än i dag, då förmånsrätten för fordringar på grund av arbetsförhållande och för vissa fordringar som nämns i 4 a § faller bort.

Det är att notera, att i motsats till den reform som gäller täckande av tilläggsförmåner, gäller det aktuella övergångsstadgandet i 2 mom. 2 punkten också framtida tilläggsförmåner. I propositionen har man utgått ifrån att före övergångsperiodens slut skall frågan om täckande av ansvarsbristen vara utredd också till denna del.

För det lagstadgade pensionsskyddets del finns det inte motsvarande behov av en övergångsperiod. Arbetstagarnas rätt till pension är tryggad också i det fall att arbetsgivaren blir insolvent.

1.2. Lag om ändring av 10 kap. 1 § handelsbalken

10 kap. Om pant och borgen

1 §. I samband med att lagen om skuldebrev stiftades gavs en lag (626/47) genom vilken till 3 § förordningen om förmånsrätt fogades ett nytt 2 mom. med stadganden om hur pantsättning av lös egendom skall ske i det fall att egendomen innehas av tredje person. Enligt lagrummet är en förutsättning för att panträtt skall uppkomma i detta fall att den tredje personen underrättas om pantsättningen, vilket innebär att den lösa egendomen inte behöver överlåtas.

Då förordningen om förmånsrätt upphävs föreslås att ovan nämnda stadgande om pantsättning av lös egendom som innehas av tredje man överförs till 10 kap. handelsbalken, där det vad innehållet beträffar passar in. Det placeras då som ett nytt 2 mom. i kapitlets 1 §.

1.3. Lag om ändring av 22 § förordningen om inteckning i fast egendom

22 §. Såsom ovan konstaterats, skall den

inbördes förmånsrättsordningen mellan fordringar och rättigheter som konkurrerar vid exekutiv auktion av en fastighet även i fortsättningen bestämmas enligt 22 § inteckningsförordningen. I denna paragraf görs endast de nödvändiga ändringar som reformen kräver. Momentets språkdräkt förenklas också.

Enligt paragrafens nuvarande 4 mom. har de arbetstagare som för fastighetens förvaltning är anställda hos ägaren, rätt att vid exekutiv auktion av fastigheten få betalning för sina lönefordringar före de fordringar för vilka fastigheten utgör säkerhet. Förmånsrätten gäller löner för föregående och innevarande år. Nu föreslås denna förmånsrätt för lönerna bli slopad. Om arbetsgivaren (fastighetens ägare) blir insolvent kan de anställdas lönefordringar betalas som lönegaranti i enlighet med lagen om lönegaranti. Reformens praktiska betydelse ligger närmast däri att statens möjligheter att få betalning med stöd av en regressfordran enligt lagen om lönegaranti minskar vid den exekutiva auktionen.

Bättre förmånsrätt åtnjuter vid exekutiv auktion enligt momentets 3 sats också av fastighetens förvaltning härflytande avgifter och ersättningar för det löpande och de tre föregående kalenderåren, om vilka stadgas i 102 § lagen om folkpensionering (från år 1937) och i 40 § lagen om arbetares olycksfallsförsäkring (från år 1935). De nämnda lagarna har senare ersatts, den förstnämnda med folkpensionslagen av 1956 (347/56) och den senare med lagen om olycksfallsförsäkring av 1948 (608/48). Momentets ordalydelse har dock inte justerats med anledning av den nya lagstiftningen. Därför har det i litteraturen förekommit olika uppfattningar om huruvida förmånsrätten borde utsträckas till närmast motsvarande avgifter enligt den nya lagstiftningen (78 § folkpensionslagen och 38 § lagen om olycksfallsförsäkring). Någon praktisk betydelse har frågan inte. Dessa förmånsrätter har annars också förlorat sin ursprungliga betydelse i och med att socialskyddet har utvecklats. I enlighet med principerna för denna proposition föreslås att omnämnandet av dessa förmånsrätter skall slopas i lagen.

Förmånsrätt enligt paragrafens 4 mom. har vid exekutiv auktion av fastighet fortfarande offentligrättsliga eller i offentligrättslig ordning påförda betalningar som utgår ur fastigheten. Texten förenklas så att i den inte längre särskilt nämns exempel på sådana betalningar eller

olika betalningsmottagare. Avsikten är att särskilt utreda vilka fordringar som kommer att behålla en bättre ställning än de intecknade fordringarna vid en exekutiv auktion på en fastighet.

Ikraftträdelsestadgande. Det är meningen att den föreslagna lagen skall träda i kraft samtidigt som de andra i denna proposition föreslagna lagarna. Den tidigare lagen skall tillämpas på de fordringar för vilka fastigheten har utmätts innan denna lag träder i kraft. På de fordringar för vilka borgenären har rätt att få betalning utan utmätning tillämpas tidigare lag om fordran har uppkommit och utmätning för annan skuld verkställts innan denna lag träder i kraft.

1.4. Lag om ändring av sjölagen

8 kap. Om sjöpanträtt och om sjöfordringars preskription

En justering av sjölagen behövs i detta sammanhang därför att det i vissa stadganden i 8 kap. sjölagen vad förmånsrätten beträffar hänvisas till förordningen om förmånsrätt, vilken i denna proposition föreslås bli upphävd. Sådana hänvisningar ingår i 213 § 3 mom., 215 § 2 mom. samt 220 § 2 mom. sjölagen. Dessa lagrum föreslås bli upphävida och i deras ställe fogas till 8 kap. sjölagen en ny 223 a §.

223 a §. I den nya paragrafen regleras det inbördes förhållandet mellan sjöpanträtten enligt sjölagen och den retentionsrätt som avses i 215 § sjölagen samt dessa säkerhetsrätters förhållande till den rätt som en fartygsinteckning medför. Avsikten är att i detta sammanhang också förtydliga regleringen av den inbördes ordningen mellan de rättigheter till betalning som hänförs sig till fartyget. Den reform av förmånsrättsordningen för sjöpanträtter som trädde i kraft 1975 är nämligen inte till alla delar lagtekniskt tillfredsställande.

Vid exekutiv auktion av ett fartyg iakttas inte bara de förmånsrättsstadganden som gäller vid utmätning av lösöre, utan också de specialstadganden om sjöpanträtt och inteckning i fartyg som ingår i sjölagen och lagen om fartygsregister. Dessa stadganden innehåller tre grupper av fordringar med förmånsrätt: sjöpantfordringar, retentionsrättsfordringar och inteckningsfordringar.

Sjöpanträtt i ett fartyg enligt 212 § sjölagen

uppkommer direkt med stöd av lag. Den utgör säkerhet för sådan, till fartyget hänförlig fordran mot redaren som avser t.ex. lön till de anställda ombord på grund av deras tjänst på fartyget, olika trafikavgifter eller ersättningar med anledning av personsador som uppkommit i samband med fartygets drift (212 § sjölagen). Sjöpanträtten förblir i kraft även om fartyget övergår till ny ägare (214 §). Sjöpanträtten har å andra sidan en kort preskriptionstid (216 §).

Enligt 219 § sjölagen uppkommer sjöpanträtt i inlastat gods likaså direkt med stöd av lag, till säkerhet för sådana fordringar som nämns i 1—3 punkterna i samma paragraf.

Enligt 215 § sjölagen har den som har annans fartyg eller fartyg under byggnad i sin besittning med reparations- eller byggnadsuppdrag rätt att kvarhålla fartyget till säkerhet för fordran på grund av uppdraget.

I 213 § 1 och 2 mom. sjölagen stadgas för fartygets del och i 220 § 1 mom. för lastens del om sjöpanfordringarnas inbördes rätt till betalning. 213 § 3 mom. samt 220 § 2 mom. sjölagen gäller den förmånsrätt sjöpanträtten medför i förhållande till andra fordringar. Enligt dessa lagrum stadgas om den förmånsrätt som sjöpanträtten medför i förordningen om förmånsrätt. Beträffande den förmånsrätt som retentionsrätten medför ingår en motsvarande hänvisning i 215 § 2 mom.

Tolkningsproblem har uppstått på grund av att förordningen om förmånsrätt inte stadgar om särskild förmånsrätt för sjöpanträtt eller retentionsrätt. I dess 1 § 2 mom. ingår visserligen ett stadgande om att en fordran som till säkerhet har en pant- eller förmånsrätt i fartyg skall utökas och indrivnas oberoende av konkursen, så som därom är särskilt stadgat. Detta stadgande ger de här borgenärerna en separatistställning, men fastställer inte deras förmånsrätt. I 20 § 1 mom. förordningen om förmånsrätt åter stadgas att då utmätt fartyg eller gods i fartyg säljs skall pantfordran utgå främst, i den inbördes ordning och på det sätt därom är särskilt stadgat. Inte heller detta lagrum reglerar de här aktuella säkerhetsrätternas förmånsrätt. Det anger bara att ett särskilt förmånsrättssystem som grundar sig på annan lagstiftning (t.ex. inteckningsförordningen) åsidosätter det allmänna förmånsrättssystemet enligt förordningen om förmånsrätt. I fråga om sjöpanträtten och retentionsrätten enligt sjölagen finns det inga sådana särskilda förmånsrättsregler.

Därför ger sjölagen och förordningen om förmånsrätt ingen klar grund för vilken förmånsrätt sjöpanträtten och retentionsrätten medför eller för vilken inbördes ordning som gäller mellan de rättigheter till betalning som hänför sig till fartyget.

Enligt förarbetet till reformen 1975 har det klart varit lagstiftarens avsikt att sjöpanträtten skall medföra förmånsrätt före alla andra fordringar, således också före retentionsrätt och en fartygsinteckning och att retentionsrätt medför den nästbästa förmånsrätten (reg.prop. 116/1974 rd., s. 23 och 24). Denna ordning har också följts i praktiken. Nu föreslås ett uttryckligt stadgande om saken bli intaget i den nya 223 a §. Detta stadgande gäller sjöpanträtt i fartyg och last samt retentionsrätt enligt 215 §. Det nya stadgandet reglerar inte vilken förmånsrättsställning någon annan retentionsrätt i fartyget än en sådan som nämns i 215 § har. Av 1 § 2 mom. förslaget till lag om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning framgår att en fartygsinteckning medför en bättre rätt än en sådan retentionsrätt.

I detta sammanhang har man inte ansett det motiverat att gå in på sjöpanträtterna i samband med lönefordringar, på grund av deras speciella karaktär, trots att förmånsrätten för lönefordringar vid konkurs och annan verkställighet föreslås bli slopad.

I kraftträdelsestadgandet. Avsikten är, att den föreslagna lagen skall träda i kraft samtidigt med de andra lagar som föreslås i denna proposition. Eftersom den föreslagna regleringen närmast bara bekräftar gällande tolkningspraxis, som närmast grundar sig på lagens förarbete, kan något särskilt övergångsstadgande inte anses nödvändigt.

1.5. Lag om ändring av 4 § lagen om inteckning i luftfartyg

4 §. I paragrafens 2 mom. stadgas om den inbördes ordningen för dem som har rätt till betalning som hänför sig till ett luftfartyg. Den bästa förmånsrätten har besättningsens obetalda löner för högst de senaste sex månaderna, därefter kommer skadestånd som luftfartygets ägare på grund av lagen om luftfartyg är skyldig att erlägga, och först därefter kommer intecknade fordringar.

Om skadeståndsskyldigheten för ägaren till ett luftfartyg stadgas i 6—13 §§ lagen om

luftfart (139/23), vilka fortfarande är i kraft. De gäller ersättande av skada som åsamkats tredje person av användningen av luftfartyget. Enligt 6 § är luftfartygets ägare ansvarig för skada som till följd av att luftfartyget använts i luftfart tillfogas person eller egendom som inte befordras med luftfartyget, trots att ägaren inte har vållat skadan.

Enligt 55 § 2 mom. luftfartslagen av år 1964 (595/64) har den som är berättigad till bärgarlön för i Finland utfört bärgningsarbete pant-rätt för sin fordran i den bärgade egendomen med förmånsrätt före andra rättigheter. Denna panträtt torde också utesluta de förmånsrätter som nämns i det nu aktuella 2 mom., trots att lagen inte uttryckligen reglerar det inbördes förhållandet mellan dessa olika förmånsrättsstadganden.

Paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrat så att besättningsens lönefordringar inte längre skall ha förmånsrätt vid verkställighet som avser luftfartyget. Besättningsens ställning tryggas av lagen om lönegaranti. Reformens betydelse ligger närmast däri, att staten har mindre möjligheter att få betalning för sin regressfordran på grund av den lönegaranti den betalat ut.

Momentet föreslås också innehålla en hänvisning till luftfartslagens stadganden om luftpanträtt. Av det framgår att denna panträtt går före en inteckning. Dessutom stadgas det uttryckligen enligt rättspraxis att borgenären framom en intecknad fordran har rätt att få betalt t.ex. för sin fordran som grundar sig på reparation av luftfartyget, om han till säkerhet för denna fordran har retentionsrätt i luftfartyget. Därefter tas ur luftfartyget ovan avsedda skadeståndersättning.

Ikraftträdelsestadgande. Avsikten är, att den föreslagna lagen skall träda i kraft samtidigt som de andra i denna proposition föreslagna lagarna. Den tidigare lagen tillämpas på ovan i punkt 1.3 refererat sätt.

1.6. Lag om ändring av 5 § lagen om inteckning i bil

5 §. En panträtt som fastställts i en lastbil, en buss eller i något annat i 1 § nämnt inteckningsobjekt (bil) medför enligt 5 § 2 mom. samma förmånsrätt som en handfången pant. Dock har den som innehar en bil med rätt att kvarhålla den till säkerhet för sin fordran rätt att först få betalt. Också lönerna åt den

intecknade bilens chaufför och hjälpkarl för de senaste sex månaderna skall betalas före en intecknad fordran.

Paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrat i enlighet med den allmänna linjen så att den särskilda förmånsrätten för chaufförens och hjälpkarlens löner slopas. Denna ändring är motiverad också därför att det har visat sig svårt att tillämpa detta stadgande om förmånsrätt för lönefordran, särskilt inom praxis med lönegaranti. Också i detta fall inverkar ändringen närmast på den regressfordran som grundar sig på lönegarantin.

Ikraftträdelsestadgande. Ikraftträdandet och övergångsskedet bestäms på samma sätt som i ovan nämnda lagförslag.

1.7. Lag om ändring av 23 § lagen om pensionsstiftelser

23 §. I sista meningen i 4 § 3 mom. förordningen om förmånsrätt stadgas att om en pensionsstiftelse är försatt i likvidations- eller konkurstillstånd, så äger pensions- och andra förmånstagare samt till stiftelsens verksamhetsområde hörande arbetstagare för pensioner och andra förmåner, som nämns i 22 § lagen om pensionsstiftelser, gemensamt samma förmånsrätt till stiftelsens medel. Detta stadgande ingick tidigare i 23 § lagen om pensionsstiftelser, varifrån det överfördes till 4 § förordningen om förmånsrätt genom en lag av år 1966 (536/66), då man sammanförde de stadganden som gällde förmånsrätten för arbetstagarnas lönefordringar. I 22 § lagen om pensionsstiftelser finns fortfarande stadgat hur en stiftelses medel skall användas för att trygga redan utfallande och framtida pensioner och andra förmåner, om stiftelsen har blivit försatt i likvidations- eller konkurstillstånd.

Arbetstagarnas pensionsskydd kan ordnas inte bara genom pensionsstiftelser, utan också så att man anlitar ett pensionsförsäkringsbolag eller en pensionskassa i enlighet med lagen om understöds-kassor. I lagen om försäkringsbolag (15 kap. 10 §) och lagen om understöds-kassor (83 §) ingår uttryckliga stadganden om vilken rätt försäkrade och andra förmånstagare har till bolagets eller kassans medel om dessa har försatts i likvidations- eller konkurstillstånd. Regeln är att en förmånstagare har samma rätt till dessa medel som innehavaren av en pant i lös egendom. I regeringens proposition med

förslag till lag om försäkringskassor och lag om ändring av 61 § sjukförsäkringslagen föreslås att lagen om understöds-kassor upphävs och ersätts med en ny lag om försäkringskassor (reg.prop. 93/1992 rd.). Enligt 121 § i den föreslagna lagen om försäkringskassor skall förmånstagarnas förmånsrättsställning förbli i sak oförändrad (kommittébetänkande 1989:16).

I samband med denna reform är det inte möjligt att bedöma behovet att revidera förmånsrätterna i samband med försäkringsbolagens eller understöds-kassornas verksamhet. För pensionsstiftelsernas samt försäkringsbolagens och understöds-kassornas del borde reglerna om förmånsrätter dock till väsentliga delar vara enhetliga. För den enskilda förmånstagaren är det viktigt vilken förmånsrätt hans fordran har särskilt om han är berättigad till en frivillig tilläggspension.

Med stöd av ovanstående föreslås, att personer som omfattas av pensionsstiftelsernas verksamhet samt de personer som erhåller pension och andra förmåner för sin andel i pensionsstiftelsens pensionsansvar skall ha samma förmånsrätt till stiftelsens egendom som innehavaren av en pant i lös egendom. Denna rättighet försämrar dock inte rätten för den som innehar en handfången pant eller en in-teckning i egendomen. Detta stadgande föreslås bli inplacerat som 23 § i lagen om pensionsstiftelser, i stället för den 23 § som upphävdes i samband med reformen 1966.

Ikraftträdelsestadgande. Avsikten är, att lagen skall träda i kraft samtidigt som de andra i denna proposition föreslagna lagarna. Den tidigare lagen tillämpas om likvidation eller konkurs har inletts innan den nya lagen trätt i kraft.

1.8. Lag om ändring av konkursstadgan

6 §. En gäldenär kan på eget initiativ avträda sin egendom till konkurs. I lagen anges inga allmänna materiella förutsättningar för godkännande av gäldenärens ansökan.

I 5 och 6 §§ konkursstadgan finns en uttömmande förteckning över de grunder på vilka en borgenär kan ansöka om att gäldenärens egendom skall avträdas till konkurs. Konkursstadgans 5 § gäller det fall att en överskuld-satt gäldenär har rymt eller håller sig undan.

Konkursstadgans 6 § 1 mom. innehåller därtill en förteckning i sex punkter (a-f-punkterna) över grunderna för konkurs.

Mest utnyttjas grunderna i 6 § 1 mom. c- och d- punkten. En gäldenär kan försättas i konkurs t.ex. om det vid utmätning har framgått att han inte har tillräckligt med medel för betalning av den fordran som ligger till grund för utmätningen (c-punkten). En sådan köpman som avses i 109 § konkursstadgan kan försättas i konkurs på den grund att han inte betalat en ostridig och förfallen skuld inom åtta dagar från det att han bevisligen uppmanats att betala den (d-punkten).

Konkursstadgan anses grunda sig på att gäldenärens insolvens är en allmän förutsättning för konkurs. Konkursstadgans 5 och 6 §§ skall ange de utåt synliga och typiska kännetecknen på att gäldenären antas vara insolvent. Det är karakteristiskt för konkursstadgan att dessa kännetecken uppräknas uttömmande; om ingen av de grunder som uttryckligen nämns i 5 eller 6 § finns, kan borgenärens konkursansökan inte godkännas, även om gäldenären de facto är insolvent. Å andra sidan kan gäldenären inte påstå sig vara solvent och undgå konkurs om en i lagen nämnd grund föreligger.

I de konkurslagar som trädde i kraft i Norge, Sverige och Danmark på 1970- och 1980-talen på basis av en samnordisk beredning, nämns insolvensen uttryckligen som den allmänna förutsättningen för konkurs. I lagen uppräknas därtill exempelvis vissa sådana faktorer som skapar en insolvenspresumtion som kan upphävas med motbevis. Kommittén för utvecklande av konkursrätten föreslog att man också i Finlands nya konkurslagstiftning borde fastställa förutsättningarna för konkurs på motsvarande sätt.

En reform av förutsättningarna för försättande i konkurs hör ännu inte till området för denna proposition, utan en sådan blir aktuell i den fortsatta beredningen av totalreformen. I detta sammanhang föreslås dock att förteckningen i 6 § 1 mom. kompletteras så att gäldenärens insolvens uttryckligen nämns som en av förutsättningarna för konkurs. Förslaget har nära samband med den reform som gäller företagssanering om vilken en proposition till riksdagen avläts samtidigt som denna proposition.

Enligt det lagförslag som gäller företagssanering är den viktigaste förutsättningen för att sanering skall inledas att företaget är insolvent

eller löper risk att bli det, och en förmodad fortsatt eller upprepad insolvens är å andra sidan ett hinder för inledande och en grund för avbrytande av förfarandet (6 och 7 §§). Om gäldenären på en borgenärs ansökan försätts i konkurs medan saneringen är anhängig finns här också ett samband med förmodad fortsatt eller upprepad insolvens. Med tanke på ovanstående vore det inte sakligt att inte redan insolvens som sådan kunde utgöra en förutsättning för konkurs. Då betalnings- och indrivningsförbud träder i kraft i och med att saneringen inleds finns det i förteckningen i konkursstadgans 6 § 1 mom. inte någon grund som kunde tillämpas om företagets tillstånd är sådant att det inte kan bli fråga om att fortsätta saneringsförfarandet.

Det villkor som gäller insolvens föreslås bli placerat i 6 § 1 mom. f-punkten. I den stadgas nu om boskillnad i så kallade gamla äktenskap (ingångna före 1930), och denna grund har redan för länge sedan förlorat sin betydelse. Gäldenären skall enligt den nya f-punkten på ansökan av borgenären försättas i konkurs om han skall betraktas som insolvent även om ingen av de situationer som nämns i a-e punkten är aktuell. Med insolvens förstås att gäldenären annat än tillfälligt är oförmögen att betala sina skulder då de förfaller. En likadan definition ingår i 4 § lagen om återvinning till konkursbo. I förarbetet till denna lag har begreppet insolvens analyserats mera ingående (reg.prop. 102/1990 rd. s. 19 och 47).

10 §. I paragrafens 2 och 3 mom. stadgas om hur konkursens början påverkar utmätningen. Huvudregeln är att sedan konkursen börjat får egendom som hör till boet inte mätas ut, eller om utmätningen redan har börjat så skall den avbrytas. Från denna huvudregel finns det enligt 2 och 3 mom. vissa undantag som gäller borgenärer i separatistställning samt redan kungjorda exekutiva auktioner av fastigheter, fartyg eller luftfartyg.

Det nya 4 mom. som föreslås bli fogat till paragrafen innehåller också ett undantag från ovan nämnda huvudregel. Utan hinder av konkurs kunde för indrivning av prioriterat underhållsbidrag för barn förrättas utmätning av lön, pension och inkomst av näringsverksamhet. Prioriterade är de underhållsbidrag som förfallit under ett år innan utmätningen verkställs.

Syftet med detta stadgande är att möjliggöra att underhållsbidrag till barn betalas utan

avbrott även vid konkurs. Konkursen avbryter inte en utmätning av lönen som vid konkursens början anhängiggjorts för indrivning av underhållsbidrag till barn och den hindrar inte att en sådan utmätning anhängiggörs efter det konkursen börjat. En underhållsbidragsfordran har den bästa rätten till de medel som utmätts av lönen.

45 §. Enligt paragrafens nuvarande 2 mom. får konkursboet en så stor del av gäldenärens lön eller pension som under varje under konkursen inträffande betalningstermin enligt lag får tas i mät av den. I detta lagrum föreslås en justering till följd av det nya 4 mom. som fogas till 10 §. Om man av gäldenärens lön, pension eller inkomst av näringsverksamhet under konkursen har utmätt ett underhållsbidrag till ett barn, skall detta belopp avdras från den andel som tillfaller konkursboet.

71 §. Då företagsintekningslagen stiftades justerades 71 § 7 mom. lagen angående temporär ändring av konkursstadgan, som gäller försäljning av lös egendom. Denna ändring går ut på att lös egendom som används i näringsverksamhet kan säljas även utan offentlig auktion, om de borgenärer vilkas fordringar tillsammans utgör mer än hälften anser det fördelaktigare att förfara så. Gäldenärens samtycke behövs inte. Den nuvarande giltighetstiden för lagen angående temporär ändring av konkursstadgan utgår i slutet av 1992 och man har inte längre för avsikt att förlänga den. Därför bör 71 § 3 mom. konkursstadgan, som gäller försäljning av lös egendom och som skall iakttas från början av 1993, få samma innehåll som 71 § 7 mom. i den temporära lagen.

71 a §. I den nya 71 a § intas stadganden om hur man fattar beslut om överlåtelse av ett företags förmögenhet eller en del av den som en funktionell helhet i de fall då mottagaren eller ägaren av det företag som är mottagare är en närstående till gäldenären eller till den som äger gäldenären eller till borgenären. Stadgandet kompletterar 71 § 3 mom. som föreslås ändrat. I de fall som avses i paragrafen iakttas ett försvårat beslutsförfarande då beslut fattas om överlåtelse av företagets förmögenhet. Avsikten är att på detta sätt sträva efter att förhindra att konkursboets förmögenhet överlåts på villkor som är ofördelaktiga för borgenärerna. Det föreligger en stor risk för detta då gäldenärsföretaget och mottagaren eller den närstående intressegrupper (ägarna eller borgenärerna) har avsevärda gemensamma eko-

nomiska intressen. Behovet av förslaget och dess förhållande till företagssaneringen har behandlats i propositionen med förslag till lagstiftning om företagssanering (4.4.3.).

Det föreslagna försvårade beslutsfattandet iakttas då

— mottagaren eller

— om mottagaren är ett företag i samfundsform en person eller ett företag som äger minst en femtedel av det är på det sättet närstående som avses i 3 § lagen om återvinning till konkursbo till

— gäldenären

— ett företag eller person som äger minst en femtedel av gäldenärssamfundet eller som under det sista året före konkursen har ägt minst denna andel eller

— av gäldenärens borgenärer den vars fordran representerar minst en femtedel av gäldenärens samtliga skulder.

I 3 § lagen om återvinning till konkursbo definieras vilka som skall anses vara gäldenärens närstående då sagda lag tillämpas. Begreppet har betydelse speciellt med hänsyn till återvinningstiderna. Närstående kan basera sig förutom på ett äktenskaps- eller släktförhållande och annan omständighet av personlig art också på ägande eller annan ekonomisk omständighet eller en dominerande ställning i företaget. Närstående i den mening som lagen avser kan också företag vara t.ex. de företag som hör till samma koncern. Beslutsfattande i enlighet med det föreslagna stadgandet iakttas t.ex. om samma person äger minst en femtedel av gäldenärsföretaget och det företag som är mottagare eller det företag som är överlåtare och det som är mottagare hör till samma koncern.

I de ovan relaterade fallen förutsätter en överlåtelse att denna understöds skilt såväl av de borgenärer vilkas fordringar utgör mer än hälften av de fordringar som har förmånsrätt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning som av de borgenärer vilkas fordringar utgör mer än hälften av de övriga fordringarna. Förfarandet förutsätter alltså att borgenärerna delas upp i två grupper, de som har förmånsrätt och de som saknar förmånsrätt. Om beslut om överlåtelse fattas efter bevakningen indelas borgenärerna i grupper på basis av de förmånsrättsanspråk som de eventuellt framfört vid bevakningen. I annat fall skall borgenärerna vid borgenärsmötet uppge om de kommer att yrka på förmånsrätt för sina

fordringar. De borgenärer som har yrkat på förmånsrätt med stöd av en företagsinteckning skall för hela fordrans belopp betraktas som icke-prioriterade borgenärer. Vid omröstningen skall efterställda fordringar inte beaktas om de uppenbarligen inte kommer att ge någon utdelning.

Det är inte nödvändigt att dela in borgenärerna i grupper om borgenärerna vid borgenärsmötet är eniga om att konkursboets egendom kan säljas på de villkor som boförvaltarna anser vara bäst.

71 b §. Det är relativt allmänt att en borgenär i konkurs medverkar vid överlåtelsen av gäldenärsföretagets egendom genom att bevilja köparen kredit för betalning av köpesumman. Då den konkursfordran som en dylik borgenär innehar t.ex. på basis av en företagsinteckning har en stark förmånsrätt kan borgenären få en betydande utdelning ur köpesumman. Detta kan delvis inverka på överlåtelsevillkoren för egendomen. Det är inte ur de övriga borgenärernas synvinkel acceptabelt att någon som står nära köparen kunde delta i beslutsfattandet om överlåtelsen. Därför är enligt förslaget en dylik borgenär som beviljar köparen kredit jävig i ärendet.

75 §. Enligt denna paragraf har de borgenärer som bevakat sina fordringar i enlighet med 24 § rätt att före inställelsedagen i förskott lyfta betalning för en fordran som har förmånsrätt, om boets tillgångar förslår till det. Borgenären skall för det lyfta beloppet ställa säkerhet, om inte borgenärerna samtycker till att betalningen erläggs utan säkerhet. Säkerhet krävs dock inte av arbetstagare i fråga om fordringar som grundar sig på arbetsförhållande eller då staten eller dess inrättning, folkpensionsanstalten, postbanken, Finlands Bank, Helsingfors universitet, en kommun, ett kommunalförbund, landskapet Åland eller den evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrkosamfundet eller någon till dem hörande församling är borgenär.

De borgenärer som har förmånsrätt har enligt 77 § rätt att under motsvarande förutsättningar lyfta förskott under tiden mellan inställelsedagen och konkursdomen.

Stadgandena om lyftande av förskott på utdelningen måste revideras då förmånsrättsystemet förnyas. Antalet borgenärer med förmånsrätt minskar och också andra borgenärer kommer att få en andel. Därför finns det inte längre fog för att förskott kan betalas ut endast till de borgenärer som har förmånsrätt.

I 75 § förslås ingå enhetliga stadganden om lyftande av förskott och de skall gälla hela tidsperioden före konkursdomen. Det innebär att 77 § borde upphävas. Utdelning kunde fortfarande betalas bara för fordringar som bevakats vid konkursen och endast under förutsättning att boets tillgångar förslår till det. Om en fordran är stridig eller villkorlig får förskott dock inte betalas för den.

Det nya stadgandet ger en möjlighet, men inte någon skyldighet att betala ut förskott. Boförvaltarna får här prövningsrätt. De kunde därmed vägra att betala ut förskott även om det fanns medel till en sådan utbetalning, om de anser att ett bättre slutresultat kan uppnås t.ex. om medlen placeras för att fortsätta affärsverksamheten. Det är naturligtvis klart att utbetalningen av förskott inte får äventyra uppfyllandet av massaförpliktelse. Om storleken av dessa inte är känd får inte heller förskott betalas ut.

Enligt 1 mom. skall vid utbetalningen av förskott iakttas den ordning som stadgas i lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning. I praktiken kommer förskott i första hand att betalas till borgenärer med företagsinteckning och under övergångsperioden också för förmånsberättigad fordran på arbetslön. Då bör man beräkna hur mycket av den in-tecknade egendomen som enligt 5 § i den nämnda lagen skall delas ut till företagsintekningsborgenärerna med förmånsrätt.

Stadgandena i 2 mom. om krav på säkerhet är mindre strikta än i dag. Boförvaltarna kunde kräva säkerhet för förskottet, men är inte skyldiga att göra det. Säkerhet behöver inte krävas t.ex. om en bevakad fordran gäller med laga kraft eller om den annars är helt ostridig och det är uppenbart att tillgångarna kommer att förslå. Också borgenärens soliditet kan här ges en viss betydelse. Alla de borgenärer av vilka säkerhet kan krävas borde dock i detta avseende bedömas på enhetliga grunder. Enligt momentets andra sats får säkerhet inte krävas av offentliga samfund eller av offentligtgrätsliga inrättningar eller föreningar.

Om en borgenär anser att man utan fog har vägrat betala ut förskott på hans andel har han med stöd av 78 § kunnat föra frågan till domstol för prövning. Detta lagrum föreslås inte ändrat i detta sammanhang. Då betalning av förskott är beroende av prövning kan domstol inte ålägga boet något sådant. En borgenär kan däremot underställa domstolens

prövning huruvida borgenären har blivit försatt i en ojämlig ställning i förhållande till de andra borgenärerna i samband med betalningen av förskott.

I och med att förmånsrätten för lönefordringar slopas kommer arbetstagarna inte längre i praktiken att kunna få betalt av boets tillgångar kort efter det konkursen börjat. Man har därför för avsikt att förbättra arbetstagarnas ställning genom att till denna del göra lönegarantiförfarandet snabbare.

80 §. Massaskulderna till följd av konkursboets verksamhet eller av annan verksamhet till boets fördel betalas först av konkursboets medel, före de egentliga konkursfordringarna. Detta gäller dock inte en borgenär som med stöd av panträtt till säkerhet för sin fordran har egendom som tillhör konkursboet. Från försäljningspriset för en pant kan enligt den princip som framgår av 80 § inte dras av de kostnader som boet åsamkats för skötseln eller försäljningen av egendomen. Egendomen kan åsamka konkursboet kostnader särskilt om en borgenär i den har en s.k. underpanträtt, vilket innebär att den in-tecknade egendomen, t.ex. en fastighet eller ett fartyg, förvaltas av konkursboet.

Om t.ex. det pris som en fastighet inbringar vid exekutiv auktion inte ger något överskott, måste de nödvändiga kostnader som konkursboet åsamkats av skötseln av fastigheten till slut betalas av konkursborgenärerna. Det händer att alla de medel som inkommit då boets egendom realiserats måste användas för skötseln av ett sådant säkerhetsobjekt, utan att konkursboet får någon nytta av fastigheten. Också egendom som utgör handfången pant kan åsamka konkursboet särskilda kostnader.

Nämnda situation kan inte anses vara tillfredsställande. Frågan har i betänkanden behandlats av bl.a. kommittén för revision av stadgandena om förmånsrätt (s. 104 och 105) och kommittén för utvecklande av konkursrätten (s. 303). Denna paragraf föreslås därför nu bli ändrad så att av försäljningspriset för pantegendom skall till konkursboet betalas de nödvändiga kostnader och utgifter som detta åsamkats av skötseln och försäljningen av egendomen. Här avses uttryckligen de åtgärder som hänför sig till pantegendomen. Boets allmänna administrativa utgifter kan inte tas ur försäljningspriset. Vid exekutiv auktion av en fastighet, ett fartyg eller ett luftfartyg skall dessa utgifter betalas av försäljningspriset för

egendomen, direkt efter utmätnings- och försäljningskostnaderna. En förutsättning är dock att ett yrkande på detta har framförts till utmätningsmannen före auktionen. Om pantborgenären i andra fall har handhaft realiseringen av panten är han skyldig att till konkursboet redovisa dessa kostnader av det försäljningspris han fått för panten.

Ovanstående stadgande gäller inte pantegendom som är föremål för en företagsinteckning. Denna egendom realiserar i samband med konkursförfarandet och borgenären har inte separaträtt i den. Borgenären har rätt att få betalning av dessa medel enligt förmånsrättsordningen. De medel som influtit vid försäljning av egendomen används utan att avskiljas från övriga medel till betalning av massaskulderna. I praktiken omfattar en företagsinteckning hela gäldenärens realiserbara egendom.

Ikraftträdelsestadgandet. Avsikten är att den föreslagna lagen skall träda i kraft samtidigt som de andra lagar som föreslås i denna proposition. Den tidigare lagen tillämpas om konkursen har börjat innan den nya lagen trätt i kraft.

1.9. Lag om ändring av utsökningslagen

4 kap. Om utmätning

30 §. Enligt paragrafens 1 mom. medför utmätning av lös egendom som verkställt i enlighet med 14 samt 16—18, 18 a, 19 eller 20 §§ i samma kapitel panträtt för borgenären i den utmäta egendomen samt en förmånsrätt som framgår av förmånsrättsförordningen. I enlighet med redogörelsen i de allmänna motiveringarna skall utmätning inte mera medföra förmånsrätt. Därför bör hänvisningen förmånsrätten slopas.

Den panträtt som utmätning medför (utmätningspanträtt) anses inte utgöra någon egentlig panträtt. Utmätningborgenären får inte den utmäta egendomen i sin besittning och han kan inte på eget initiativ realisera egendomen vilket övriga panthavare har möjlighet till. Utmätningspanträttens betydelse ligger följaktligen närmast däri att ur den härleds vissa av de centrala rättsverkningarna som utmätning har. En sådan är särskilt det att utmätningen begränsar gäldenärens rätt att bestämma över det utmäta föremålet.

Man bör avstå från begreppet utmätnings-

panträtt. I stället skall i lagen klart stadgas att utmätning begränsar gäldenärens rätt att disponera över den utmäta egendomen till borgenärens nackdel. Gäldenären skulle inte enligt 1 mom. som föreslås ändrat få överlåta eller pantsätta egendom till skada för borgenären eller i övrigt disponera över den t.ex. genom att ingå ett hyresavtal. En handling i strid med förbudet är utan verkan i förhållande till borgenären. Mottagaren kan dock förvärva godtrosskydd i enlighet med vad som stadgas särskilt. Med denna hänvisning avses de allmänna principer för godtrosskydd som finns uttryckta i handelsbalken 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 §.

31 §. Stadgandet i paragrafens 2 mom. om konkursens inverkan på utmätning motsvarar inte helt konkursstadgans 10 § och det föreslås upphävt.

6 kap. Om redovisning och fördelning av vad till följd av utmätning influtit

3 §. I paragrafen stadgas om skyldigheten att vid utmätning av lös egendom uppgöra en fördelningslängd på basis av vilken tillgångarna fördelas. Momentet föreslås preciserat så att fördelningslängd inte längre behöver uppgöras på den grund att någon borgenär yrkar på förmånsrätt för sin fordran.

15 a §. Då egendom som är föremål för företagsinteckning har utmätts för inteckningshavarens eller annan borgenärs fordran och realiserats skall om realiseringen kungöras i Officiella tidningen om resultatet av realiseringen överstiger det belopp om vilket stadgas i förordning. På så sätt får också andra än utmätningsborgenärerna och de som har en företagsinteckning kännedom om den tvångsindrivning som riktar sig mot gäldenärsföretaget och kan överväga vilka åtgärder de bör vidta för att trygga sin egen fordran. I kungörelsen skall nämnas gäldenärens namn, avkastningen av realiseringen samt det att en företagsinteckning har fastställts i egendomen. Kungörelse om realiseringen utfärdas inte om avkastningen inte kan anses betydande. Preliminärt har man tänkt sig att i förordning stadga om en gräns på 100 000 mk. Om kungörelse på ovan nämnt sätt har utfärdats om realiseringen får medlen inte delas ut åt borgenärerna innan en månad har förflutit från det att kungörelsen publicerades.

23 §. I stället för den 23 § som upphävdes

genom en lag 1984 föreslås att en ny 23 § stiftas. I paragrafen ingår särskilda stadganden om utdelning av tillgångar i de fall då det finns flera borgenärer och utdelningskvoterna blir små. Stadgandena behövs speciellt därför att det enligt förslaget skall finnas väsentligt färre förmånsberättigade fordringar än för närvarande och utmätning inte heller längre skall medföra förmånsrätt. Ett större antal borgenärer än tidigare kan sålunda delta i utdelningen av de utmäta tillgångarna och utdelningskvoterna kan bli mycket små. Detta orsakar extra arbete för utskökningspersonalen vilket understryks speciellt vid utmätning av lön och annan periodisk prestation.

Enligt paragrafens 1 mom. kan man vid utdelningen lämna en sådan borgenärs fordran utan beaktande vilken av de utmäta tillgångarna inte skulle tilldelas en större utdelningskvot än vad som stadgas i förordning. Med stöd av stadgandet är det sålunda möjligt att inte redovisa obetydliga penningbelopp. Då man berett propositionen har utgångspunkten varit en utdelningskvot om 100 mk.

Stadgandet tillämpas endast i de fall då ett flertal borgenärer har yrkat på betalning ur gäldenärens egendom. Avgörande är det belopp som skall redovisas borgenären i utdelningen oberoende av om det består av en eller flera fordringar. En fordran för vilken med stöd av det föreslagna

Stadgandet inte skall redovisas någon utdelningskvot behöver inte antecknas i fördelningslängden. Då en borgenärs fordran lämnas utan beaktande medför det att den andel som tillfaller de övriga borgenärerna i motsvarande mån är större. Det ovan beskrivna förfarandet är avsett att vara beroende av prövning och att nyttjas särskilt i de fall då det finns ett flertal borgenärer och utdelningskvoterna kommer att bli obetydliga ur borgenärernas synvinkel. Det är inte motiverat att tillämpa stadgandet t.ex. då de övriga borgenärerna får full prestation och det finns medel för betalning också av de mindre fordringarna.

Paragrafens 2 mom. gäller utmätning av lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation. Det kan tillämpas också på gäldenärens periodiska prestationer som baserar sig på t.ex. en betalningsplan. Ett förfarande i enlighet med 1 mom. lämpar sig inte för dessa fall. Fastän redovisningen för en enskild post blir mindre än det ovan avsedda beloppet kan borgenären under en längre tid få

en större avkastning som det skulle vara oskäligt att inte redovisa för. I stället för att den avkastning som influtit redovisas i mycket små utdelningskvoter åt alla de borgenärer som ansökt om utmätning kan man enligt stadgandet fördela de medel som influtit av gäldenären i tur och ordning mellan borgenärerna så att prestationerna under en bestämd tidsperiod tillfaller endast en viss borgenär. Genom förordning skall stadgas närmare om detta förfarande. I paragrafens 3 mom. tryggs de borgenärer som deltar i denna turordning så att de borgenärer som ansökt om utmätning senare inte kan yrka på betalning ur medel som inflyter under en i förordning angiven tidsperiod.

Enligt paragrafens 4 mom. gäller stadgandena i 1 — 3 mom. inte förmånsberättigade fordringar.

8 kap. Om kostnad i utskökningsmål

Det föreslås att stadgandet i förmånsrättsförordningens 20 § 4 mom. om utmätnings- och andra kostnaders ställning i förmånsrättsordningen överförs till den nya 3 a § i detta kapitel.

Ikraftträdande. Den föreslagna lagen avses träda i kraft samtidigt som de övriga lagar som förslås stiftade i denna proposition. Tidigare lag skall tillämpas om utmätning har verkställts innan lagen träder i kraft.

1.10. Lag om ändring av lagen om lönegaranti

2 §. Enligt 1 mom. i denna paragraf betalas en fordran enligt lönegarantin om den är grundad på ett arbetsförhållande, har förfallit inom tre månader före lönegarantiansökans inlämnande och vid arbetsgivarens konkurs skulle ha förmånsrätt enligt 4 § 1 mom. förordningen om förmånsrätt. Då förmånsrätten för fordringar grundade på arbetsförhållande föreslås bli slopad, kan fordrans förmånsrätt inte längre vara en förutsättning för att lönegarantin skall betalas ut. Momentet föreslås därför bli justerat till denna del. Med tanke på utbetalningen av lönegarantin är ändringen av liten betydelse. Det är klart att lönegaranti-myndigheten kan vägra att betala ut lönegaranti till de delar som den fordran som ansökan om lönegaranti gäller står i uppenbar disproportion till vad som kan anses skäligt

med hänsyn till det utförda arbetet och andra omständigheter. Enligt den konkursstadgans 26 § (759/91) som trädde i kraft från början av 1992 kan en sådan lönefordran inte fastställas till betalning ur de medel som avträds till konkurs.

Till paragrafens 1 mom. föreslås fogat ett specialstadgande om ersättningstiden för vissa ersättningsfordringar. För de ersättningar och gottgörelser som avses där finns ingen i lag stadgad förfallotid. Fordringarnas belopp klarar inte slutgiltigt innan det finns en dom som vunnit laga kraft eller en förlikning i saken. Därför föreslås här stadgat att om man vill att en sådan ersättningsfordran skall betalas enligt lönegarantin, skall den tre månaders period som reserverats för ansökan om lönegaranti räknas från den dag då tvisten om ersättningsfordran har avgjorts genom dom som vunnit laga kraft eller, om saken har varit föremål för förhandlingar, från den dag då överenskomelse om fordrans belopp har nåtts med iakttagande av etablerad arbetsmarknadspraxis. En sådan tvist kan gälla t.ex. en ersättning som enligt 47 f § lagen om arbetsavtal krävs för ogrundat upphävande av arbetsavtal, ett skadestånd enligt 51 § lagen om arbetsavtal och en gottgörelse enligt 15 a § lagen om samarbete inom företag. Det bör observeras att det nu aktuella stadgandet inte gäller alla tvister som har sin grund i arbetsförhållandet, t.ex. tvister om obetalad lön för uppsägningstiden, utan endast ersättningskrav som grundar sig på arbetsgivarens förfarande i strid med lag eller avtal.

3 a §. Till lagen föreslås bli fogad en ny 3 a §, som har till syfte att å ena sidan påskynda och effektivisera utbetalningen av lönegarantin vid konkurs och å andra sidan att förhindra uppkomsten av sådana arbetsrättsliga dröjsmålspåföljder enligt 22 § 5 mom. lagen om arbetsavtal som ökar konkursbonas skuldbörda. I paragrafen åläggs den som förordnats att sköta konkursboets förvaltning (boförvaltaren), närmast den interimistiska boförvaltaren och godemannen, vissa skyldigheter att reda ut lönefordringarna, som, om de försummas, kunde medföra en ersättningsskyldighet.

Boförvaltaren skall enligt 1 mom. utan dröjsmål uppgöra en förteckning över obetalda fordringar som grundar sig på arbetsförhållande. Som sådan är denna skyldighet inte ny, eftersom de löner som är obetalda då konkursen börjar också skall antecknas i boförteck-

ningen. Det är meningen att boförvaltaren med hjälp av denna förteckning och tillsammans med lönegarantimyndigheten skall utreda vilka fordringar som kan betalas ut enligt lönegarantin. Särskilt skall det utredas att det enligt 2 § 1 mom. finns förutsättningar att betala ut fordran enligt lönegarantin. Arbetstagarna skall enligt ett uttryckligt stadgande beredas tillfälle att meddela sin åsikt om de fordringar som finns antecknade i förteckningen. Om arbetstagarens åsikt om grunden för hans fordringar eller om deras belopp avviker från det som finns upptaget i förteckningen, kan han meddela boförvaltaren sin åsikt. Arbetstagarens uttalande och boförvaltarens eventuella ställningstagande till den kan också fogas till förteckningen, och frågan om omfattningen av arbetstagarens rätt till lönegaranti kan avgöras utgående från en utredning i frågan. Detta arrangemang kan också påskynda den senare behandlingen av ett lönegarantiärende som gäller en stridig fordran.

Det är meningen att ansökan om lönegaranti för de ostridiga lönegarantifordringarnas del skall kunna göras centraliserat med hjälp av den ovan nämnda förteckningen, antingen genom en för arbetstagarna gemensam ansökan eller genom en ansökan som för arbetstagarnas räkning gjorts i enlighet med 2 mom. Detta förfarande gör det möjligt att behandla ansökningarna snabbt. Då förteckningen har uppgjorts av boförvaltaren behöver boet i allmänhet inte längre höras om de i förteckningen antecknade fordringar vilka ansökan om lönegaranti gäller.

Enligt paragrafens 2 mom. kunde konkursboet under de förutsättningar som fastställs i förordning ansöka om lönegaranti för arbetstagarnas räkning. Också detta stadgande har till syfte att påskynda ansökan om lönegaranti och ärendets handläggning. Boförvaltaren kunde på grundvalen av detta lagrum sända förteckningen till lönegarantimyndigheten som en lönegarantiansökan, utan att till den foga en fullmakt av arbetstagarna. Enligt 2 mom. har arbetstagarna dock alltid självständig rätt att ansöka om lönegaranti, utan hinder av den ansökan som konkursboet gjort. Då behandlingen av lönegarantiärendet framskrider snabbt kan det till och med bli möjligt att på den normala löneutbetalningsdagen betala lönegarantin på arbetstagarnas lönekonto. Genom förordning skall stadgas närmare om de förutsättningar under vilka boet kunde ansöka

om lönegaranti. Det är meningen att genom förordning ställa krav som närmast gäller lönebokföringen. Bemyndigandet för boförvaltaren att göra ansökan kommer närmast i fråga i de fall då företagets lönebokföring är tillförlitlig och förd à jour och därmed kan läggas till grund för ansökan om lönegaranti.

4 §. Enligt 3 mom. i denna paragraf kan en underlåtelse att bevaka en lönefordran eller förmånsrätten för denna i arbetsgivarens konkurs leda till att ansökan om lönegaranti avslås. Lagrummet föreslås bli justerat så att där inte längre nämns att förmånsrätten skall bevakas.

7 §. Om lönegarantimyndigheten avslår ansökan om lönegaranti på den grund att den anser att fordran inte har förmånsrätt enligt 4 § 1 mom. förordningen om förmånsrätt, skall myndigheten enligt 1 mom. 2 punkten anvisa arbetstagaren att väcka talan mot staten. Paragrafens 4 mom. anger den tid inom vilken en ny ansökan skall göras efter det domstolsavgörandet vunnit laga kraft. Det föreslås att omnämmandet av fordrans förmånsrätt och avgörandet av den slopas i vardera lagrummet. Samtidigt föreslås att den sista meningen i 4 mom. lämnas bort, eftersom den i lönegarantipraxis har konstaterats vara onödig.

Ikraftträdande. Avsikten är att den föreslagna lagen skall träda i kraft samtidigt som de andra i denna proposition föreslagna lagarna. Enligt propositionen har lönefordringar som hänför sig till ett arbetsförhållande förmånsrätt om arbetsgivarens konkurs har inletts före ingången av 1995. På motsvarande sätt är det en förutsättning för att lönegaranti skall betalas i dessa fall att den fordran för vilken lönegaranti söks har förmånsrätt enligt 4 § 1 mom. förmånsrättsförordningen eller med stöd av övergångsstadgandet i 9 § 1 mom. i den föreslagna lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning. I dessa fall tillämpas också stadgandena i tidigare lag beträffande bevakning av förmånsrätten och uppgörande av en ny ansökan om lönegaranti. I övrigt tillämpas den nya lagen, även om ansökan om lönegaranti har gjorts innan lagen trädde i kraft.

1.11. Lag om ändring av lagen om lönegaranti för sjömän

2 §. Enligt paragrafens 1 mom. betalas enligt

lönegarantin de på arbetsförhållande grundade förfallna löne- och andra fordringar som skulle ha sjöpanträtt i fartyg enligt 212 § 1 mom. sjölagen (423/78) och som i arbetsgivarens konkurs skulle ha förmånsrätt enligt 4 § 1 mom. förordningen om förmånsrätt. Detta stadgande avviker från den allmänna lagen om lönegaranti däri, att ansökan om lönegaranti skall göras inom ett år från det fordran förfallit, och inte inom tre månader. Detta framgår av 212 och 216 §§ sjölagen. Paragrafens 1 mom. föreslås bli justerat så att villkoret beträffande förmånsrätten utelämnas. Tiden för ansökan om lönegarantin förblir ett år. Den praktiska betydelsen av ändringen blir liten.

3 a §. Till lagen föreslås fogad en ny 3 a §, med samma innehåll som den 3 a § som föreslås bli fogad till lagen om lönegaranti.

4 §. Från paragrafens 2 mom., som gäller verkningarna av en underlåtelse att bevaka fordran och förmånsrätten för denna i fråga om beviljandet av lönegarantin, utelämnas omnämmandet av underlåtelse att bevaka förmånsrätten.

Ikraftträdande. Ikraftträdelse- och övergångsstadgandet motsvarar lagförslaget om ändring av lagen om lönegaranti.

2. Närmare stadganden och bestämmelser

Enligt den nya 3 a § som med lika lydelse föreslås bli fogad till lagen om lönegaranti och lagen om lönegaranti för sjömän skall det genom förordning stadgas om de förutsättningar under vilka konkursboet kan ansöka om lönegaranti för arbetstagarnas räkning. Med stöd av de nya 15a och 23 §§ i 6 kap. utökningslagen ges en förordning var innehåll har refererats ovan. Utkast till förordningar har inte fogats till denna proposition.

3. Ikraftträdande

Avsikten är att de i propositionen föreslagna lagarna skall träda i kraft från början av år 1993.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §*Lagens tillämpningsområde*

I enlighet med denna lag bestäms den ordning i vilken borgenärerna skall få betalning vid konkurs eller utsökning, då gäldenärens tillgångar inte förslår till betalning av alla fordringar.

En pantfordran eller en fordran med bättre prioritet skall före övriga fordringar betalas ur den egendom som avses i förordningen om inteckning i fast egendom, ur ett registrerat fartyg, ur ett registrerat luftfartyg eller en registrerad bil eller ur ett annat föremål för inteckning enligt lagen om inteckning i bil (810/72), i den ordning och på det sätt som särskilt stadgas.

Om kostnaderna för verkställigheten och om uttagande av dessa kostnader ur den egendom som är föremål för verkställigheten eller ur dess försäljningspris stadgas särskilt.

2 §*Borgenärernas lika rätt till betalning*

Om de tillgångar som fördelas vid verkställigheten inte förslår till betalning av alla fordringar har borgenärerna lika rätt till betalning ur dessa tillgångar i förhållande till beloppet av sina fordringar, om inte annat stadgas nedan eller särskilt.

3 §*Förmånsrätt på grund av pant- och retentionsrätt*

Den som har annan än i 1 § 2 mom. nämnd panträtt i lös egendom eller retentionsrätt i egendom som han har i sin besittning, har rätt att ur föremålet för pant- eller retentionsrätten få betalning före övriga fordringar. Detsamma gäller också räntan på en sådan fordran för högst tre år före den dag då konkurs inleddes eller utmätning verkställdes tills de influtna tillgångarna redovisas.

Om förmånsrätt på grund av företagsinteckning stadgas i 5 §.

4 §*Förmånsrätt för underhållsbidrag*

Om gäldenären genom dom har ålagts eller genom avtal som fastställts av socialnämnden förbundit sig att periodvis betala underhållsbidrag till sitt barn, skall en sådan underhållsbidragsfordran som förfallit till betalning under det sista året innan en konkurs inleds eller som förfaller till betalning efter att konkursen inlemts och innan konkursdomen avkunnats, betalas efter de fordringar som nämns i 3 §. Vid utmätning har en underhållsbidragsfordran som förfallit till betalning under det sista året innan utmätningen verkställs motsvarande förmånsrätt. Förmånsrätt enligt denna paragraf gäller inte en regressfordran som en kommun innehar på grund av ett erlagt underhållsstöd.

Vad som stadgas i 1 och 2 mom. gäller även skadestånd som någon genom domstols utslag ålagts att betala till barn med stöd av 5 kap. 4 § skadeståndslagen (412/74).

5 §*Förmånsrätt på grund av företagsinteckning*

För en fordran, till säkerhet för vilken en företagsinteckning enligt företagsinteckningslagen (634/84) fastställts, utdelas vid konkurs före övriga fordringar 50 procent av värdet av den intecknade egendomen, efter att de i 3 och 4 §§ nämnda fordringarna har betalats. Betalning för den återstående delen av fordran sker enligt den grund som nämns i 2 §, om inte annat följer av 6 § 1 mom. 1 punkten.

Vid utmätning har en fordran som nämns i 1 mom. sådan förmånsrätt i den intecknade egendomen, som avses i denna paragraf, till egendomens fulla värde.

Den förmånsrätt som företagsinteckning medför tillkommer förutom pantskuldseideln kapitalbelopp också pantskuldseideln ränta, för högst tre år före den dag då konkursen inleddes eller utmätningen verkställdes, tills de influtna tillgångarna redovisats liksom även de i pantskuldseideln nämnda indrivningskostnaderna.

Om den inbördes förmånsrätten mellan företagsinteckningar stadgas i 8 § 2 mom. företagsinteckningslagen.

6 §

Efterställda fordringar

Sist skall betalning erläggas för

1) sådan ränta och sådan påföljd av ett betalningsdröjsmål, som bestäms enligt dröjsmålets varaktighet, och som inte omfattas av någon förmånsrätt, för tiden efter att konkurs inlett,

2) böter, vite, överlastavgift, konkurrensbrottsavgift, penningssumma som dömts förverkad samt annan jämförbar offentligrettslig betalningspåföljd som utdömts eller påförts på grund av ett brott eller ett lagstridigt förfarande samt en förhöjning av skatt eller avgift på grund av brott mot stadgandena om skatt- eller försäkringsskyldighet eller mot andra motsvarande stadganden,

3) en fordran som grundar sig på ett av gäldenären emitterat masskuldebrevslån, om fordran enligt lånevillkoren har sämre förmånsrätt än emittentens övriga förbindelser,

4) en fordran som grundar sig på ett sådant lån vars kapital och ränta samt annan gottgörelse enligt lånevillkoren får betalas endast med en sämre förmånsrätt än alla andra fordringar, då företaget upplöses eller är försatt i konkurs, samt

5) en fordran som baserar sig på lagen om gåvoutfästelser (625/47).

Fordringarnas inbördes rätt bestäms enligt punkternas nummerordning. Fordringar som nämns i samma punkt har lika rätt, om inte beträffande de i 4 punkten nämnda fordringarna annat överenskommit.

7 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 199 .

Genom denna lag upphävs

1) förordningen den 9 november 1868 om förmånsrätt jämte ändringar,

2) lagen den 15 oktober 1937 (347/37) om förmånsrätt för kommunala och kyrkliga utskylder, som påförts på grund av inkomst från fastighet,

3) 57 § äktenskapslagen av den 13 juni 1929 (234/29),

4) 20 § jordlegolagen av den 29 april 1966 (258/66),

5) 102 och 125 §§ hyreslagen av den 10 juli 1987 (653/87)

6) 43 § lagen den 16 juli 1990 om bostadsrättsbostäder (650/90), samt

7) 38 § fastighetsskattelagen av den 20 juli 1992 (654/92).

8 §

Tillämpning av tidigare lag

Om en konkurs har inletts innan denna lag träder i kraft, tillämpas på konkursen alltjämt tidigare stadganden, om inte annat stadgas nedan. Vid utsökning tillämpas på motsvarande sätt tidigare stadganden på de fordringar för vilka egendom har utmätts innan denna lag träder i kraft, samt på fordringar för vilka borgenären i övrigt har rätt att yrka på betalning ur den utmätta egendomen, om fordran har uppkommit och egendomen utmätts för en annan skuld innan denna lag träder i kraft.

De stadganden som nämns ovan i 7 § 2 mom. 4 — 6 punkten tillämpas om den i dessa lagrum reglerade retentionsrätten i gäldenärens egendom har uppkommit innan denna lag träder i kraft.

9 §

Övergångsstadganden

Om en konkurs inleds eller en utmätning verkställs före den 1 januari 1995 tillkommer i 4 § stadgad förmånsrätt,

1) arbetstagares lönefordringar och andra fordringar som baserar sig på ett arbetsförhållande, för det senaste och det innevarande året, samt

2) arbetstagares fordran på de tillgångar som förblivit i arbetsgivarens vård och vilka arbetsgivaren inom ramen för den av honom anordnade intresserörelsen med samtycke av arbetstagaren har avskilt från den lön eller pension som baserar sig på ett arbetsförhållande, för handhavande av vissa av arbetstagarens betalningar.

Om konkurs inleds före den 1 januari 1995 utdelas för en fordran för vilken fastställts en företagsinteckning, med avvikelse från 5 § 1 mom. 60 procent av värdet på den intecknade

egendomen, efter att de i 3 och 4 §§ nämnda fordringarna och fordringar med motsvarande förmånsrätt har betalats.

Om en konkurs inleds före den 1 januari 2000 tillkommer i 4 § stadgad förmånsrätt i konkursen,

1) det kapitaliserade beloppet av sådan pension som avses i 5 § lagen om socialhjälp, samt

2) pensionsstiftelses fordran på arbetsgivare, vilken täcker det pensionsansvar som orsakas av frivilliga tilläggsförmåner enligt 7 a § lagen om pensionsstiftelser, till den del betalning för denna fordran inte kan fås ur den pant som utgör säkerhet för fordran.

2.

Lag

om ändring av 10 kap. 1 § handelsbalken

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 10 kap. 1 § handelsbalken ett nytt 2 mom. som följer:

10 kap.

Om pant och borgen

1 §

Vad i detta kapitel och i annan lag stadgas om lös pant som panthavaren har i sin besittning skall iakttas även då lös egendom, i vilken

ägaren har beviljat någon en panträtt, innehas av tredje man, och denne av ägaren har underrättats om pantsättningen eller då panthavaren för honom har företett ägarens skriftliga intyg över pantsättningen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

3.

Lag

om ändring av 22 § förordningen om inteckning i fast egendom

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 22 § 4 mom. förordningen av den 9 november 1868 om inteckning i fast egendom, sådant det lyder i lag av den 17 mars 1939 (77/39), som följer:

22 §

Ur fastighet som är intecknad eller i övrigt utgör pant för fordran uttas inte före denna fordran annat än offentligrättsliga eller i offentligrättslig ordning påförda eller med dem jämförbara betalningar för fastigheten, vilka inte har varit obetalda längre tid än vad som nämns i 3 mom. Samma rätt som för kapitalet har panthavaren för ränta och andra stadgade avgifter som inte har varit obetalda längre tid än vad som nämns i 3 mom., liksom även för

utmättnings- och andra kostnader för fordran.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Tidigare lag tillämpas alltså på de fordringar för vilka egendomen har utmätts innan denna lag träder i kraft samt på fordringar för vilka borgenären i övrigt har rätt att yrka betalning ur den utmätta egendomen, i de fall då fordran har uppkommit och egendomen har utmätts för en annan skuld innan denna lag träder i kraft.

4.

Lag

om ändring av sjölagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i sjölagen av den 9 juni 1939 (167/39) 213 § 3 mom., 215 § 2 mom. samt 220 § 2 mom., sådana de lyder i lag av den 7 augusti 1975 (646/75), samt
fogas till lagen en ny 223 a § som följer:

Gemensamma stadganden

223 a §

För fordran för vilken en sjöpanträtt i fartyg eller last utgör säkerhet har borgenären rätt till betalning ur föremålet för panträtten före övriga fordringar. För fordran för vilken en retentionsrätt enligt 215 § utgör säkerhet har

borgenären rätt till betalning ur föremålet för retentionsrätten omedelbart efter ovan nämnda fordran.

Denna lag träder i kraft den
199 .

5.

Lag

om ändring av 4 § lagen om inteckning i luftfartyg

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 4 § 2 mom. lagen den 15 juni 1928 om inteckning i luftfartyg (211/28) som följer:

4 §

Framom en intecknad fordran får ur ett luftfartyg i nedan angivna ordning tas ut

1) fordran för vilken borgenären har i 55 § lagen om luftfart (595/64) nämnd panträtt i luftfartyget,

2) fordran till säkerhet för vilken borgenären har retentionsrätt i det luftfartyg som han har i sin besittning, samt

3) skadestånd som fartygets ägare med stöd av lagen om luftfart är skyldig att erlagga.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Tidigare lag tillämpas alltså på de fordringar för vilka egendomen har utmätts innan denna lag träder i kraft samt på fordringar för vilka borgenären i övrigt har rätt att yrka på betalning ur den utmätta egendomen om fordran har uppkommit och egendomen har utmätts för annan skuld innan denna lag träder i kraft.

6.

Lag**om ändring av 5 § lagen om inteckning i bil**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 5 § 2 mom. lagen den 15 december 1972 om inteckning i bil (810/72) som följer:

5 §

Denna panträtt har samma förmånsrätt som en handfången pant. Den som innehar en bil med rätt att kvarhålla den till säkerhet för sin fordran har likväl rätt att först få ut sin fodran.

ringar för vilka egendomen har utmätts innan denna lag träder i kraft samt på fordringar för vilka borgenären i övrigt har rätt att yrka betalning ur den utmätta egendomen om fordran har uppkommit och egendomen utmätts för annan skuld innan denna lag träder i kraft.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Tidigare lag tillämpas alltjämt på de ford-

7.

Lag**om ändring av 23 § lagen om pensionsstiftelser**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till lagen den 2 december 1955 om pensionsstiftelser (469/55) en ny 23 § i stället för den 23 § som upphävts genom lag av den 4 november 1966 (540/66) som följer:

23 §

Då en pensionsstiftelse är försatt i likvidation eller konkurs har de personer, som hör till stiftelsens verksamhetskrets samt de som erhåller pension och andra förmåner, för sin andel i pensionsstiftelsens pensionsansvar samma förmånsrätt i stiftelsens egendom som innehavaren av en lös pant. Denna förmånsrätt försämrar dock inte förmånsrätten för innehavaren av

en handfången pant eller av en inteckning i egendomen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om likvidationen eller konkursen har inletts innan denna lag har trätt i kraft tillämpas tidigare stadganden.

8.

Lag

om ändring av konkursstadgan

I enlighet med riksdagens beslut
 upphävs 45 § 3 mom. och 77 § konkursstadgan av den 9 november 1868, av dessa lagrum 45 § 3 mom. sådant det lyder i lag av den 3 december 1895,
 ändras 6 § 1 mom. f-punkten, 45 § 2 mom., 71 § 3 mom. samt 75 och 80 §§,
 av dessa lagrum 6 § 1 mom. f-punkten sådan den lyder i lag av den 17 februari 1923 (57/23), 45 § 2 mom. och 80 § sådana de lyder i nämnda lag av den 3 december 1895, 71 § 3 mom. sådant det lyder i lag av den 30 mars 1922 (75/22) och 75 § sådan den lyder i lag av den 7 maj 1965 (246/65), samt
 fogas till 10 §, sådan den lyder ändrad genom lagar av den 31 januari 1935 och den 26 april 1991 (62/35 och 759/91) ett nytt 4 mom. och till lagen nya 71 a och 71 b §§ som följer:

6 §

Utom vad i 5 § är medgivet, äge även borgenär, som klar och ostridig fordran visar, hos rätten söka att gäldenärs egendom skall till konkurs avträdas i efterföljande fall:

f) om gäldenären annat än tillfälligt är oförmögen att betala sina skulder då dessa förfaller till betalning (*gäldenärens insolvens*).

10 §

Utan hinder av konkurs kan dock för indrivning av ett underhållsbidrag till ett barn verkställas utmätning av lön, pension och inkomst av näringsverksamhet, då nämnda bidrag har förmånsrätt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (/).

45 §

Av lön, pension och inkomst av näringsverksamhet som utbetalas till gäldenären skall en så stor del tillfalla konkursboet som av beloppet kan utmätas efter att från detta avskiljts ett genom utmätning erlagt underhållsbidrag till ett barn.

71 §

Lös egendom skall säljas genom offentlig auktion, om inte alla vid sammankomsten närvarande borgenärer med gäldenärens samtycke beslutar annorlunda. Dock får lös egendom som är avsedd att användas i näringsverksamhet säljas på annat sätt, om inte av 71 a § annat följer, om de borgenärer vilkas

fordringar tillsammans utgör mer än hälften anser det fördelaktigare att så sker.

71 a §

Om avsikten är att överlåta gäldenärsföretagets affärsverksamhet eller förmögenhet eller en del av dem som en funktionell helhet åt en sådan mottagare som står i ett i 2 mom. avsett nära förhållande till gäldenären, ägaren till gäldenärsföretaget eller borgenären, förutsätter ett beslut om överlåtelse om inte annat följer av 71 § 2 mom. att beslutet understöds av såväl de borgenärer vilkas fordringar uppgår till mer än hälften av de fordringar som har förmånsrätt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning som de borgenärer vilkas fordringar uppgår till mer än hälften av de övriga fordringarna. De efterställda fordringar för vilka det uppenbart inte kommer att inflyta någon utdelning skall likväl inte beaktas.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas då mottagaren eller, då mottagaren är ett samfund den som äger minst en femtedel av samfundet står i ett sådant nära förhållande, som avses i 3 § lagen om återvinning till konkursbo, till

1) gäldenären eller till en person eller ett företag som äger eller under det sista året innan konkursen inleds har ägt minst en femtedel av gäldenärssamfundet, eller

2) en borgenär vars fordran representerar minst en femtedel av gäldenärens samtliga skulder.

71 b §

Den borgenär som har avgivit ett löfte om att finansiera anskaffningen av i 71 § 3 mom. eller 71a § nämnd egendom får inte delta då

beslut skall fattas om överlåtelsen ifall han för sin fordran yrkar på förmånsrätt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning.

75 §

Innan konkursdom har avkunnats kan för de bevakade fordringarna utbetalas förskott på utdelningen, om boets medel förslår till detta. Då förskott utbetalas skall den ordning iakttagas som stadgas i lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning. För fordran som är stridig eller villkorlig kan förskott inte utbetalas.

För utbetalning av förskott kan säkerhet krävas. Säkerhet krävs dock inte av offentliga samfund eller av offentlighetsrättsliga inrättningar eller föreningar.

80 §

Av försäljningspriset för sådan egendom i vilken borgenären har annan än på företagsinteckning grundad panträtt skall omedelbart efter utmättnings- och försäljningskostnaderna till konkursboet betalas de nödvändiga kostnader och utgifter som boet har orsakats av skötseln och försäljningen av föremålet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om konkursen har inletts innan denna lag har trätt i kraft tillämpas alltjämt tidigare stadganden.

9.

Lag

om ändring av utsökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs 4 kap. 31 § 2 mom. utsökningslagen av den 3 december 1895,

ändras 4 kap. 30 § 1 mom. samt 6 kap. 3 § 1 mom. av dessa lagrum 4 kap. 30 § 1 mom. sådant det lyder i lag av den 17 maj 1991 (829/91), samt

fogas till 6 kap. en ny 15 a § och i stället för den 23 § som upphävts genom lag av den 14 december 1984 (867/84) en ny 23 § samt till 8 kap. en ny 3 a § som följer:

4 kap.

Om utmätning

30 §

Då utmätning av lös egendom har verkställts så som i 14, 16 — 18, 18 a, 19 eller 20 §§ stadgas får gäldenären inte till skada för borgenären överlåta eller pantsätta den egendom som har utmätts eller i övrigt förfoga över den. En åtgärd i strid med förbudet är utan verkan. Mottagaren eller panttagaren eller den till vilken förfogandeåtgärden riktar sig kan dock förvärva godtrosskydd i enlighet med vad som särskilt stadgas.

4 kap. 12 § ur den egendom som har utmätts, och tillgångarna inte förslår för betalning av samtliga fordringar eller borgenärerna inte kommer överens om hur tillgångarna skall fördelas, skall utmätningssmannen uppgöra en särskild längd över fördelningen. Han skall också underrätta borgenärerna om att förteckningen från en viss dag finns till påseende hos utmätningssmannen under den tid besvär över fördelningen enligt 9 kap. får anföras. Utdelningen skall trots detta verkställas enligt förteckningen mot pant eller borgen, om pant eller borgen skall ställas enligt detta kapitel.

6 kap.

Om redovisning och fördelning av vad till följd av utmätning influtit

3 §

Då en borgenär har yrkat på betalning enligt

15 a §

Om vid realisering av egendom som utmätts och som varit föremål för en företagsinteckning har influtit ett större belopp än vad som stadgas i förordning skall om realiseringen kungöras i Officiella tidningen. Åt borgenären

får då betalning inte erläggas innan en månad har förflutit från det att kungörelsen publicerades. I kungörelsen skall nämnas gäldenärens namn, avkastningen av realiseringen samt att företagsintekning fastställts i egendomen.

23 §

Då flere än en borgenär yrkar på betalning ur gäldenärens egendom och det är uppenbart att för borgenären inte kommer att inflyta en större utdelning av de tillgångar som utmäts än det belopp om vilket stadgas i förordning, kan en sådan borgenärs fordran lämnas obeaktad vid utdelningen.

Då fråga är om utmätning som riktar sig mot lön, pension eller inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk inkomst eller gäldenärens periodiska prestationer kan utmätningssmannen, i enlighet med vad som närmare stadgas genom förordning, fördela de tillgångar som utmätts eller de tillgångar som i övrigt till utmätningssmannen inflytit turvis mellan borgenärerna.

I de fall som avses ovan i 2 mom. fördelas de tillgångar som utmätts under en i förordning

fastställd tidsperiod endast mellan de borgenärer som har ansökt om utmätning då förandet inleddes.

Vad ovan i denna paragraf stadgas gäller inte en fordran med förmånsrätt.

8 kap.

Om kostnad i utsökningsmål

3 a §

Kostnaderna för utmätning och försäljning av egendom, för utdelning av köpesumman samt för övriga åtgärder som fastställts för slutförande av en utsökning skall först betalas ur försäljningspriset. Om en kostnadspost har uppkommit endast till följd av en viss fordran skall denna post betalas närmast före nämnda fordran.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Den tidigare lagen skall tillämpas om utmätningen har verkställts innan denna lag har trätt i kraft.

10.

Lag

om ändring av lagen om lönegaranti

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 10 augusti 1973 om lönegaranti (649/73) 2 § 1 mom., 4 § 3 mom. samt 7 § 1 mom. 2 punkten och 4 mom., av dessa lagrum 4 § 3 mom. samt 7 § 1 mom. 2 punkten och 4 mom. sådana de lyder i lag av den 25 maj 1984 (403/84), samt

fogas till lagen en ny 3 a § som följer:

2 §

Betalning enligt lönegarantin utgår för de på arbetsförhållande grundade löne- och andra fordringar som förfallit inom tre månader före lönegarantiansökans inlämnande. En ersättnings-, gottgörelse- eller annan motsvarande fordran som arbetstagaren har på arbetsgivaren på grund av att arbetsförhållandet har upphört utan laga grund eller på grund av att arbetsgivaren försummat att fullgöra en på lag eller avtal grundad skyldighet, betalas enligt lönegarantin om en ansökan om lönegaranti inlämnas senast inom tre månader från det att saken avgjorts genom laga kraft vunnen dom

eller från det att överenskommelse om grunden för och beloppet av fordran har nåtts mellan parterna eller berörda organisationer med iakttagande av vedertagen arbetsmarknadspraxis.

3 a §

Den som förordnats att sköta konkursboets förvaltning skall utan dröjsmål, om inte saken redan handhåfts, uppgöra en förteckning över obetalda fordringar som grundar sig på ett arbetsförhållande. Boförvaltaren skall i samarbete med vederbörande lönegarantimyndighet utreda vilka fordringar som kan betalas enligt

lönegarantin. Arbetstagarna skall beredas tillfälle att uttala sig om de fordringar som finns upptagna i förteckningen.

Under de förutsättningar som stadgas i förordning kan också konkursboet ansöka om lönegaranti för arbetstagarnas räkning. Arbetstagaren kan utan hinder av detta också själv ansöka om lönegaranti.

4 §

Har en arbetstagare underlåtit att bevaka sin fordran i arbetsgivarens konkurs, har Arbetskraftsdistriktsbyrån rätt att pröva om arbetstagaren helt eller delvis skall anses ha förverkat sin rätt enligt lönegarantin.

7 §

När Arbetskraftsdistriktsbyrån avslår ansökan om betalning enligt lönegarantin skall den anvisa arbetstagaren att väcka talan

2) mot staten, om ansökan avslås till följd av att grunden för eller beloppet av fordran

inte anses ha utretts och arbetsgivaren inte har bestridit fordran.

I de fall som nämns i 1 och 3 mom. skall arbetstagaren inlämna en ny ansökan om betalning enligt lönegarantin senast inom sex månader från den tidpunkt då det domstolsavgörande vunnit laga kraft, genom vilket grunden för och beloppet av arbetstagarens fordran har avgjorts.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om arbetsgivarens konkurs har inletts före den 1 januari 1995 tillämpas stadgandena i den tidigare lagen om förmånsrätt för fordran som betalas som lönegaranti, bevakning av förmånsrätt för fordran, om väckande av talan mot staten samt om inlämnande av en ny ansökan om lönegaranti. Med förmånsrätt avses i dessa fall också den förmånsrätt som en fordran har enligt 9 § 1 mom. lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (/).

11.

Lag

om ändring av lagen om lönegaranti för sjömän

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 21 december 1979 om lönegaranti för sjömän (927/79) 2 § 1 mom. och 4 § 2 mom., samt

fogas till lagen en ny 3 a § som följer:

2 §

Betalning enligt lönegarantin utgår för de på arbetsförhållande grundade förfallna löne- och andra fordringar, som skulle ha sjöpanträtt i fartyg enligt 212 § 1 mom. sjölagen.

3 a §

Den som förordnats att sköta konkursboets förvaltning skall utan dröjsmål, om inte saken redan handhåfts, uppgöra en förteckning över obetalda fordringar som grundar sig på ett arbetsförhållande. Boförvaltaren skall i samarbete med vederbörande lönegarantimyndighet utreda vilka fordringar som kan betalas enligt

lönegarantin. Arbetstagarna skall beredas tillfälle att uttala sig om de fordringar som finns upptagna i förteckningen.

Under de förutsättningar som fastställs i förordning kan också konkursboet ansöka om lönegaranti för arbetstagarnas räkning. Arbetstagaren kan utan hinder av detta också själv ansöka om lönegaranti.

4 §

Har en arbetstagare underlåtit att bevaka sin fordran i arbetsgivarens konkurs eller på in-ställelsedagen efter offentlig stämning på arbetsgivarens borgenärer eller fordran och med

denna förenad sjöpanträtt i samband med auktion på fartyg, har ministeriet rätt att pröva huruvida arbetstagaren bör anses helt eller delvis ha förverkat sin rätt enligt lönegarantin.

— — — — —

Denna lag träder i kraft den
199 .

Om arbetsgivarens konkurs har inletts före

den 1 januari 1995 tillämpas alltjämt stadgandena i den tidigare lagen om förmånsrätt för en fordran som skall betalas som lönegaranti och om bevakning av förmånsrätt för fordran. Med förmånsrätt avses i dessa fall också den förmånsrätt som en fordran har enligt 9 § 1 mom. lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (/).

Helsingfors den 25 september 1992

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Justitieminister *Hannele Pokka*

2.

Lag**om ändring av 10 kap. 1 § handelsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 10 kap. 1 § handelsbalken ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

10 kap.

Om pant och borgen

1 §

Vad i detta kapitel och i annan lag stadgas om lös pant som panthavaren har i sin besittning skall iakttas även då lös egendom, i vilken ägaren har beviljat någon en panträtt, innehas av tredje man, och denne av ägaren har underrättats om pantsättningen eller då panthavaren för honom har företett ägarens skriftliga intyg över pantsättningen.

*Denna lag träder i kraft den
199 .*

3.

Lag**om ändring av 22 § förordningen om inteckning i fast egendom**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 22 § 4 mom. förordningen den 9 november 1868 om inteckning i fast egendom, sådant det lyder i lag av den 17 mars 1939 (77/39), som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Ur fastighet, som är intecknad eller eljest underpant för fordran, må ej framför denna uttagas annat belopp än sista och löpande årets löner åt dem, som för fastighetens förvaltning äro anställda i tjänst hos ägaren, så ock fastigheten åsatta, staten, kommun eller enskild tillkommande eller kyrkliga, till sin natur offent-

Ur fastighet som är intecknad eller i övrigt utgör pant för fordran uttas inte före denna fordran annat än offentligrättsliga eller i offentligrättslig ordning påförda eller med dem jämförbara betalningar för fastigheten, vilka inte har varit obetalda längre tid än vad som nämns i 3 mom. Samma rätt som för kapitalet har pant-

Gällande lydelse

ligträttsliga eller i offentligträttslig ordning påförda eller med jämförliga utlagor, såsom skatter, tomtören, vägkassa tillkommande avgifter, sjösänkings- och dikningskostnader, av jorddelning härrörande ersättningar och arvoden, om ej utestått längre tid än i 3 mom. är sagt ävensom i 102 § lagen om folkpensionering och 40 § lagen om arbetares olycksfallsförsäkring stadgade, av fastighetens förvaltning härflytande avgifter och ersättningar för det löpande och tre föregående kalenderåren. Samma rätt som för huvudstol njute panthavare jämväl för ränta och annan stadgad avgift, som icke utestår för längre tid än i 3 mom. är sagt, så ock för utmätnings- och annan kostnad för fordringens uttagande.

Föreslagen lydelse

havaren för ränta och andra stadgade avgifter som inte har varit obetalda längre tid än vad som nämns i 3 mom., liksom även för utmätnings- och andra kostnader för fordran.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Tidigare lag tillämpas alltjämt på de fordringar för vilka egendomen har utmätts innan denna lag träder i kraft samt på fordringar, för vilka borgenären i övrigt har rätt att yrka betalning ur den utmätta egendomen, i de fall då fordran har uppkommit och egendomen har utmätts för en annan skuld innan denna lag träder i kraft.

4.

Lag**om ändring av sjölagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i sjölagen av den 9 juni 1939 (167/39) 213 § 3 mom., 215 § 2 mom. samt 220 § 2 mom., sådana de lyder i lag av den 7 augusti 1975 (646/75), samt
fogas till lagen en ny 223 a § som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

8 kap.

**Om sjöpanträtt och om sjöfordringars
preskription**

213 §

Angående förmånsrätt, som följer med sjöpanträtt, stadgas i förordningen den 9 november 1868 om förmånsrätt.

(mom. 3 upphävs)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

215 §

Angående förmånsrätt, som följer med retentionsrätt, stadgas i förordningen om förmånsrätt.

(mom. 2 upphävs)

220 §

Angående förmånsrätt, som följer med sjöpanträtt, stadgas i förordningen om förmånsrätt.

(mom. 2 upphävs)

Gemensamman stadganden

223 a §

För fordran för vilken en sjöpanträtt i fartyg eller last utgör säkerhet har borgenären rätt till betalning ur föremålet för panträtten före övriga fordringar. För fordran för vilken en retentionsrätt enligt 215 § utgör säkerhet har borgenären rätt till betalning ur föremålet för retentionsrätten omedelbart efter ovan nämnda fordran.

Denna lag träder i kraft den
199 .

5.

Lag

om ändring av 4 § lagen om inteckning i luftfartyg

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 4 § 2 mom. lagen den 15 juni 1928 om inteckning i luftfartyg (211/28) som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Framom intecknad fordran må ur luftfartyg med förmånsrätt icke utgå andra fordringar än besättningen tillkommande obetald lön för de senaste sex månaderna och därefter skadestånd, som fartygets ägare på grund av lagen om luftfart är skyldig att erlägga.

Framom en intecknad fordran får ur ett luftfartyg i nedan angivna ordning tas ut

1) fordran för vilken borgenären har i 55 § lagen om luftfart (595/64) nämnd pantträtt i luftfartyget,

2) fordran till säkerhet för vilken borgenären har retentionsrätt i det luftfartyg som han har i sin besittning, samt

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3) skadestånd som fartygets ägare med stöd av lagen om luftfart är skyldig att erlægga.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Tidigare lag tillämpas alltjämt på de fordringar för vilka egendomen har utmätts innan denna lag träder i kraft samt på fordringar för vilka borgenären i övrigt har rätt att yrka på betalning ur den utmätta egendomen om fordran har uppkommit och egendomen har utmätts för annan skuld innan denna lag träder i kraft.

6.

Lag

om ändring av 5 § lagen om inteckning i bil

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 5 § 2 mom. lagen den 15 december 1972 om inteckning i bil (810/72) som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Denna panträtt har samma förmånsrätt som handfången pant, *likväl så*, att den som innehar bil med rätt att kvarhålla den till säkerhet för sin fordran äger rätt att först utfå sin fordran och att lönerna åt den intecknade bilens chaufför och hjälpkarl för de senaste sex månaderna skall utgå före intecknad fordran.

Denna panträtt har samma förmånsrätt som en handfången pant. Den som innehar en bil med rätt att kvarhålla den till säkerhet för sin fordran har *likväl* rätt att först få ut sin fordran.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Tidigare lag tillämpas alltjämt på de fordringar för vilka egendomen har utmätts innan denna lag träder i kraft samt på fordringar för vilka borgenären i övrigt har rätt att yrka betalning ur den utmätta egendomen om fordran har uppkommit och egendomen utmätts för annan skuld innan denna lag träder i kraft.

7.

Lag**om ändring av 23 § lagen om pensionsstiftelser**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till lagen den 2 december 1955 om pensionsstiftelser (469/55) en ny 23 § i stället för den 23 § som upphävts genom lag av den 4 november 1966 (540/66) som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Då en pensionsstiftelse är försatt i likvidation eller konkurs har de personer, som hör till stiftelsens verksamhetskrets samt de som erhåller pension och andra förmåner, för sin andel i pensionsstiftelsens pensionsansvar samma förmånsrätt i stiftelsens egendom som innehavaren av en lös pant. Denna förmånsrätt försämrar dock inte förmånsrätten för innehavaren av en handfången pant eller av en inteckning i egendomen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om likvidationen eller konkursen har inletts innan denna lag har trätt i kraft tillämpas tidigare stadganden.

8.

Lag**om ändring av konkursstadgan**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs 45 § 3 mom. och 77 § konkursstadgan av den 9 november 1868, av dessa lagrum 45 § 3 mom. sådant det lyder i lag av den 3 december 1895,

ändras 6 § 1 mom. f-punkten, 45 § 2 mom., 71 § 3 mom. samt 75 och 80 §§,

av dessa lagrum 6 § 1 mom. f-punkten sådan den lyder i lag av den 17 februari 1923 (57/23), 45 § 2 mom. och 80 § sådana de lyder i nämnda lag av den 3 december 1895, 71 § 3 mom. sådant det lyder i lag av den 30 mars 1922 (75/22) och 75 § sådan den lyder i lag av den 7 maj 1965 (246/65), samt

fogas till 10 §, sådan den lyder ändrad genom lagar av den 31 januari 1935 och den 26 april 1991 (62/35 och 759/91) ett nytt 4 mom. och till lagen nya 71 a och 71 b §§ som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Utom vad i 5 § är medgivet, äge även borgenär, som klar och ostridig fordran visar, hos rätten söka att gäldenärs egendom skall till konkurs avträdas i efterföljande fall:

Gällande lydelse

f) om endera av makarna i gäldbundet bo till rätten inkommit med påstående om boskillnad och påståendet ej blivit av rätten förkastat.

Föreslagen lydelse

f) om gäldenären annat än tillfälligt är oförmögen att betala sina skulder då dessa förfaller till betalning (gäldenärens insolvens).

10 §

Utan hinder av konkurs kan dock för indrivning av ett underhållsbidrag till ett barn verkställas utmätning av lön, pension och inkomst av näringsverksamhet, då nämnda bidrag har förmånsrätt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (/).

45 §

Åtnjuter gäldenär aflöning eller pension, som under konkursen utfaller, tillkomme konkursboet så stor del deraf, som å hvarje under konkursen inträffande betalningstermin enligt lag får i mät tagas.

Införsel, som någon, jemlikt § 8 i förordningen om Utsökningslagens införande, åtnjuter i gäldenärs lön eller pension, upphøre vid slutet af den månad, hvari konkursen börjas; och varde derefter med lön eller pension förhållet såsom ofvanföre.

Av lön, pension och inkomst av näringsverksamhet som utbetalas till gäldenären skall en så stor del tillfalla konkursboet som av beloppet kan utmätas efter att från detta avskiljts ett genom utmätning erlagt underhållsbidrag till ett barn.

(mom. 3 upphävs)

71 §

(Se lag angående temporär ändring av konkursstadgan; 71 § 7 mom; 638/84.)

Lös egendom skall säljas genom offentlig auktion, om inte alla vid sammankomsten närvarande borgenärer med gäldenärens samtycke beslutar annorlunda. Dock får lös egendom som är avsedd att användas i näringsverksamhet säljas på annat sätt, om inte av 71 a § annat följer, om de borgenärer vilkas fordringar tillsammans utgör mer än hälften anser det förde-laktigast att så sker.

71 a §

Om avsikten är att överlåta gäldenärsföretagets affärsverksamhet eller förmögenhet eller en del av dem som en funktionell helhet åt en sådan mottagare, som står i ett i 2 mom. avsett nära förhållande till gäldenären, ägaren till gäldenärsföretaget eller borgenären, förutsätter ett beslut om överlåtelse, om inte annat följer av 71 § 2 mom., att beslutet understöds av såväl de borgenärer vilkas fordringar uppgår till mer än hälften av de fordringar som har förmånsrätt

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning, som de borgenärer vilkas fordringar uppgår till mer än hälften av de övriga fordringarna. De efterställda fordringar för vilka det uppenbart inte kommer att inflyta någon utdelning, skall likväl inte beaktas.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas då mottagaren eller, då mottagaren är ett samfund, den som äger minst en femtedel av samfundet står i ett sådant nära förhållande, som avses i 3 § lagen om återvinning till konkursbo, till

1) gäldenären eller till en person eller ett företag som äger eller under det sista året innan konkursen inleds har ägt minst en femtedel av gäldenärssamfundet, eller

2) en borgenär vars fordran representerar minst en femtedel av gäldenärens samliga skulder.

71 b §

Den borgenär som har avgivit ett löfte om att finansiera anskaffningen av i 71 § 3 mom. eller 71 a § nämnd egendom får inte delta då beslut skall fattas om överlåtelsen ifall han för sin fordran yrkar på förmånsrätt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning.

75 §

Sedan beslutet fattats om att utfärda offentlig stämning rörande konkursbevakningen, må borgenär, som styrker att ha till rätten ingivit bevakningshandlingarna i den ordning, varom i 24 § stadgas, om boets penningmedel enligt 58 § därtill förslå, före inställelsedagen lyfta betalning för fordran, för vilken betalning med förmånsrätt skall utgå till honom ur konkursboet. Borgenären skall ställa av gode männen godkänd pant eller borgen för det lyfta beloppet, om borgenärerna icke vid sammanträde samtycka till att betalningen erlägges utan säkerhet. Säkerhet kräves dock ej av arbetstagarare i fråga om fordran, som grundar sig på arbetsförhållande, ej heller där staten eller dess inrättning, folkpensionsanstalten, post((s-par))banken, Finlands Bank, Helsingfors universitet, kommun, kommunalförbund, landskapet Åland eller evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrkosamfundet eller till dem hörande församling är borgenär.

75 §

Innan konkursdom har avkunnats kan för de bevakade fordringarna utbetalas förskott på utdelningen, om boets medel förslår till detta. Då förskott utbetalas skall den ordning iakttagas som stadgas i lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning. För fordran som är stridig eller villkorlig kan förskott inte utbetalas.

För utbetalning av förskott kan säkerhet krävas. Säkerhet krävs dock inte av offentliga samfund eller av offentligrättsliga inrättningar eller föreningar.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

77 §

(upphävs)

Då inställedagen är förbi, ege de borgenärer, som förmånsrätt för sina bevakade fordringar hafva, att ur tillgångarne, såvidt de förslå, lyfta betalning, innan dom i konkursen giften är; ställe dock, efter hvad ofvan i § 75 sagdt är, borgen eller annan säkerhet för det de lyfta, der ej borgenärerne lyftning, thy förutan, medgifva.

80 §

Arvode, som för fast eller annan viss egendom sig belöper, så ock kostnader för dess vård och försäljning, skola af egendomens afgäld och köpeskilling utgå, dock utan förnärmande af dem, som i egendom hafva panträtt; och njute sedan borgenärerne betalning hvar i sin ordning.

80 §

Av försäljningspriset för sådan egendom i vilken borgenären har annan än på företagsinteckning grundad panträtt skall omedelbart efter utmättnings- och försäljningskostnaderna till konkursboet betalas de nödvändiga kostnader och utgifter som boet har orsakats av skötseln och försäljningen av föremålet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om konkursen har inletts innan denna lag träder i kraft tillämpas alltjämt tidigare stadganden.

9.

Lag

om ändring av utsökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut upphävs 4 kap. 31 § 2 mom. utsökningslagen av den 3 december 1895, ändras 4 kap. 30 § 1 mom. samt 6 kap. 3 § 1 mom. av dessa lagrum 4 kap. 30 § 1 mom. sådant det lyder i lag av den 17 maj 1991 (829/91), samt fogas till 6 kap. en ny 15 a § och i stället för den 23 § som upphävts genom lag av den 14 december 1984 (867/84) en ny 23 § samt till 8 kap. en ny 3 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

Om utmätning

30 §

När utmätning av lös egendom har skett enligt 14, 16—18, 18 a, 19 eller 20 § får borgenären panträtt och förmånsrätt i det som har utmätts

Då utmätning av lös egendom har verkställts så som i 14, 16—18, 18 a, 19 eller 20 § stadgas får gäldenären inte till skada för borgenären

Gällande lydelse

enligt vad som stadgas särskilt. Om utmätningen återgår, upphör pant- och förmånsrätten.

Föreslagen lydelse

överlåta eller pantsätta den egendom som har utmätts eller i övrigt förfoga över den. En åtgärd i strid med förbudet är utan verkan. Mottagaren eller panttagaren eller den till vilken förfogandeåtgärden riktar sig kan dock förvärva godtrosskyd i enlighet med vad som särskilt stadgas.

31 §

Uppstår i gäldenärens bo konkurs, upphörs all verkan af utmätningen.

(mom. 2 upphävs)

6 kap.

Om redovisning och fördelning av vad till följd av utmätning influtit

3 §

Nu har, då lös egendom blivit för fleres fordringar utmätt, någon af borgenärerna påstått bättre förmånsrätt än utmätningen medför, eller har ur egendom, hvari utmätning vunnits, betalning enligt 4 kap. 12 § af annan borgenär yrkats; räcker ej tillgången till full betalning åt borgenärerna, och åsämjas de ej, huru skall fördelas; uppgöra utmätningssmannen öfver fördelning särskild längd samt underrätta borgenärerna, att längden från viss dag under den tid, fördelningen enligt 9 kap. får klandras, finnes hos utmätningssmannen tillgänglig; och varde emellertid utdelning enligt längden genast verkställd, dock mot pant eller borgen, der efter hvad i detta kapitel sägs sådan säkerhet bör ställas.

Då en borgenär har yrkat på betalning enligt 4 kap. 12 § ur den egendom som har utmätts, och tillgångarna inte förslår för betalning av samtliga fordringar eller borgenärerna inte kommer överens om hur tillgångarna skall fördelas, skall utmätningssmannen uppgöra en särskild längd över fördelningen. Han skall också underrätta borgenärerna om att förteckningen från en viss dag finns till påseende hos utmätningssmannen under den tid besvär över fördelningen enligt 9 kap. får anföras. Utdelningen skall trots detta verkställas enligt förteckningen mot pant eller borgen, om pant eller borgen skall ställas enligt detta kapitel.

15 a §

Om vid realisering av egendom som utmätts och som varit föremål för en företagsinteckning, har influtit ett större belopp än vad som stadgas i förordning skall om realisering kungöras i Officiella tidningen. Åt borgenären får då betalning inte erläggas innan en månad har förflutit från det att kungörelsen publicerades. I kungörelsen skall nämnas gäldenärens namn, avkastningen av realiseringen samt att företagsinteckning fastställts i egendomen.

23 §

Då flere än en borgenär yrkar på betalning ur gäldenärens egendom och det är uppenbart att

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

för borgenären inte kommer att inflyta en större utdelning av de tillgångar som utmäts än det belopp om vilket stadgas i förordning, kan en sådan borgenärs fordran lämnas obeaktad vid utdelningen.

Då fråga är om en utmätning som riktar sig mot lön, pension eller inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk inkomst eller gäldenärens periodiska prestationer kan utmätningssmannen, i enlighet med vad som närmare stadgas genom förordning, fördela de tillgångar som utmätts eller de tillgångar som i övrigt till utmätningssmannen influtit, turvis mellan borgenärerna.

I de fall som avses ovan i 2 mom. fördelas de tillgångar som utmätts under en i förordning fastställd tidsperiod, endast mellan de borgenärer som har ansökt om utmätning då förfarandet inleds.

Vad ovan i denna paragraf stadgas gäller inte en fordran med förmånsrätt.

8 kap.

Om kostnad i utsökningsmål

3 a §

Kostnaderna för utmätning och försäljning av egendom, för utdelning av köpesumman samt för övriga åtgärder som fastställts för slutförande av en utsökning skall först betalas ur försäljningspriset. Om en kostnadspost har uppkommit endast till följd av en viss fordran skall denna post betalas närmast före nämnda fordran.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Tidigare lag skall tillämpas om utmätningen har verkställts innan denna lag träder i kraft.

10.

Lag

om ändring av lagen om lönegaranti

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 10 augusti 1973 om lönegaranti (649/73) 2 § 1 mom., 4 § 3 mom. samt 7 § 1 mom. 2 punkten och 4 mom., av dessa lagrum 4 § 3 mom. samt 7 § 1 mom. 2 punkten och 4 mom. sådana de lyder i lag av den 25 maj 1984 (403/84), samt fogas till lagen en ny 3 a § som följer:

Gällande lydelse

2 §

Betalning enligt lönegarantin utgår för de på arbetsförhållande grundade löne- och andra fordringar, som förfallit inom tre månader före lönegarantiansökans inlämnande och som i arbetsgivarens konkurs skulle ha förmånsrätt enligt 4 § 1 mom. förordningen om förmånsrätt.

Föreslagen lydelse

2 §

Betalning enligt lönegarantin utgår för de på arbetsförhållande grundade löne- och andra fordringar som förfallit inom tre månader före lönegarantiansökans inlämnande. En ersättnings-, gottgörelse- eller annan motsvarande fordran som arbetstagaren har på arbetsgivaren på grund av att arbetsförhållandet har upphört utan laga grund eller på grund av att arbetsgivaren försummat att fullgöra en på lag eller avtal grundad skyldighet, betalas enligt lönegarantin om en ansökan om lönegaranti inlämnas senast inom tre månader från det att saken avgjorts genom laga kraft vunnen dom eller från det att överenskommelse om grunden för och beloppet av fordran har nåtts mellan parterna eller berörda organisationer med iakttagande av vedertagen arbetsmarknadspraxis.

3 a §

Den som förordnats att sköta konkursboets förvaltning skall utan dröjsmål, om inte saken redan handhåfts, uppgöra en förteckning över obetalda fordringar som grundar sig på ett arbetsförhållande. Boförvaltaren skall i samarbete med vederbörande lönegarantimyndighet utreda vilka fordringar som kan betalas enligt lönegarantin. Arbetstagarna skall beredas tillfälle att uttala sig om de fordringar som finns upptagna i förteckningen.

Under de förutsättningar som stadgas i förordning kan också konkursboet ansöka om lönegaranti för arbetstagarnas räkning. Arbetstagaren kan utan hinder av detta också själv ansöka om lönegaranti.

4 §

Har arbetstagare underlåtit att bevaka sin fordran eller förmånsrätt för denna i arbetsgi-

Har en arbetstagare underlåtit att bevaka sin fordran i arbetsgivarens konkurs, har arbets-

Gällande lydelse

varens konkurs, har arbetskraftsdistriktsbyrån rätt att pröva om arbetstagaren helt eller delvis skall anses ha förverkat sin rätt enligt lönegaranti.

Föreslagen lydelse

kraftsdistriktsbyrån rätt att pröva om arbetstagaren helt eller delvis skall anses ha förverkat sin rätt enligt lönegarantin.

7 §

När arbetskraftsdistriktsbyrån avslår ansökan om betalning enligt lönegarantin skall den anvisa arbetstagaren att väcka talan

2) mot staten, om ansökan avslås till följd av att grunden för eller beloppet av fordran inte anses ha utretts och arbetsgivaren inte har bestritt fordran, eller om ansökan avslås på grund av att fordran inte har i 2 § 1 mom. nämnd förmånsrätt.

I de fall som nämns i 1 och 3 mom. skall arbetstagaren inlämna ny ansökan om betalning enligt lönegarantin senast inom sex månader från den tidpunkt då det domstolsavgörande vunnit laga kraft, genom vilket grunden för och beloppet av eller förmånsrätten för arbetstagarens fordran har avgjorts. Har talan väckts mot både arbetsgivaren och staten, räknas tiden från den tidpunkt då avgörandet gentemot staten har vunnit laga kraft.

2) mot staten, om ansökan avslås till följd av att grunden för eller beloppet av fordran inte anses ha utretts och arbetsgivaren inte har bestridit fordran.

I de fall som nämns i 1 och 3 mom. skall arbetstagaren inlämna en ny ansökan om betalning enligt lönegarantin senast inom sex månader från den tidpunkt då det domstolsavgörande vunnit laga kraft, genom vilket grunden för och beloppet av arbetstagarens fordran har avgjorts.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om arbetsgivarens konkurs har inletts före den 1 januari 1995 tillämpas stadgandena i tidigare lag om förmånsrätt för fordran som betalas som lönegaranti, bevakning av förmånsrätt för fordran, om väckande av talan mot staten samt om inlämnande av en ny ansökan om lönegaranti. Med förmånsrätt avses då också den förmånsrätt som en fordran har enligt 9 § 1 mom. lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (/).

11.

Lag

om ändring av lagen om lönegaranti för sjömän

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 21 december 1979 om lönegaranti för sjömän (927/79) 2 § 1 mom. och 4 § 2 mom., samt
fogas till lagen en ny 3 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Betalning enligt lönegarantin utgår för de på arbetsförhållande grundade förfallna löne- och andra fordringar, som skulle ha sjöpanträtt i fartyg enligt 212 § 1 mom. sjölagen och som i arbetsgivarens konkurs skulle ha förmånsrätt enligt 4 § 1 mom. förordningen om förmånsrätt.

2 §

Betalning enligt lönegarantin utgår för de på arbetsförhållande grundade förfallna löne- och andra fordringar, som skulle ha sjöpanträtt i fartyg enligt 212 § 1 mom. sjölagen.

3 a §

Den som förordnats att sköta konkursboets förvaltning skall utan dröjsmål, om inte saken redan handhåfts, uppgöra en förteckning över obetalda fordringar som grundar sig på ett arbetsförhållande. Boförvaltaren skall i samarbete med vederbörande lönegarantimyndighet utreda vilka fordringar som kan betalas enligt lönegarantin. Arbetstagarna skall beredas tillfälle att uttala sig om de fordringar som finns upptagna i förteckningen.

Under de förutsättningar som fastställs i förordning kan också konkursboet ansöka om lönegaranti för arbetstagarnas räkning. Arbetstagaren kan utan hinder av detta också själv ansöka om lönegaranti.

4 §

Har arbetstagare underlåtit att bevaka sin fordran eller förmånsrätt för denna i arbetsgivarens konkurs eller på inställelsedagen efter offentlig stämning på arbetsgivarens borgenärer eller fordran och med denna förenad sjöpanträtt i samband med auktion på fartyg, äger ministeriet rätt att pröva, huruvida arbetstagaren bör anses helt eller delvis ha förverkat sin rätt enligt lönegarantin.

Har en arbetstagare underlåtit att bevaka sin fordran i arbetsgivarens konkurs eller på inställelsedagen efter offentlig stämning på arbetsgivarens borgenärer eller fordran och med denna förenad sjöpanträtt i samband med auktion på fartyg, har ministeriet rätt att pröva huruvida arbetstagaren bör anses helt eller delvis ha förverkat sin rätt enligt lönegarantin.

Denna lag träder i kraft den

199 .

Om arbetsgivarens konkurs har inletts före den 1 januari 1995 tillämpas alltjämt stadgan-
dena i tidigare lag om förmånsrätt för en fordran

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

som skall betalas som lönegaranti och om bevakning av förmånsrätt för fordran. Med förmånsrätt avses i dessa fall också den förmånsrätt som en fordran har enligt 9 § 1 mom. lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (/).

Allmänna förmånsrätter	Särskilda förmånsrätter
	1. Fordran som innehavare av handfången pant o.dyl. har i den egendom som panten eller retentionsrätten hänför sig till 3 §
2. Begravningskostnader 4 § 1	
3. 4 § 1—4 — löner för innevarande oach föregående år — underhållsbidrag för konkurstiden — arbetstagares pensionsfordran hos arbetsgivare eller pensionsstiftelse — vissa läkararvoden och vårdutgifter — kostnader för förvaltning och avvittring av dödsbo	
4. Arvoden o.dyl. åt ackordsråd 4 § 5	
5. 4 a § — förskottsinnehållning och socialskyddsavgifter för innevarande och föregående år — pensionsinrättningarnas fordringar (arbetspensionsförsäkringspremier för innevarande och föregående år, för premielån ingen tidsgräns)	5. Fordran som innehavare av företagsinteckning har 4 a §
	6. Hyresvärds fordran för ett år 5 §
	7. Legogivares fordran för tre år 6 §
8. Stats- o.a. skatter för innevarande och tre föregående år 7 §	
	9. Förmånsrätt som utmätning av lös egendom medför 8 §
10. Minderårigs fordran hos förälder eller förmyndare 9 §	
11. Offentligrättsligt samfunds fordran hos tjänsteman 10 §	
12. Fordran hos upplagsmagasin 13 §	
13. Oprioriterade fordringar 18 §	
14. Vissa efterställda fordringar 16 § 2 mom. ÅL 57 §	